

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
Krimināltiesisko zinātņu katedra

Maģistra darbs

***Daudzējādība – aktuālākās kvalifikācijas
un soda noteikšanas problēmas***

Saņemts
Krimināltiesisko zinātņu katedrā
2007.g. ____ . _____

Maģistrantūras nepilna laika
3.semestra students
Pāvels Sondors
ps05 005

Zinātniskais vadītājs
Prof. Dr.habil.iur.
Uldis Krastiņš

Rīga, 2007

Satura rādītājs

Ievads	3
1.nodaļa. Daudzējādības jēdziens un veidi	5
1.1. Patstāvīgs noziedzīgs nodarījums kā daudzējādības pamatelements.	5
1.2. Daudzējādības veidi	12
2.nodaļa. Daudzējādības veidu norobežošana	27
2.1. Formāla un materiāla sastāvu savstarpēja saistība	27
2.2. Reālas un ideālas kopības norobežošana.	33
2.3. Speciālā atkārtotība kā noziedzīga nodarījuma kvalificējošā pazīme.	48
3.nodaļa. Soda noteikšana daudzējādības gadījumā	59
Kopsavilkums	72
Anotācija (krievu valodā)	76
Anotācija (vācu valodā)	77
Izmantotas literatūras un juridisko aktu saraksts	78

Ievads

Tiesu praksē bieži sastopami gadījumi, kad apsūdzētā darbībās saskatāmas vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmes. Atkarībā no darbību rakstura un veida, kā arī vainīgā nodoma, šādai rīcībai tiek dota arī krimināltiesiskā kvalifikācija. Vienā gadījumā nodarījums tiks kvalificēts pēc vairākām Krimināllikuma Sevišķās daļas normām (piemēram, kopības gadījumā), citos gadījumos visas darbības aptvers viena likuma norma (piemēram, speciālās atkārtotības gadījumā).

Šajā darbā tiks apskatīti daži aktuālākie problēmjaucājumi, kas saistīti ar noziedzīgu nodarījumu kvalifikāciju daudzējādības gadījumā. Pozitīvi vērtējot tādu normu ieviešanu, kuros tiks regulēti šie jautājumi (Krimināllikuma 23.-27.p.), tomēr nav lielas nozīmes diskutēt par šiem teorētiskajiem jautājumiem, ja tiem nav praktiskās nozīmes. Tāpēc apskatot problēmu teorētiskos aspektus uzsvars darbā tiks likts uz to praktisko piemērošanu, vairāk pievērsoties konkrēto tiesu praksē satopamo situāciju analīzei un tiks meklēti ceļi likumdošanas pilnveidošanai.

Bieži tiek pieļautas kļūdas risinot jautājumu, kāda norma ir piemērojamā konkrētajā gadījumā. Dažreiz risinājumu apgrūtina nepietiekami Krimināllikumu normu izstrādes pakāpe. Gadās, ka normu saturs daļēji sakrīt, nonāk pretrunā, normas pārklāj viena otru, kas noved pie dublēšanas. Šajā gadījumā rodas grūtības, kas saistītas ar to, ka nodarījums paredzēts vairākos likuma normās ko dēvē par normu jeb sastāvu konkurenci. Šajā darbā netiks apskatīti visi konkurences veidi, bet tikai normu konkurence noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas procesā.

Pievēršoties daudzējādība jēdzienam un veidiem, darbā tiks dots atšķirīgs no šobrīd krimināltiesību teorijā valdoša uzskata, problēmas redzējums. Tas nenozīmē, ka es mēģināšu apgāzt visu līdz šim sasniegto un uzbūvēt savu jaunu sistēmu. Tas nemaz nav iespējams maģistra darba ietvaros. Tomēr notikušas pārmaiņas mūsu valsts attīstībā un tiesiskās valsts veidošana prasa arī jaunas pieejas.

Šobrīd aktualitāte iegūst vispārīgo tiesību principu ievērošana krimināltiesībās. It īpaši pastiprināta uzmanību tiek pievērsta principa *non*

bis in idem ievērošanai un ar to saistītas izmaiņas pieejā noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijai.

Saglabājot šobrīd pastāvošas nostādnes par daudzējādību kā krimināltiesību institūtu, darbā tiks piedāvāta cita ideālas un reālas kopības izpratne, ka arī apskatīt jautājums par to, cik pamatoti ir joprojām saglabāt speciālu atkārtotību kā atsevišķu daudzējādības veidu, kas ietekmē noziedzīgu nodarījumu kvalifikāciju. Tāpat tiks pamatota arī normu konkurences un recidīva kā atsevišķu daudzējādības veidu pastāvēšana.

Kriminālprocess nebeidzas ar nodarījuma juridisko kvalifikāciju un personas atzīšanu par vainīgu. Vainīgajam vēl ir jānosaka sods. Tāpēc likumsakarīgi darbā tiks apskatīti jautājumi, kas skar soda noteikšanu daudzējādības gadījumā un pamatots viedoklis, ka nepieciešams izveidot sistēmu pie kuras sods tiktu noteikts par katru noziedzīgu nodarījumu.

Pirms darba apskatāmo jautājumu padziļinātas analīzes var izvirzīt sekojošo hipotēzi – *pašreizējais Latvijas Krimināllikumā iestrādātais daudzējādības institūta regulējums nenodrošina taisnīguma principa ievērošanu noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijā un soda noteikšanā par vairākiem vienas personas izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem.*

Vēlētos atzīmēt, ka jautājumi par soda noteikšanu daudzējādības gadījumā prasa turpmāku dziļu izpēti un analīzi un es nekādā ziņā nepretendēju uz izsmeļošām atbildēm uz visiem diskutējamiem jautājumiem un neuzskatu savu viedokli par patiesību pēdējā instancē, bet cenšos savā darbā saskatīt pamatvirzienus tālākai mūsu valsts likumdošanas pilnveidošanai. Ceru kā šāda (pat kaut kur nestandarta) pieeja rosinās diskusiju un palīdzēs attīstīt juridisko domu. Jau iepriekš atvainojos visiem ļoti cienījamiem autoriem, kuru viedokli kritizēšu. Nekā personīga.

1.nodaļa. Daudzējādības jēdziens un veidi

1.1. Patstāvīgs noziedzīgs nodarījums kā daudzējādības pamatelements.

Kriminālatbildība ir personai saskaņā ar likumu valsts vārdā tiesas uzlikts piespiedu pienākums par izdarīto noziedzīgu nodarījumu izciest sodu, kas saistīts ar viņas personiskās brīvības, atsevišķu tiesību vai mantiska rakstura ierobežojumiem.¹ Kā redzams no šīs definīcijas, kriminālprocesa būtība un galarezultāts ir vainīgas personas sodīšana par izdarīto noziedzīgu nodarījumu.

Noziedzīgs, no ārējās puses, ir tāds nodarījums, kuru aizliedz likums, piedraudot ar kriminālsodu.² Saskaņā ar Krimināllikuma 6.pantu (turpmāk – KL) par noziedzīgu nodarījumu atzīstams ar nodomu (tīši) vai aiz neuzmanības izdarīts nodarījums (darbība vai bezdarbība), kurš paredzēts šajā likumā un par kura izdarīšanu draud kriminālsods.

Līdz ar to ir svarīgi pareizi noteikt to likuma normu saskaņā ar kuru personai būtu jāatbild par izdarīto noziedzīgu nodarījumu, lai persona saņemtu taisnīgu sodu.

Neiedziļinoties šajā darbā nozieguma jēdziena skaidrojumā ir jāpiekrīt, ka noziegums ir ***sociāla parādība***, kas eksistē kopš seniem laikiem un eksistēs, kamēr eksistēs sabiedrība.³

Tā kā noziegums ne tikai sociāla parādība, bet arī sodāma parādība un nevar būt soda bez likuma (*nullum crimen sine lege*), tad ir svarīgi noskaidrot kā likumdevējs, nosakot kriminālatbildību, formulē savu gribu konkrētajā tiesību normā. Tamdēļ būtu jāatsedz tā saucamā atsevišķā (vienota) noziedzīga nodarījuma jēdzienu un to veidus.

Saskaņā ar KL 23.p. 1.d. atsevišķs (vienots) noziedzīgs nodarījums ir:

- viens nodarījums (darbība vai bezdarbība), kam ir viena noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes,
- vai arī divi vai vairāki savstarpēji saistīti noziedzīgi nodarījumi, kurus aptver vainīgas personas vienots nodoms un kuri atbilst tikai viena noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmēm.

Tātad noteicošais šeit ir nevis darbību skaits, bet gan noziedzīga nodarījuma sastāvs. Vienīgs noziedzīgs nodarījums ir viena noziedzīga sastāva izpildīšana.⁴

¹ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 6.lpp.

² Mīns P. Krimināltiesību kurss. Vispārējā daļa. Ar U.Krastiņa komentāriem. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 70.lpp.

³ Liholaja V. Noziegums.// LU raksti, 703.sējums, 2006.

⁴ Mīns P. Krimināltiesību kurss. Vispārējā daļa. Ar U.Krastiņa komentāriem. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005,183.lpp.

Gadījumu, kad ir izdarīts viens nodarījums (darbība vai bezdarbība), kam ir viena noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes krimināltiesību teorijā dēvē par *vienkāršu* atsevišķu (vienotu) noziedzīgu nodarījumu.⁵

Reālās dzīves apstākļu daudzveidība, kurā norisinās cilvēku noziedzīga darbība, ievērojami sarežģī šo pēc izskata vienkāršu formulu. Tiešām, vērtējot no šā viedokļa noziedzīga nodarījuma raksturu, jāreķinās ar *laika* apstākļiem, ar *līdzekļiem*, kā arī ar noziedzīga nodarījuma *objekta* īpatnībām. Reti kad noziedzīgs nodarījums norisinās viena akta veidā kā viena momenta darbība. Pa lielākai daļai nodarījums *stiepjās* laika ziņā un sakarā ar viņa ilgumu var rasties šaubas, vai tiešām šādā nodarījumā uzglabājies vienīgums. Gluži tāpat ļoti bieži ir gadījumi, kad noziedznieks sava mērķa sasniegšanai izlieto nevis vienu, bet *vairākus dažāda veida* līdzekļus, ar ko viņa darbība it kā zaudē savu ārējo vienīgumu. Beidzot, ja nodarījumi, kas vērsti pret t.s. *personiskiem* labumiem vispār nav sarežģīti, tad šādas vienkāršības nav nodarījumos, kas vērsti pret mantu, un jo mazāk nodarījumos pret *sabiedrisko sfēru*.⁶

Nemot vērā šīs īpatnības, likumā noziedzīgi nodarījuma sastāvi formulēti dažādi un krimināltiesību teorijā blakus vienkāršiem atsevišķiem (vienotiem) noziedzīgiem nodarījumiem izdala arī komplicētus atsevišķus (vienotus) noziedzīgus nodarījumus.

Komplicēts atsevišķs (vienots) noziedzīgs nodarījums būs tad, ja to veido divi vai vairāki savstarpēji saistīti noziedzīgi nodarījumi, ar nosacījumu, ka:

- 1) šie noziedzīgie nodarījumi veikti viena mērķa sasniegšanai;
- 2) tos aptver vainīgas personas vienots nodoms, un
- 3) tie atbilst tikai viena noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmēm.⁷

Savukārt komplicētus atsevišķus (vienotus) noziedzīgus nodarījumus iedala saliktos, turpinātos un ilgstošos atsevišķos (vienotos) noziedzīgos nodarījumos.

Turpinātā un ilgstošā noziedzīgu nodarījumu legāla definīcija dota likumā.

Saskaņā ar KL 23.panta 3.daļu atsevišķu turpinātu noziedzīgu nodarījumu veido vairākas savstarpēji saistītas tādas pašas noziedzīgas darbības, kas vērstas uz kopēju mērķi, ja tās aptver vainīgās personas vienots nodoms, tāpēc savā kopumā tās veido vienu noziedzīgu nodarījumu.

Savukārt, KL 23.panta 4.daļā noteikts, ka atsevišķs ilgstošs noziedzīgs nodarījums ir nepārtraukta viena noziedzīga nodarījuma

⁵ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 140.lpp.

⁶ Mīncis P. Krimināltiesību kurss. Vispārējā daļa. Ar U.Krastiņa komentāriem. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 182.lpp.

⁷ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse.- Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 140.lpp.

sastāva realizēšana (darbība vai bezdarbība), kas saistīta ar tai sekojošu ilgstošu to pienākumu neizpildīšanu, kurus likums ar kriminālvajāšanas piedraudējumu uzlicis vainīgajai personai.

Atsevišķu (vienotu) turpinātu un ilgstošu noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija lielas problēmas nerada un to saturs ir pietiekami skaidrs. Kaut gan atsevišķos gadījumos tiesu praksē vērojama nekoncekvence attiecībā par atkārtota un turpināta noziedzīga nodarījuma izpratni. Tā. Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments lietā A.A. apsūdzībā pēc KL 175.panta 4.daļas, norādīja, ka, lai zādzību kvalificētu kā izdarītu lielā apmērā, nozagto mantu kopvērtībai jāpārsniedz 50 valdības noteikto mēnešalgu kopsummu. Konkrētajā lieta apsūdzētais atkārtoti izdarījis slepenas mantas zādzības, iekļūstot dzīvokļos, septiņās epizodēs.⁸ Šāds lēmums ir balstīts uz Augstākās tiesas 1999.gada 23.jūlija plēnuma lēmuma Nr.7 „Par likuma atsevišķu normu piemērošanu krimināllietās sakarā ar Krimināllikuma spēkā stāšanos” 8.1.punktu, kurā norādīts, ka nosakot nodarīta kaitējuma apmēru, ja izdarīti vairāki tādi paši noziedzīgi nodarījumi (vairākas zādzības, vairākas krāpšanas utt.), noziedzīga nodarījumā iegūto priekšmetu vērtība ir saskaitāma.⁹ Šādai pieejai nevar piekrist, jo gadījumā, ja persona atkārtoti izdara noziedzīgus nodarījumus nevar runāt par vienotu nodomu un līdz ar to arī par turpinātu noziedzīgu nodarījumu. Minētajā lieta nevienā no epizodēm nozagtas mantas vērtība nesastādīja lielos apmērus, tāpēc noziedzīga nodarījuma kvalifikācija šajā lieta pēc KL 175.panta 4.daļas atzīstama par kļūdainu.

Tomēr, svarīgākā šajā ziņā ir salikto noziedzīgo nodarījumu būtība un struktūra. Komplicētu noziegumu struktūra izpaužas viena vai otra elementa pievienošanā sastāvam, kas tomēr neatņem tam vienota (vienīga) nozieguma īpašības.¹⁰ Krimināltiesību teorijā pastāv dažādi viedokļi par komplicētu noziedzīgu nodarījumu klasifikāciju, tomēr tiem nav lielas praktiskas nozīmes, tāpēc tos sīkāk neapskatīšu. Lai izprastu daudzējādības būtību ir jānoskaidro kādus juridiskās tehnikas paņēmienus izmanto likumdevējs, veidojot noziedzīgu nodarījumu sastāvus.

Tā, pie saliktiem noziedzīgiem nodarījumiem jāpieskaita tādi, kurus veido vairāki patstāvīgi noziedzīgi nodarījumi. Piemēram, slepkavība, ja tā saistīta ar izvarošanu (KL 117.panta 7.punkts). Šeit apvienoti jeb „salikti” divi patstāvīgi noziedzīgi nodarījumi – slepkavība (KL 116.pants) un izvarošana (KL 159.pants). Tas ļauj izvairīties no ideālās kopības veidošanas, ka arī, manuprāt, šādu sastāvu veidošana ir attaisnojama gadījumos, kad nepieciešams noteikt smagāku atbildību par

⁸ Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 06.06.2000 lēmums lietā nr.SKK -174/LR Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmumi, 2000 – Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2001, 219.lpp.

⁹ Augstākās tiesas plēnuma lēmumu krājums. 1991-2002. – Rīga, [b.i.], 2002.

¹⁰ Кузнецова Н. Ф. Проблемы квалификации преступлений. - Москва: Городец, 2007, с. 279

nodarījumu. Tā, saskaņā ar KL 116.pantu maksimālais sods par slepkavību ir brīvības atņemšanas uz piecpadsmit gadiem. Savukārt, saskaņā ar KL 176.pantu par laupīšanu maksimālais sods ir brīvības atņemšana uz septiņpadsmit gadiem. Apvienojot šos sastāvus un nosakot atbildību par slepkavību, ja tā saistīta ar laupīšanu (KL 117.panta 6.punkts) likumdevējs paredzēja arī iespēju piemērot brīvības atņemšanu līdz divdesmit gadiem, kā arī piespriest mūža ieslodzījumu.

Dažreiz pie šādiem saliktiem noziedzīgiem nodarījumiem pieskaita arī tādus noziedzīgus nodarījumus kā izvarošanu un laupīšanu.¹¹ Tomēr, manuprāt, pareizāk būtu runāt par atsevišķu saliktu noziedzīgu nodarījumu kategoriju, jo šajos sastāvos vardarbība ir kā *līdzeklis*, lai sasniegtu citu mērķu (dzimumtieksmes apmierināšanas, mantkārība utt.). Šādu atsevišķu kategoriju izdala arī citi juristi, pieskaitot pie tās arī tādus „noziedzīgus līdzekļus” kā dokumentu viltošana vai dienesta stāvokļa izmantošanu u.c.¹² Šeit jāpiezīmē, ka šādu sastāvu īpatnība ir tajā aspektā, ka ne katra vardarbība vai draudi paši par sevi veido kādu patstāvīgu noziedzīgu nodarījumu.

Vēl vienu salikto noziedzīgu nodarījumu kategoriju veido sastāvi ar vairākām alternatīvām darbībām. Tā, saskaņā ar KL 233.panta 2.daļu atbildība paredzēta par šaujamoča izgatavošanu, remontēšanu, iegādāšanos, glabāšanu, nēsāšanu, pārvadāšanu, pārsūtīšanu vai realizēšanu bez attiecīgas atļaujas. Tātad likuma dots darbību uzskaitījums, no kuram katra darbība jau pati par sevi veido pabeigto noziedzīga nodarījuma sastāvu. Tas neizslēdz iespēju, ka ar vienu un to pašu priekšmetu var būt veiktas vairākas no šīm darbībām, tas visas tomēr veidos vienu noziedzīgu nodarījumu, kamēr tos aptver šī noziedzīgā nodarījuma saturs. Līdz ar to, nevar piekrist tam, ka pie saliktiem sastāviem ir pieskaitāmi nodarījumi, kuros ietvertas vairākas darbības, kas ir obligātas attiecīgā nodarījuma sastāvam.¹³ Šādos nodarījumos tomēr vienas no šīm obligātām darbībām izdarīšana pati par sevi neveido pabeigto noziedzīga nodarījuma sastāvu. Tāpēc KL 322.pantā paredzētais nodarījums (starpniecība kukuļošanā) ir atzīstams par vienkāršu nevis komplicētu (vienotu) noziedzīgu nodarījumu, bet starpniecība kukuļošanā par vienu darbību tiesiskā nozīmē.

Visbeidzot, Krimināllikumā paredzēts vēl viens īpatnējs patstāvīga noziedzīga nodarījuma veids. Saskaņā ar KL 23.panta 5.daļu atsevišķu (vienotu) noziedzīgu nodarījumu šā likuma sevišķajā daļā īpaši paredzētajos gadījumos veido atkārtoti gada laikā izdarīti tādi paši

¹¹ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 140.lpp.

¹² Кузнецова Н. Ф. Проблемы квалификации преступлений. - Москва: Городец, 2007, с.287

¹³ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 23.lpp.; Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 141.lpp.

likumpārkāpumi, par kuriem kriminālatbildība iestājas tikai tad, ja pastāv to kopums, tas ir, ja konstatēts, ka šie likumpārkāpumi šajā laikā izdarīti ne mazāk kā divas reizes, un ja iepriekšējā reizē, pārkāpējam zinot, tie likumā noteiktajā kārtībā fiksēti. Izlasot pašu tekstu uzreiz problēmu tā kā nevar saskatīt. Tomēr ir jānoskaidro, kas slēpjas aiz vārda „fiksēti”. Būtībā šajos nodarījumos paredzēta atbildība par atkārtoti izdarīto administratīvo pārkāpumu, par kuru saglabājušās juridiskās sekas.

Tātad, patiesībā, daļu, pie tam obligātu, no šī noziedzīgā nodarījuma sastāva veido administratīvs pārkāpums, par kuru persona jau ir saņēmusi sodu. Augstākas tiesas plēnuma 23.07.1999 lēmuma nr.7 „Par likuma atsevišķu normu piemērošanu krimināllietās sakarā ar Krimināllikuma spēkā stāšanos” 3.2.punktā noteikts, ka iepriekšējā spriedumā fiksētie likumpārkāpumi, par kuriem noteikts sods, nedod pamatu atkārtotībai.¹⁴ Kāpēc tad pamats atkārtotībai ir lēmumā par saukšanu pie administratīvas atbildības fiksētie likumpārkāpumi? Arī Kriminālprocesa likuma (turpmāk – KPL) 25.panta 5.daļā noteikts, ka administratīva atbildība ir šķērslis kriminālatbildībai un šie atbildības veidi izslēdz viens otru. Priekšroka, protams, dodama kriminālatbildībai kā smagākas atbildības veidam, bet tie nevar pastāvēt vienlaicīgi. To aizliedz arī KPL 25.pantā nostiprinātais dubultās sodīšanas nepieļaujamības (*non bis in idem*) princips.

Lai labāk izprastu problēmas būtību, apskatīsim piemēru no tiesu prakses kā tiek formulētas apsūdzības par šādiem noziedzīgiem nodarījumiem:

*2003.gada 04.decembrī ap plkst.00.20 M.M., bez vadītāja apliecības, kuras vispār nav, būdams alkohola ietekmē (minimāla alkohola koncentrācija 0,93‰), vadīja automašīnu „Audi 100” v.n.XXXX Rīgā, pa Brīvības ielu, virzienā no Vairogu ielas uz Lielvārdes ielas pusi, kur tika aizturēts. Par Ceļu satiksmes noteikumu 25.1.p. un 27.1.p. pārkāpumu M.M., saskaņā ar Latvijas APK 126¹.p. l.d., **sodīts administratīvi** ar naudas sodu Ls200 apmērā, kuru viņš nav nomaksājis.*

2004.gada 19.novembrī ap plkst. 21.30 M.M., atkārtoti, būdams bez vadītāja apliecības, kuras vispār nav, un alkohola ietekmē (alkohola saturs izelpojamā gaisā 0,42‰) un 0,28‰), vadīja automašīnu VW Passat v.n.XXXX Jelgavas rajona, Sidrabenes pagastā pa ceļu Sietnieki – Renceles, virzienā no Sietniekiem uz Rencelēm, kur tika aizturēts.

Ar savām darbībām M.M. izdarīja noziedzīgu nodarījumu, kas paredzēts KL 262.p. (Jelgavas rajona prokuratūras krimināllieta nr.11230045404)

Analizējot apsūdzības formulējumu var uzskatāmi redzēt, ka pirmais likumpārkāpums, par kuru persona jau sodīta iepriekš administratīvi, tiek inkriminēts otro reizi. Kā pareizi norāda prof. U.Krastiņš, 262.pantā paredzētais kriminālpārkāpums izpaužas divu administratīvi sodāmu pārkāpumu izdarīšanā gada laikā. Pēdējā gadījumā

¹⁴ Augstākas tiesas plēnuma lēmumu krājums. 1991-2002. – Rīga, [b.i.], 2002.

tas nozīmē, ka katrs no tiem nav krimināli sodāms un tikai divu pārkāpumu kopums veido kriminālsodāmu nodarījumu.¹⁵

Tamdēļ jāatzīst, ka šādu noziedzīgu nodarījumu veids ir pretruna ar taisnīguma principu un no Krimināllikuma izslēdzama 23.panta 5.daļa un visi noziedzīgi nodarījumi, kas paredz atbildību par atkārtoti gada laikā izdarītiem likumpārkāpumiem, kas paši par sevi nav krimināli sodāmi. Likumdevējam būtu jāizšķiras un vai nu dekriminalizēt šādus nodarījumus, vai nu noteikt kriminālatbildību jau par pirmo šādu pārkāpumu.

Attiecībā par transportlīdzekļa vadīšanu reibuma stāvoklī, uzskatu, ka Krimināllikuma 262.pantā būtu jāparedz kriminālatbildība jau par pirmo transportlīdzekļa vadīšanu reizi alkohola ietekmē, ņemot vērā šī pārkāpuma raksturu un potenciālo kaitīgumu. Tā, veiktajā apkopojumā par tiesu praksi, izskatot lietas pēc KL 260.p. 3.d., konstatēts, ka cietušo personu skaits (489) ievērojami pārsniedz iereibušo vadītāju skaitu, jo vairākumā ceļu satiksmes negadījumu smagāk cieš transportlīdzeklī esošie pasažieri vai citi ceļu satiksmes dalībnieki. Turklāt ceļu satiksmes negadījumos 69 cietušie gājuši bojā.¹⁶

Pabeidzot atsevišķu (vienotu) noziedzīgu nodarījumu analīzi ir jāatzīmē, ka arī gadījumos, kad viens noziedzīgais nodarījums to izdarīšanas laikā pāraug citā smagākā noziedzīga nodarījumā arī ir jāruna par atsevišķo (vienotu) noziedzīgu nodarījumu, bet nevis par daudzējādību.

Tā, saskaņā ar AT Plēnuma 14.12.2001 lēmuma Nr.3 „Likuma piemērošana krimināllietās par svešas mantas nolaupīšanu” 3.6.punktu, noziedzīgs nodarījums jākvalificē pēc KL 176.panta arī tādā gadījumā, ja zādzība iesākta vai nu slepeni vai atklāti bez vardarbības vai vardarbības piedraudējuma, bet tālākajā noziedzīga nodarījuma turpināšanas gaitā, kad cietušais vai citas personas izrādījušas pretestību vai kavējušas izdarīt noziedzīgu nodarījumu līdz galam, vainīgais, lai paņemtu vai paturētu nolaupāmo mantu, lietojis vardarbību vai vardarbības draudus.¹⁷ Līdzīga situācija veidojas arī gadījumā kad, piemēram, slepkavības izdarīšanas laikā cietušajam tiek nodarīti dažāda smaguma miesas bojājumu, tomēr kopumā nodarījums kvalificējams kā slepkavība.

Šādā veidā, izanalizējot iespējamus noziedzīgu nodarījumu sastāvu uzbūves iespējas, pietuvojamiem tai robežai pie kuras atsevišķa (vienota) noziedzīga nodarījuma saturs sevi izsmēļ un būtu jārunā par daudzējādību.

¹⁵ Krastiņš U. Taisnīgums un nodarījumu kvalifikācija//Latvijas Vēstnesis, pielikums „Jurista vārds”, 25.10.2005, nr.40.

¹⁶ Ja krimināllietas izskata pēc Krimināllikuma 260.panta 3.daļas// Latvijas Vēstnesis, pielikums „Jurista vārds”, 29.04.2003, nr.16.; 06.05.2003, nr.17.

¹⁷ Augstākās tiesas plēnuma lēmumu krājums. 1991-2002. – Rīga.

Atbilstoši Krimināllikuma 24.panta ietvertai legālai definīcijai, noziedzīgu nodarījumu daudzējādība ir gan tad, kad viena persona izdara divus vai vairākus patstāvīgus noziedzīgus nodarījumus, kas atbilst vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm vai arī tikai viena noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmēm, ja tos neaptver vainīgās personas vienots nodoms, gan arī tad, kad persona izdara vienu noziedzīgu nodarījumu, kas atbilst vismaz divu dažādu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm.

Tātad atšķirībā no KL 23.panta šajā definīcija lietots nevis atsevišķa (vienota) bet gan patstāvīga noziedzīga nodarījuma jēdziens. Tamdēļ būtu nepieciešams atklāt šī jēdziena saturu.

Patstāvīgs ir tāds noziedzīgs nodarījums, kas paredzēts Krimināllikuma sevišķās daļas pantā vai panta daļā (punktā) kā atbilstošs tam formulētam konkrētam noziedzīga nodarījuma sastāvam.¹⁸

Līdz ar to patstāvīga noziedzīga nodarījuma saturs ir atkarīgs no likuma normas satura.

Juridiskajā literatūrā izteikts viedoklis, ka no atsevišķo (vienoto) noziedzīgo nodarījumu kvalitatīvi kvantitatīvs kombinācijām un saistībām veidojas parādība, kuru aptver noziegumu daudzējādības jēdziens.¹⁹ Manuprāt, šāda pieeja nav pietiekami pamatota. Arī dažus saliktos noziedzīgus nodarījumus kombinējas vairāki noziedzīga nodarījuma sastāvi.

Tā kā likuma norma tiek veidota nolūkā noregulēt kādas atšķirīgas krimināltiesiskās attiecības, tad nav divu pēc satura pilnīgu vienādu likuma normu un nav arī divu patstāvīgu noziedzīgu nodarījumu, kuru saturs pilnībā sakristu. Tieši tas apstāklis, ka patstāvīgs noziedzīgais nodarījums ir pēc savas uzbūves unikāls arī dod pamatu apgalvot, ka tieši patstāvīgs noziedzīgais nodarījums ir daudzējādības kā krimināltiesību institūta pamatelements.

Apkopjot visu iepriekš minēto ir jāsecina, ka par daudzējādību būtu jāruna gadījumos, kad personas darbībās ir saskatāmas vairāku patstāvīgu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmes.

¹⁸ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 186.lpp.

¹⁹ Караев Т. Э. Повторность преступлений. – Москва: Юридическая литература, 1983, с.5

1.2. Daudzējādības veidi

Juridiskajā literatūrā no padomju laikiem līdz mūsdienām parasti izdala sekojošus daudzējādības veidus – kopība (ideāla un reāla), atkārtotība un recidīvs. Dažiem autoriem ir atšķirīgs viedoklis par to veidu savstarpējo saistību, bet kopumā vērojama teorētisku vienprātība šajā jautājumā. Šo pieeju pārņēma arī mūsu krimināltiesību teorija un tā nostiprināta arī likumā.

Saskaņā ar KL 24.panta 2.daļu noziedzīgu nodarījumu daudzējādību veido noziedzīgu nodarījumu atkārtotība, kopība un recidīvs.

Tā kā es uzskatu, ka šāda pieeja neatbilst mūsdienu prasībām un ir novecojusies, tad sīkāk neanalizēšu līdzšinējas krimināltiesību teorijas nostādnes, bet piedāvāšu savu skatījumu uz šo jautājumu.

Pirmkārt, manuprāt, pie daudzējādības institūta pieskaitāmas arī krimināltiesību **normu konkurences** institūts.

Patreiz šis jautājums parasti tiek apskatīts atsevišķi, pie tam pēc likumā noteikto daudzējādības veidu izklāsta. Tā, mācību grāmatā „Krimināltiesības”²⁰ šie jautājumi tiek skatīti atsevišķā apakšnodaļā. Savukārt, prof. V.Liholaja savā grāmatā tos apskata kaut arī vienā nodaļā, tomēr normu konkurences jautājums analizēts pēc noziedzīgu nodarījumu kopības.²¹ Manuprāt, šāda pieeja nav secīga un nav arī atbalstāma. Mēģināšu pamatot savu viedokli.

Normu konkurence jeb kolīzija (no lat. collisio – pretēju spēku, centienu vai interešu sadursme) veidojas tādos gadījumos, kad kādas personas izdarīts viens noziedzīgs nodarījums atbilst vairākiem citiem noziedzīga nodarījuma sastāviem, kas paredzēti Krimināllikuma dažādos pantos vai pantu daļās (punktos), no kurām jāizvēlas viena, kas vispilnīgāk atbilst radītajam kaitējumam, jo izdarīts ir tikai viens noziedzīgs nodarījums.²²

Procesu, kad jāizvēlas konkrēta Krimināllikuma norma, kas regulē konkrētas krimināltiesiskās attiecības, sauc par noziedzīga nodarījuma kvalifikāciju.

Noziedzīgu nodarījumu kvalifikāciju var definēt kā procesu, kura gaitā konkrētas situācijas pazīmes tiek salīdzinātas ar Krimināllikumā paredzētā noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmēm, un kura rezultātā tiek

²⁰ Krimināltiesības. Vispārīgā un Sevišķa daļa: Mācību grāmata. Aut. Kolektīvs: U.Krastiņš, V.Liholaja, A.Niedre. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999.

²¹ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007.

²² Krastiņš U. Taisnīgums un nodarījumu kvalifikācija//Latvijas Vēstnesis, pielikums „Jurista vārds”, 25.10.2005, nr.40.

izdarīts secinājums par to pilnīgu atbilstību u sakrītību, fiksējot to attiecīgajā kriminālprocesuālajā dokumentā.²³

Ja noziedzīgu nodarījumu kvalifikāciju apskatam kā procesu nevis rezultātu, tad arī normu konkurences gadījumā tiek vērtētas un ir saskatāmas vairāku patstāvīgu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmes, bet galarezultātā attiecīgajā kriminālprocesuālajā dokumentā tiek fiksēta tikai viena norma, jo pārējas tiek izstumtas jeb izkonkurētas. Respektīvi, kvalifikācijas procesā tiek atrasta viena norma, kas ietver sevi pārējo patstāvīgu noziedzīgu nodarījumu saturu (to būtiskas pazīmes).

Pie šādiem apstākļiem normu konkurenci būtu jāapskata kā vienu no daudzējādības veidiem un kvalifikācijas procesa secīgi būtu no sākuma jāpārliedz vai pastāv normu konkurence un tikai tad pāriet pie citiem daudzējādības veidiem.

Līdzīga pieeja ir redzama arī Vācijas krimināltiesībās. Saskaņā ar Vācijas krimināltiesību doktrīnu, mācību par daudzējādību sauc par mācību par konkurenci (*Konkurrenzlehre*) un likumu jeb normu konkurence ir šīs mācības daļa ko dēvē par neīstu konkurenci (*unechte Konkurrenz*).²⁴

Normu konkurences juridiskā daba izpaužas tajā apstākļī, ka konkurence kā tiesiskā parādība nozīmē, ka krimināltiesībās ir divas vai vairākas normas, kas vienlaicīgi regulē vienu tiesisku attiecību, bet priekšroka ir dodama vienai normai.²⁵ Kā pareizi atzīmē V.Kudrjavcevs, normu konkurences gadījumā ir izdarīts viens noziegums.²⁶

Krimināltiesību teorijā izdala vairākus normu konkurences veidus.

Visvairāk izplatītais konkurences veids ir – vispārīgās un speciālās normas konkurence. Šajā gadījumā vispārīga norma ietver sevī kādu parādību kopumu, bet speciālā norma vienu gadījumu no šī kopuma. Speciāla norma ir šaurāka pēc apjoma un regulē atsevišķu gadījumu no kopuma. Ir jāatzīmē, ka šī norma satur visas vispārīgas normas būtiskas pazīmes un konkretizē vienu vai vairākus no tiem.²⁷ Pēc šāda principa konkurē piemēram, KL 185.pants (mantas tīša iznīcināšana un bojāšana) un KL 187.pants (elektrotīklu, siltumtīklu un maģistrālo gāzes, naftas un naftas produktu vadu tīša iznīcināšana un bojāšana). Šādas normu konkurences gadījumā piemērojama speciāla norma. Šim normu konkurences veidam raksturīgs tas, ka izslēdzot speciālo normu no krimināllikuma, atbildība iestājas pēc vispārīgas normas.

²³ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 11.lpp.

²⁴ Жалинский А. Современное немецкое уголовное право. - Москва: Проспект, 2006, с.286

²⁵ Иногамова – Хегай Л.В. Конкуренция уголовно-правовых норм при квалификации преступлений – Москва: Инфра-М, 2002, с.10

²⁶ Кудрявцев В.Н. Общая теория квалификации преступлений. – Москва: Юристъ, 2006, с.210

²⁷ Иногамова – Хегай Л.В. Конкуренция уголовно-правовых норм при квалификации преступлений – Москва: Инфра-М, 2002, с.29

Ir jāpiekrīt V.Kudrjavcevam, ka speciālas normas pastāvēšanai, blakus vispārīgai normai, tad ir praktiskā nozīme, kad šī speciālā norma kaut kā savādāk risina jautājumu par kriminālatbildību atšķirība no vispārīgas normas (piemēram, par soda veidu un mēru).²⁸

Bieži vien likumdevējs uzskata par nepieciešamu papildus atbildībai, kas noteiktā kādā normā, paredzēt atbildību par tādiem nodarījumiem, kuros parādās tādi apstākļi, kas būtiski ietekmē nosakāmo sodu. Respektīvi, ir viena norma (pamatsastāvs) un tai normai tiek pievienotas kādas citas kvalificējošās pazīmes izveidojot vai nu sastāvu ar atbildību pastiprinošiem apstākļiem vai privileģētos sastāvus.

Visbiežāk normas ar kvalificējošiem apstākļiem paredzētas attiecīga Krimināllikuma panta daļās, katra nākamajā daļa paredzot smagāko atbildību. Ja nodarījumā konstatē vairākās daļās paredzētos kvalificējošus apstākļus, tad nodarījums kvalificējams pēc smagāka sastāva, jo tās aptver vieglāko. Tā piemēram, Augstākās tiesas plēnuma lēmuma Nr.3 „Likuma piemērošana krimināllietās par svešas mantas nolaupīšanu” 1.10.punktā noteikts, ka, ja atkārtotas svešas mantas nolaupīšanas gadījumā ir konstatētas vēl citas kvalificējošās pazīmes, kas attiecīgi atbilst kādai KL 175., 176., 177. vai 179.panta daļai, kurā paredzēts smagāks sods, mantas nolaupīšana kvalificējama tikai pēc tās panta daļas, kura paredz atbildību par smagāko noziegumu, bet spriedumā jānorāda un jāpamato visas zādzības, laupīšanas, krāpšanas vai piesavināšanos kvalificējošās pazīmes.²⁹

Tomēr, analizējot Krimināllikuma atsevišķu normu uzbūvi, ir jāatzīmē, ka ne vienmēr panta otrajā daļā paredzētais noziedzīgais nodarījums ietver sevi pamatsastāvu un šie sastāvi konkurē savā starpā. Tā, KL 262.panta 1.daļā un 262.panta 2.daļā paredzēti patstāvīgi noziedzīgi nodarījumi, kas savā starpā nekonkurē un ja persona atkārtoti gada laikā vada transportlīdzekli reibuma stāvoklī bez transportlīdzekļa vadīšanas tiesībām, veidojas šo noziedzīgo nodarījumu ideālā kopība. Līdzīgi veidotas arī citas likuma normas, kā piemēram, Krimināllikuma 148.pants (autortiesību un blakustiesību pārkāpšana) vai 233.pants (šaujamieroču, šaujamieroču munīcijas, lielas enerģijas pneimatisko ieroču, sprāgstvielu un spridzināšanas ietaišu neatļauta izgatavošana, remontēšana, iegādāšanās, glabāšana, nēsāšana, pārvadāšana, pārsūtīšana, realizēšana un realizēšanas noteikumu pārkāpšana) un citi. Jāatzīst, ka tas nav sevišķi veiksmīgs risinājums un no šādām konstrukcijas tomēr būtu jāizvairās.

Savukārt, atbildība par nodarījuma izdarīšanu kvalificējošos apstākļos var būt paredzēta arī citos pantos, kas tomēr neizslēdz to konkurenci un kopību neveido. Piemēram, slepkavība, kas izdarīta

²⁸ Кудрявцев В.Н. Общая теория квалификации преступлений. – Москва: Юристъ, 2006, с.218

²⁹ Augstākās tiesas plēnuma lēmumu krājums. 1991-2002. – Rīga. [b.i.], 2002.

pastiprinošos un sevišķi pastiprinošos apstākļos. Ja personas izdarītajā nodarījuma konstatētas gan pazīmes, kas norāda uz KL 117.pantā, gan 118.pantā paredzēto noziedzīgu nodarījumu, nodarījums kvalificējams tikai pēc KL 118.panta.

Vēl viens normu konkurences veids ir veselas normas un normas daļas, kas pati par sevi arī veido patstāvīgo noziedzīgu nodarījumu, konkurence.

Pie šādas konkurences, vienai normai raksturīgas noteiktas īpašas pazīmes (norma daļa), bet cita norma ietver šīs pazīmes un vēl ietver sevī pazīmi, kas iztrūkst pirmajā normā (vesela norma).³⁰ Tātad pie šādas konkurences veida veselas normas saturs aptver normas daļas saturu un tā ir plašākā pēc sava satura. Tāpēc šādā gadījumā piemērojama vesela norma. Tāda veida konkurē piemēram, saliktie noziedzīgi nodarījumi un noziedzīgi nodarījumi, kas ietverti šī saliktā noziedzīga nodarījuma struktūrā. Tā konkurē KL 176.panta 4.daļa (laupīšana, ja tā saistīta ar smagu miesas bojājumu nodarīšanu cietušajam) un 125.pants (tīšs smags miesas bojājums).

Gan mūsu Krimināllikumā, gan Vācijas Kriminālkodeksā jautājums par normu konkurenci nav regulēts un tiek apskatīts tikai doktrināli. Savukārt, Krievijas Federācijas Kriminālkodeksā 17.pantā, kas regulē noziegumu kopības jautājumus, 3.daļā noteikt, ka gadījumā, ja noziegums paredzēts vispārīgā un speciālā normā, tad kopība neveidojas un kriminālatbildība iestājas pēc speciālas normas.³¹ Domājams, ka šāda norāde likumā ir formāla un neietver visus normu konkurences pārvarēšanas principus.

Pabeidzot normu konkurences analīzi jāatzīmē, ka pēc satura plašāka norma neizstumj otro normu pavisam. Kā norāda prof. F.Haft noteiktos gadījumos izstumtais sastāvs var „atdzimt”. Piemēram, ja nozieguma tiešais izdarītais izdara slepkavību pastiprinošos apstākļos, bet līdzdalībnieks atbalstīja vienkāršu slepkavību bez pastiprinošiem apstākļiem.³² Līdzīga situācija veidojas arī gadījumos, kad sākotnēja kvalifikācija izrādās kļūdaina un tiesa nekonstatē, pieņemsim, pastiprinošos apstākļus, tas neizslēdz iespēju notiesāt pēc vieglāka sastāva, kuru smagākais bija izkonkurējis. Tas apstāklis varētu kalpot, ka vēl viens arguments tam, ka normu konkurence tomēr nav patstāvīgs tiesību institūts, bet ir mācības par daudzējādību sastāvdaļa.

³⁰ Иногамова – Хегай Л.В. Конкуренция уголовно-правовых норм при квалификации преступлений – Москва: Инфра-М, 2002, с.29

³¹ Уголовный кодекс Российской Федерации - <http://www.consultant.ru/popular/ukrf/> (aplukots 10.11.2007)

³² Haft F. Strafrecht. Allgemeiner Teil. München: C.H.Beck'sche Verlagsbushandlung, 1998, S.272

Gadījumos, kad personas izdarīts viens noziedzīgs nodarījums atbilst vairāku dažādu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm, veidojas noziedzīgu nodarījumu ideāla kopība (KL 26.panta 2.daļa)

Dažkārt nav viegli nošķirt ideālo kopību no normu konkurences gadījumos, kad noziedzīgu nodarījumu pazīmes izteiktas nekonkrēti, vispārīgi un satur vērtēšanas kritērijus. Šeit izmanto arī sankciju salīdzinājumu principu, pieņemot, ka vieglāks nodarījums nevar aptvert smagāku. Tomēr patreizēja likuma redakcijā sankcija ne vienmēr spēj adekvāti atspoguļot nodarījuma kaitīgumu un ideālas kopības veidojas tur, kur, manuprāt, tām nevajadzētu rasties.

Piemēram, KL 231.panta 2.daļas un 126.panta 2.daļas pazīmju sakritības gadījumā, kā pareizi norāda arī prof. V.Liholaja,³³ veidojas ideāla kopība. Tomēr rodas jautājums – vai šajā gadījumā tas ir pamatoti un objektīvi nepieciešams. Tā, saskaņā ar KL 231.panta 2.daļu atbildība paredzēta par huligāniskām darbībām personu grupā, nodarot miesas bojājumus un maksimālais sods – brīvības atņemšana līdz septiņiem gadiem, bet saskaņā ar KL 126.panta 1.daļu, par personu grupā nodarītajiem vidēja smaguma miesas bojājumu paredzēts maksimālais sods – brīvības atņemšana līdz astoņiem gadiem. Vai tiešām likumdevēja griba bija pastiprināt atbildību šajā gadījumā, vai drīzāk tas skaidrojams ar sankciju pārāk lielu sadrumstalotību un zināmu nekoncekvenci, veidojot sankcijas.

Tamdēļ, lietderīgi būtu apskatīt citu valstu pieredzi sankciju veidošanā. Tā, Ņujorkas štata Kriminālkodeksā tieši sodu noteikšanai felonijas sadala piecās kategorijās (55.05.§) – A, B, C, D, un E klases felonijas. Bez tam, A klases felonijas sadala I un II apakšklases (felonijas A-I un A-II). Arī misdīminorus sadala trijās kategorijās – A klases, B klases un neklasificētie.

Par to, pie kādas klases vai apakšklases felonijas attiecināms konkrētais noziedzīgais nodarījums tiek norādīts attiecīgajā pantā. Līdzīgi arī ar misdīminoriem kur konkrētajā pantā ir noteikts pie kuras klases tas attiecināms. Ja atbildība noteikta citā likumā un par konkrēto nodarījumu draud cietumsods uz laiku virs viena gada tad pieņem, ka šāds nodarījums ir E klases felonija. Pašus sodus, diferencēti atkarībā no kategorijas, nosaka vispārīgās daļas normas.³⁴

Arī Latvijas Krimināllikumā noziedzīgi nodarījumi saskaņā ar 7.pantu tiek klasificēti atkarīgi no sankcijas. Tomēr, veidojot sankcijas par konkrētiem noziedzīgiem nodarījumiem, vērojamas nekoncekvences un dažkārt robežas praktiski vienādas un sakrīt dažādu kategoriju

³³ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 162.lpp.

³⁴ New York Penal Law - <http://wings.buffalo.edu/law/bclc/web/nycriminallaw.htm> (aplūkots 02.12.2006.)

noziedzīgiem nodarījumiem, kas, manuprāt, nav pieņemami un neveicina piespriežamo sodu individualizāciju praksē.

Analizējot Krimināllikuma Sevišķajā daļā noteiktas sankcijas, redzams, ka, piemēram, saskaņā ar KL 175.panta 3.daļu sods par zādzību ir paredzēts –brīvība atņemšana līdz 10 gadiem, tas ir minimālais brīvības sods ir 6 mēneši. Līdz ar to, neskatoties uz to, ka šis ir piektais pēc smaguma zādzības sastāvs, taču sods var būt noteikts tāds pats gan par kriminālpārkāpumu (KL 180.pants 1.daļa), gan par mazāk smagiem noziegumiem (KL 180.pants 2.daļa, 175.pants 1.daļa), gan par smagiem noziegumiem (KL 175.pants 2.daļa, 175.pants. 3.daļa).

To apstiprina arī tiesu prakses analīze. 2006.gadā LR Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments un Judikatūras nodaļa veikuši apkopojumu par atsevišķu rajona tiesu praksi sodu politikas veidošanā saistībā ar likuma piemērošanu un interpretāciju pēc KL 175.panta 3. un 4.daļam. Pētījuma ietvaros analizēti 245 pirmās instances tiesas spriedumi, ko taisīja 39 tiesneši. Pētījumā secināts: kaut gan KL 175.panta 3.daļā paredzētais noziegums ir atzīstams par smagu, bet KL 175.panta 4.daļā –par sevišķi smagu, tiesu prakse attiecīgus nodarījumus nevērtē kā ļoti kaitīgus sabiedrībai un iespēju robežās cenšas ierobežot piemērojamo krimināltiesisko represiju. Gan reālas, gan nosacītas brīvības piemērošanas gadījumos, tiesas parasti piespriež sodus, kas ir tuvāki KL 175.panta 3.daļas paredzētajai minimālai soda robežai. Kaut gan formāli šis noziegums ir atzīstams par **smagu**, tiesas savā praksē faktiski to vērtē kā **mazāk smagu noziegumu**. Notiesājot ar reālu brīvības atņemšanas sodu to nosaka, sākot ar 6 mēnešiem līdz 3 gadiem 6 mēnešiem. Notiesājot nosacīti, brīvības atņemšanas laiku tiesneši nosaka diapazonā no 6 mēnešiem līdz 3 gadiem, vienai personai tika piespriesta nosacīta brīvības atņemšana uz 5 gadiem. Bez tam, no pētījuma datiem izriet, ka 77% gadījumu sods ir brīvības atņemšana līdz 2 gadiem, ja sods noteikts reāli un 86% gadījumos, ja sods ir nosacīts. Tādējādi šajos gadījumos tiesas šos noziedzīgos nodarījumus vispār vērtēja kā **kriminālpārkāpumus**. Tas ir neskatoties uz to, kas tas ir **piektais** smagākais zādzības sastāvs.³⁵

Atzinīgi vērtējot alternatīvu vieglāku sodu veidu noteikšanas iespēju par kriminālpārkāpumiem un mazāk smagiem noziegumiem, tomēr minimālo robežas sakrišana vairāku noziedzīgu nodarījumu kategorijās padara noziedzīgu nodarījumu kvalifikāciju mazāk efektīvu.

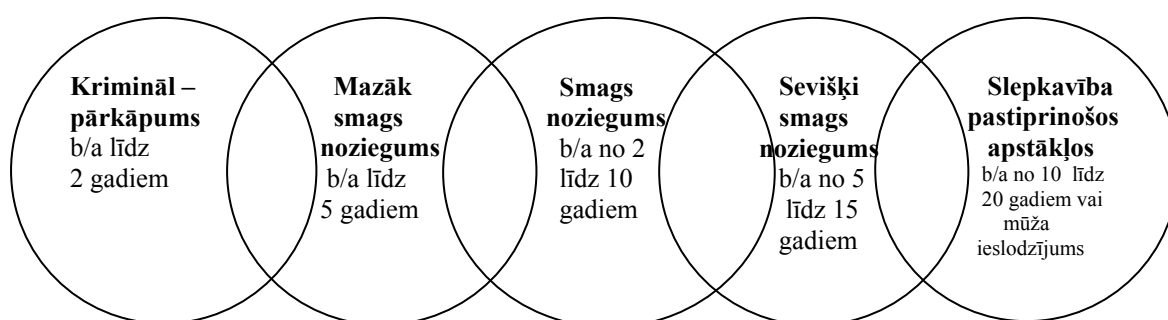
Tāpat ir arī ar soda noteikšanu par sevišķi smagiem noziegumiem. Par šiem noziegumiem likumā ir noteikta augstāka minimāla robeža, bet arī šeit ir nekoncekvences. Tā, saskaņā ar KL 175.panta 4.daļu sods par

³⁵ Atsevišķu rajona tiesu prakse sodu politikas veidošanā saistībā ar likuma piemērošanu un interpretāciju pēc KL 175.p. 3. un 4.d. - www.at.gov.lv (aplūkots 28.10.2007)

zādzību ir – brīvības atņemšana **no trim** līdz piecpadsmit gadiem. KL 116.pantu paredzētais sods par slepkavību ir – brīvības atņemšana **no pieciem** līdz piecpadsmit gadiem. KL 176.panta 3.daļu paredzētais sods par laupīšanu ir – brīvības atņemšana **no astoņiem** līdz piecpadsmit gadiem. KL 159.panta 3daļu paredzētais sods par izvarošanu ir – brīvības atņemšana **no desmit** līdz piecpadsmit gadiem.

Atzīstot, ka tuvākajās kategorijās pēc klasifikācijas izdarīti noziedzīgi nodarījumi mēdz atšķirties pēc sava raksturu, striktas robežas noteikšana starp sankcijām nav lietderīga.

Savukārt, nolūkā panākt gan soda individualizāciju, gan pēc iespējas līdzīga soda noteikšanu par līdzīgiem noziedzīgiem nodarījumiem, ir nepieciešams nodalīt smagu noziegumu minimālās robežas no kriminālpārkāpumiem un sevišķi smagu noziegumu minimālās sankcijas no mazāk smagiem noziegumiem. Līdz ar to revidējot Krimināllikuma Sevišķās daļas sankcijas, ir jānosaka minimālo brīvības atņemšanas soda robežu par smagiem noziegumiem – no diviem gadiem, bet par sevišķi smagiem noziegumiem – no pieciem gadiem. Būtiski atšķirīgam ir jābūt tikai sodam par slepkavību pastiprinošos apstākļos – brīvības atņemšana no desmit gadiem vai mūža ieslodzījums.

zīm.1. Sankcijas veidošana atkarībā no noziedzīgu nodarījumu klasifikācijas.

Uzskatu, ka šāda sankciju noteikšanas sistēma palīdzēs izvairīties no ideālas kopības veidošanas tur, kur tas nav objektīvi nepieciešams.

Izlemjot jautājumu par ideālas kopības veidošanos, krimināltiesību teorijā uzsvars tiek likts uz to, ka ideālo kopību veidojošie noziedzīgi nodarījumi tiek izdarīti ar vienu darbību.

Kā norāda, prof.U.Krastiņš noziegumu ideālas kopības klasisks piemērs ir gadījums, kad izvarošanas laikā vainīgais cietušo aplaidis ar venerisku slimību (KL 159.panta atbilstošā daļa un 134.pants).³⁶ Arī V.Kudrjavcevs norāda, ka ideālas kopības gadījumā, sākoties ar vienu un

³⁶ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 202.lpp

to pašu darbību, noziegums it kā sašķeļas - viena darbība noved pie divām kaitīgām sekām, kurus neaptver viens Sevišķas daļas pants; cieš divas dažādas sabiedrisko interešu grupas, apdraudēti divi objekti. Galarezultātā ir divi, nevis viens noziegums.³⁷

Pilnība pievienojoties šiem viedokļiem, ka šajos gadījumos veidojas ideāla kopība, tomēr nevar piekrist V.Kudrjavceva norādei, ka ir izdarīti divi, nevis viens noziegums.

Tā, N.Jašinova norādīja, ka ideālas kopības gadījumā ir izdarīts viens noziegums, kas satur dažādu noziegumu sastāvu pazīmes, bet ideālas kopības uzdevums ir aizpildīt robu likumdevēja darbā, kas neprata paredzēt krimināltiesiskajās normās visus iespējamus prettiesisko darbību virknējumus.³⁸

Šis viedoklis ir asi kritizēts padomju krimināltiesībās. A.Jakovļevs norādīja, ka nevar piekrist tam, ka ideālās kopības gadījumā realitātē pastāv viens noziegums, bet iedomāti, idejas līmenī, mēs to varam sadalīt uz vairākiem sastāviem. Nav pareizi pretnostatīt realitāti un ideju, apgalvojot, ka „realitāte” var būt viens, bet „domās” cits. A.Jakovļevs kritizēja arī N.Sergijevska viedokli, kurš tieši norādīja, ka ideālo kopību ir jāapskata kā vienotu noziedzīgu nodarījumu.³⁹

Uzskatu, ka šāda kritika ir nepamatota un N.Jašinova precīzi un ļoti trāpīga norādīja uz ideālas kopības patieso būtību.

Vācijas Kriminālkodeksā 52.§, skaidrojot ideālās kopības (*Tateinheit*) būtību, norādīts, ka tas veidojas kad ar vienu un to pašu darbību (*dieselbe Handlung*) tiek pārkāpti vairāki likumi (normas).⁴⁰ Šeit svarīgi noskaidrot šīs vienas un tas pašas darbības jēdziena saturu. Vācijas krimināltiesībās lieto jēdzienu - darbība tiesiskā nozīme (*Handlung im „juristischen” Sinn*) kuru var veidot arī vairākas fiziskās darbības (*Handlung im „natürlichen” Sinn*), ja tos apvieno vienots nodoms. Tā, piemēram, par vienu darbību tiesiskā nozīmē uzskatāma laupīšanu, kas būtībā sastāv no vardarbības un mantas nolaupīšanas darbībām, bet tiesiski tā ir viena darbība.⁴¹ Šis apstāklis ir jāņem vērā, jo tas palīdz izprast ideālās kopības juridisko dabu.

Tā Krimināllikuma 176.pants (laupīšana) ļauj izvairīties no kopības veidošanas. Tomēr, ja no likuma šis pants tiktu izslēgts, tas nepadara laupīšanu par krimināli nesodāmu rīcību. To var sadalīt divos noziedzīgo nodarījumu sastāvos. Ja persona izdara svešas mantas nolaupīšanu, tas

³⁷ Кудрявцев В.Н. Общая теория квалификации преступлений. – Москва: Юристъ, 2006, с.246

³⁸ Малков В.П. Совокупность преступлений. – Издательство Казанского университета, 1974, с.147

³⁹ Яковлев А.М. Совокупность преступлений по советскому уголовному праву. – Москва: Госюриздат, 1960, с.57

⁴⁰ Bundesrepublik Deutschland Strafgesetzbuch - <http://dejure.org/gesetze/StGB> (aplūkots 2007. 15.oktobrī)

⁴¹ Wessels J., Beulke W. Strafrecht Allgemeiner Teil. - Heidelberg: C.F.Müller Verlag, S.255.

būtu jebkura gadījumā kvalificējams kā zādzība (KL 175.pants) un ja saistībā ar šo nolaupīšanu cietušajam tiks nodarīti, piemēram, smagie miesas bojājumi, tad nodarījumu papildus būtu jākvalificē pēc KL 125.panta. Tātad veidosies kopība. Bet nav nekāda pamata uzskatīt, ka šī kopība veidosies reāla. Ne jau likuma norma ir tas, kas saista šīs divas darbības (vardarbība un nolaupīšanu), bet reālas dzīves viens notikums, viena sociāla parādība. Atļaušos apgalvot, ka laupīšana kā viens noziegums (sociālā parādība) pastāvēja pirms šādas likuma norma izveidošanas un pastāvēs arī pēc tās izslēgšanas no likuma.

Lai labāk izprastu ideālas kopības būtību kā es to izprotu, apskatīsim konkrētu piemēru no tiesu prakses:

Ar Tukuma rajona tiesas spriedumu G.G. un E.P. ir notiesāti par noziedzīgiem nodarījumiem, kas izdarīti sekojošo apstākļos: 2003.gada 24.martā ap pulksten 18.10 Tukuma rajona Lapmežciemā uz šosejas Sloka – Talsi pie degvielas uzpildes stacijas „MC” pēc sadursmes starp G.G. vadīto motociklu Honda VT 1100 un J.A. vadīto, R.A. piederošo automašīnu BMW 524, G.G. ar kāju iesperot pa automašīnas vadītāja puses loga stiklu to izsita, nodarot materiālos zaudējumus Ls26,61 apmērā, ar dūri vienu reizi iesita J.A.pa seju, pēc tam izvelkot viņu no automašīnas ar dūri vienu reizi iesita J.A. pa vēderu un ar dūri iesita vienu reizi no automašīnas izkāpušajam līdz braucējam D.M. pa seju.

E.P., ar rokām saņēmot J.A. galvu, ar to ne mazāk kā trīs reizes sita pa automašīnas jumtu vadītāja pusē, sabojājot jumta statni, nodarot zaudējumus Ls29,47 apmērā, pēc tam ar kāju vienu reizi iespēra pa automašīnas aizmugurējo spārnu, deformējot to, nodarot zaudējumus Ls48,38.

G.G. darbību rezultātā J.A. tika nodarīti viegli miesas bojājumi, kas nerada īslaicīgu veselības traucējumu, ilgāku par 6 dienām: sejas sasitums ar zemādas asinsizplūdumu, D.M. tika nodarītas fiziskas sāpes.

E.P. darbību rezultātā J.A. nodarītas fiziskas sāpes.

G.G. darbību rezultātā R.A. nodarīti materiāli zaudējumi Ls29,61 apmērā, E.P. darbību rezultātā – Ls77,85, kā papildus zaudējumi sakarā ar automašīnas atjaunošanas remontdarbiem Ls19,45.

Ar savām darbībām tiesājamie G.G. un E.P. katrs izdarīja noziedzīgus nodarījumus, kas paredzēti KL 130.p. 1.d. un 185.p. 1.d. (Tukuma rajona tiesas 29.09.2004 spriedums krimināllietā Nr.K37-144/04)

Tiesa šajā lietā pārkvalificēja nodarījumu, jo sākotnēji apsūdzība tika uzrādīta par huligāniskām darbībām pēc KL 231.panta 2.daļas. Tomēr tas apstāklis neatņem šim notikumam vienotības, vienas sociālas parādības būtības un neizveido divus savstarpēji nesaistītus noziedzīgus nodarījumus. Tiesai, nesaskatot KL 231.panta 2.daļas nodarījuma pazīmes, „atdzimst” sastāvi, kurus šī norma izstūma (izkonkurēja) – KL 130.pants un 185.pants. Joprojām nepiekrītot tiesas nodarījuma kvalifikācijai pēc būtības, atzinīgi ir jānovērtē tas apstāklis, ka apsūdzība tika aprakstīta kā ideāla kopība. Tiesa pareizi norādīja, ka tiesājamo darbībām bijušas personisku motīvu vadītas, aiz atriebības. Tieši šīs

motīvs arī ir tas, kas šos noziedzīgo nodarījumu sastāvus „saista” ideālajā kopībā.

Kā ļoti trāpīgi atzīmēja prof. F.Haft, vienīga pieminēšanas vērtā atšķirība starp normu konkurenci (*Gestzeskonkurrenz*) un ideālo kopību (*Idealkonkurrenz*) ir tajā apstākļi, ka izstumtais noziedzīgā nodarījuma sastāvs neparādās sprieduma rezolutīvajā daļā.⁴²

Citādi veidojas reāla kopība.

Reāla kopība veidojas no diviem noziedzīgiem nodarījumiem, kas nav savstarpēji saistīti un atspoguļo reālajā dzīvē pastāvošas divas sociālas parādības.

Saskaņā ar Krimināllikuma 26.panta 3.daļu personas izdarīti divi vai vairāki savstarpēji nesaistīti nodarījumi, kas atbilst vairāku dažādu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm, veido noziedzīgu nodarījumu reālo kopību.

Viss būtu pietiekami skaidrs un nerastos nekādu problēmu, ja nebūtu legālajā definīcijā ietverts viens vārds - „dažādu”. Tas izskaidrojams ar to, ka KL 25.pantā ir dota atkārtotības legāla definīcija saskaņā ar kuru noziedzīgu nodarījumu atkārtotība ir tad, kad viena persona izdara divus un vairākus noziedzīgus nodarījumus, kas paredzēti vienā un tajā pašā šā likuma pantā, vai arī divus vai vairākus noziedzīgus nodarījumus, kas paredzēti dažādos šā likuma pantos, ja atbildība par šādu atkārtotību paredzēta šajā likumā.

Tātad KL 25.pantā būtībā regulēti speciālas atkārtotības jautājumi, kad kopību veido vienveidīgi noziedzīgi nodarījumi un mēģināts tādējādi attaisnot atkārtotības izdalīšanu par atsevišķu daudzējādības veidu. Manuprāt, šāda pieeja ir kļūdaina. Mēģināšu pamatot savu viedokli.

Kā norāda prof.U.Krastiņš, krimināltiesību teorijā pastāv arī tāds noziedzīgu nodarījumu atkārtotības veids kā nodarījumu **vispārējā** atkārtotība, un diezin vai ir pareizi no tās atteikties, pamatojoties tikai uz KL 25.panta pirmo daļu. Krimināllikuma 48.panta pirmās daļas 1.punktā norādīts, ka par atbildību pastiprinošu apstākli var atzīt to, ka noziedzīgais nodarījums izdarīts atkārtoti. Tā pašā panta ceturtajā daļā teikts, ka par atbildību pastiprinošu apstākli nav atzīstams tāds apstāklis, kurš Krimināllikumā paredzēts kā noziedzīga nodarījuma sastāva pazīme. Tas nozīmē, ka KL 25.pantā paredzētā atkārtotība, kas veido attiecīgā noziedzīgā nodarījuma kvalificējošo pazīmi, nevar būt par apstākli, kuru var ņemt vērā, nosakot sodu vainīgajai personai. Tādējādi nodarījuma atkārtotības kā atbildību pastiprinoša apstākļa izmantošanas iespējas kļūst visai ierobežotas un tas, noved pie taisnīguma principa neievērošanas.⁴³

⁴² Haft F. Strafrecht. Allgemeiner Teil. München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1998, S.272

⁴³ Krastiņš U. Atkārtotu noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija// Latvijas Vēstnesis, pielikums „Jurista vārds”, 11.04.2006, nr.15

Turpinājumā prof. U.Krastiņš uzdod retorisku jautājumu - Vai ir taisnīgi, ja divreiz izdarītu huligānismu (tādi paši nodarījumi) var atzīt par atbildību pastiprinošu apstākli, bet huligānismu un laupīšanu par tādu neatzīt. Ir jāpiekrīt, ka jebkuru noziedzīgu nodarījumu atkārtotība, gan vienveidīgu, gan dažādu veidu, jāatzīt par atbildību pastiprinošo apstākli KL 48.panta izpratnē. Uz to norāda arī prof. V.Liholaja, kritizējot vienu tiesas spriedumu, kur tiesa neatzina par izdarītiem atkārtoti, dažāda veida noziedzīgus nodarījumus.⁴⁴ Piekrītot prof.U.Krastiņa nostājai par vispārējo atkārtotību, rodas jautājums – ar ko tā pēc būtības atšķiras no reālas kopības.

Krimināltiesību teorijā tiešām ir pieņemts izdalīt vispārējo un speciālo atkārtotību. Ar vispārējo atkārtotību saprot personas izdarīto jebkuru jaunu noziegumu.⁴⁵ Tad jau nevarētu pastāvēt strīds par to, ka reāla kopība arī ir šīs vispārējās atkārtotības viens no veidiem, ko apstiprina arī V.Malkovs.⁴⁶ Problēma sākas ar speciālās atkārtotības (tādu pašu vai vienveidīgu nodarījumu kopība) vietas atrašanu kopējā daudzējādības struktūrā. Šo problēmu mēģināja atrisināt vairāki autori. Tomēr es neanalizēju visus šos viedokļus, jo uzreiz ir skaidri saskatāms, ka tā ir bezjēdzīga nodarbe. Speciālo atkārtotību nav iespējams pretnostatīt noziedzīgu nodarījumu kopībai un izdalīt kā atsevišķu daudzējādības veidu. Speciālai atkārtotībai un reālai kopībai ir viena šiem veidiem raksturīga kopīga pazīme - atkārtotība, bet tieši šī pazīme arī norobežo šos jēdzienus no ideālas kopības. Acīmredzot ir jāmeklē cits risinājums.

V.Malkovs norāda, ka pagājušā gadsimta divdesmitajos gados padomju krimināltiesību literatūra izdalīja divus reālas kopības veidus: vienveidīgu un dažādu veidu noziegumu kopība. Tomēr, kā raksta V.Malkovs, tajos gados izpratne par noziegumu kopību vēl ietekmējas no krievu buržuāziskām krimināltiesībām, bet vēlāk padomju krimināltiesībās tika izstrādāta sava „savdabīga” („самобытное”, - pēdiņas manas) izpratne par noziegumu kopību.⁴⁷ Domājams, pienācis laiks atgriezties pie realitātei atbilstošai reālas kopības izpratnei un viss nostāsies savās vietās.

Ja reālo kopību veido divi savstarpēji nesaistīti noziedzīgi nodarījumi, tad jāsecina, ka pastāv vairāki vienas personas dažādi noziedzīgi nodomi, mērķi un motīvi. Vienai personai nevar divi nodomi rasties un tikt realizēti vienlaicīgi. Tāpēc vienmēr starp divu reālo kopību

⁴⁴ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, lpp.151.

⁴⁵ Кудрявцев В.Н. Общая теория квалификации преступлений. – Москва: Юристъ, 2006, с.260

⁴⁶ Малков В.П. Повторность преступлений. – Издательство Казанского университета, 1970, с.114

⁴⁷ Малков В.П. Совокупность преступлений. – Издательство Казанского университета, 1974, с.205

veidojošo noziedzīgu nodarījumu realizēšanas sākumam būs laika atstarpe. Respektīvi, vienmēr viens reālajā kopībā izdarīts noziedzīgs nodarījums sāksies ātrāk un dos atkārtotību otram.

Tāpēc atļaušos apgalvot, ka nav pamata atkārtotību atzīt par kādu patstāvīgu daudzējādības veidu, jo tā ir reālās kopības obligāta pazīme. Arī pats V.Malkovs atzīst, ka vispārējās atkārtotības jēdziens ir abstrakcija.⁴⁸

Šāda juridiskā fikcija ir nepieciešama un saprotama, tad, ja krimināllikumā pastāv speciālā atkārtotība kā noziedzīga nodarījuma kvalificējošā pazīme, kā arī tad, ja sods tiek noteikts kopumā par visiem vienā un tajā pašā likuma normā paredzētajiem vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem (sods būtībā tiek noteikts par „pantu” nevis par katru noziedzīgu nodarījumu). Tāpēc tāda reālas kopības izpratne kādu es piedāvāju ir iespējama tikai pie nosacījuma, ka no likuma tiks izslēgta šāda kvalificējošā pazīme un sods tiktu noteikts par katru izdarīto noziedzīgo nodarījumu.

Tas, vai izdarīti vienveidīgi vai dažāda veida noziedzīgi nodarījumi nevar ietekmēt noziedzīga nodarījuma kvalifikāciju, bet tikai soda noteikšanu.

Ja reālo kopību veido vairāki patstāvīgi noziedzīgi nodarījumi, par kuriem persona nav sodīta, tad citādāk ir ar recidīvu.

Jēdziens „recidīvs” ir cēlies no latīņu izcelsmes termina – *recidivus*, kas nozīme – atgriešanās. Vispārpieņemtajā nozīmē recidīvs apzīmē kādas parādības atkārtošanos, kaut kā atgriešanos pēc tā pazušanas utt. Operējot ar jēdzienu recidīvs, ir nepieciešams konstatēt, ka kaut kāda parādība vai fakts ir atkārtojies.

Ar recidīvu noziedzību kriminoloģiskajā aspektā saprot krimināli sodāmu darbību kopumu, ko veikušas personas, kam jau piemērots kriminālsods vai citas sankcijas, neatkarīgi no tā, vai sods par iepriekšējām sodāmībām dzēsts vai noņemts; kā arī to personu noziedzīgos nodarījumus, kam kriminālsods dažādu apstākļu dēļ nav piespriests.⁴⁹

Tomēr, saistībā ar daudzējādību, mūs interesē tikai recidīvs krimināltiesiskajā izpratnē. Saskaņā ar Latvijas KL 27.pantu noziedzīga nodarījuma recidīvu veido personas izdarīts jauns noziedzīgs nodarījums pēc šīs personas notiesāšanas par agrāk izdarītu noziedzīgu nodarījumu, ja sodāmība par to nav noņemta vai dzēsta.

Pēc izdarīto noziegumu veida var izšķirt speciālo recidīvu (izdara vienveidīgus noziedzīgus nodarījumus) un vispārējo recidīvu (izdara dažāda veida noziedzīgus nodarījumus).

⁴⁸ Малков В.П. Повторность преступлений. – Издательство Казанского университета, 1970, с.17

⁴⁹ Kriminoloģija. Rīga: Nordik, 1998, 395.lpp.

Latvijas PSR KK 24.pantā bija paredzēta iespēja tiesai ar spriedumu atzīt personu par sevišķi bīstamu recidīvistu. Kodeksā tika dots noziegumu uzskaitījums, kuru izdarīšanas gadījumā personu varēja atzīt par sevišķi bīstamu recidīvistu. Savukārt, Sevišķajā daļā attiecīgajos pantos bija norādīta kvalificējoša pazīme - ja noziegumu izdarīja sevišķi bīstams recidīvists, par ko draudēja smagāks sods (KK 99.panta 9.punkts - slepkavība, 105.panta 2.daļa – tīšs smags miesas bojājums, 121.panta 4.daļa – izvarošana, u.c.).⁵⁰

Patreiz Krimināllikuma Sevišķajā daļā nav izdalīta tāda kvalificējoša pazīme kā recidīvs, tas tomēr nenozīmē, ka šobrīd tas neietekmē noziedzīgu nodarījumu kvalifikāciju.

Pastāv viedoklis, ka noziedzīgu nodarījumu recidīvu var atzīt par atbildību pastiprinošo apstākli visos gadījumos, ja tāds ir, jo nevienā Krimināllikuma Sevišķās daļas pantā tas nav paredzēts kā noziedzīga nodarījuma sastāva pazīme.⁵¹ Šāda pieeja ir kļūdaina. KL 48.panta 4.daļā noteikts, ka par atbildību pastiprinošo apstākli nav atzīstams tāds apstāklis, kurš šajā likumā paredzēts kā noziedzīga nodarījuma sastāva pazīme.

Ir jāpiekrīt prof. V.Liholajas viedoklim, ka vispārējais un speciālais recidīvs ņemams vērā arī tad, ja likumā ir ietverta norāde uz noziedzīga nodarījuma subjektu kā personu, kura jau ir notiesāta par agrāk izdarītu noziedzīgu nodarījumu. Tā, KL 117.panta 11.punktā, 125.panta 2.daļas 7.punktā, 126.panta 2.daļas 5.punktā kā kvalificējošā pazīme minēts tas, ka slepkavību izdara, smagu vai vidēja smaguma miesas bojājumu nodara persona, kas ievietota ieslodzījuma vietā. Saskaņā ar KL 118.panta 4.punkta par slepkavību īpaši pastiprinošos apstākļos tiek atzīta tāda tīša nonāvēšana, kuru izdara persona, izciešot mūzā ieslodzījumu. Arī KL 310.pantā paredzēto bēgšanu no ieslodzījuma vietas un 311.pantā paredzēto uzbrukumu ieslodzījuma vietas administrācijai vai ieslodzītājiem var izdarīt tikai tādas personas, kuras izcieš brīvības atņemšanas sodu. Ar iepriekšējo sodāmību saistīts arī tāds noziedzīgs nodarījums kā izvairīšanās no tiesas piespriedes soda izciešanas (KL 312.pants). Pārejos gadījumos tiesa noziedzīgu nodarījumu recidīvu saskaņā ar KL 48.panta 1.daļas 1.punktu var atzīt par atbildību pastiprinošo apstākli.⁵²

Manuprāt, vēl jo vairāk, par atbildību pastiprinošo apstākli nevar atzīt arī speciālo recidīvu kas veido tādu kvalificējošo apstākli kā speciālo atkārtotību. Tā, ja persona, kas agrāk sodīta par laupīšanu, izdara jaunu

⁵⁰ Latvijas PSR Kriminālkodeksa komentāri. - Rīga: Avots, 1982.

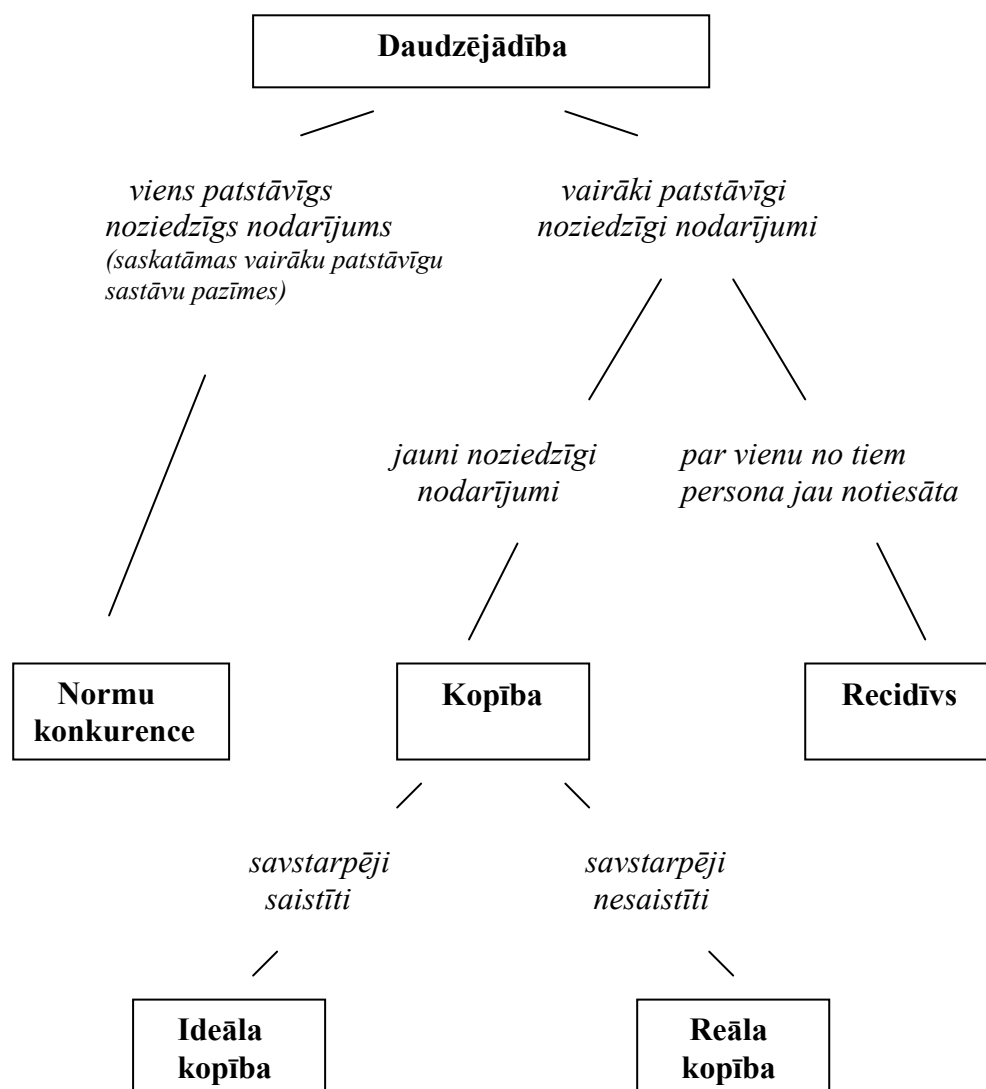
⁵¹ Niedres A. Komentārs pie Krimināllikuma 48.panta // Krimināllikuma Zinātniski praktisks komentārs. 1.Vispārīga daļa - Rīga: firma „AFS”, 2007, 171.lpp.

⁵² Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse.- Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 174.lpp.

laupīšanu, nodarījums kvalificējams pēc KL 176.panta 3.daļas. Atzīstot šajā gadījumā recidīvu par atbildību pastiprinošo apstākli nozīmē vēlreiz sodīt par to pašu, kas būtu pretrunā ar taisnīguma principu un KPL 25.panta ietverto *non bis in idem* principu.

Respektīvi, recidīvu var atzīt par atbildību pastiprinošo apstākli tikai gadījumos, kad tas neietekmē noziedzīga nodarījuma kvalifikāciju.

Tā kā pats par sevi noziedzīgs nodarījums, par kuru persona jau ir saņēmusi sodu nevar ietekmēt noziedzīga nodarījuma kvalifikāciju, jo par vienu un to pašu nevar sodīt divreiz, tad recidīvs ieņem īpašu vietu daudzējādībā. Tas pieskaitāms pie daudzējādības veidiem un izdalāms kā atsevišķs veids sakarā ar to, ka tam, ir jāatstāj iespaids uz personai nosakāmo sodu.

zīm.2. Daudzējādības veidu struktūra pēc juridiskām konstrukcijām.

Rezumējot visu iepriekš izklāstīto var dot sekojošu daudzējādības definīciju –

Daudzējādība ir krimināltiesību institūts, kas regulē noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas un soda noteikšanas jautājumus gadījumos, kad personas izdarītājās noziedzīgajās darbībās ir saskatāmas vairāku patstāvīgu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmes, par kurām saglabājušas krimināltiesiskās sekas.

Var izdalīt trīs patstāvīgus daudzējādības veidus – normu konkurence, noziedzīgu nodarījumu kopība (reāla un ideāla) un recidīvs.

Ideālo kopību veido persona prettiesiskā darbība vai savstarpēji saistīto darbību kopums, kas veido vienu noziedzīgu nodarījumu (reālas dzīves notikums), kas atbilsts vairāku patstāvīgu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm (juridiskā konstrukcija).

Reālo kopību veido vairāki savstarpēji nesaistīti vienas personas izdarīti noziedzīgi nodarījumi, ja ne par vienu no tiem persona nav notiesāta.

2.nodaļa. Daudzējādības veidu norobežošana

2.1. Formāla un materiāla sastāvu savstarpēja saistība

Sadalot noziedzīgus nodarījumus atkarībā no brīža, kad konkrētais noziedzīgais nodarījums atzīstams par pabeigto, krimināltiesību teorijā izdala formālus un materiālus sastāvus.

Par formāliem noziedzīga nodarījuma sastāviem ir uzskatāmi sastāvi, kuri satur vienīgi tādas pazīmes, kas raksturo pašu prettiesisko darbību, neatkarīgi no kaitīgo seku iestāšanās. Pie materiāliem noziedzīga nodarījuma sastāviem ir pieskaitāmi tādi sastāvi, kuri satur ne tikai tādas pazīmes, kas raksturo prettiesisko darbību, bet arī kaitīgas sekas.⁵³

Tātad galvenā atšķirība starp formālu un materiālo sastāvu ir sekas. Rodas jautājums - kā būtu jākvalificē formālu noziedzīgu nodarījumu, ja to rezultāta ir radītas sekas un šīs sekas veido patstāvīga noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes? Varētu šķist, ka atbilde pietiekami skaidra - veidojas kopība. Tomēr praksē šīs situācijas izpratne nav tik viennozīmīga. Tāpēc mēģināšu sniegt dziļāko konkrēta piemēra analīzi un piedāvāt detalizētāku argumentāciju savai nostājai.

Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments savā 05.01.2006 lēmumā norādīja, ka ja persona ar vardarbīgu apiešanos nepilngadīgajam, kurš materiāli vai citādi atkarīgs no viņas, nodarījusi vieglus miesas bojājumus, nodarījums kvalificējams tikai pēc KL 174.panta un papildus kvalifikācija pēc KL 130.panta nav nepieciešama.⁵⁴

Pirms ķerties pie Augstākās tiesas Senāta nostājas kritikas (šādai nostājai nekāda gadījumā nevar piekrist), mēģināsim izanalizēt šos divus noziedzīgus nodarījumus detalizētāk.

KL 174.pantā paredzēta atbildība par cietsirdīgu vai **vardarbīgu apiešanos** ar nepilngadīgo, ja ar to nepilngadīgajam nodarītas **fiziskas vai psihiskas ciešanas** un ja tās nodarījušas personas, no kurām cietušais ir materiāli vai citādi atkarīgs.

Saskaņā ar KL 130.pantu (tīšs viegls miesas bojājums) atbildība paredzēta par –

1.daļa - tāda miesas bojājuma tīšu nodarīšanu, kas nav izraisījis veselības traucējumu vai vispārējo darbību zaudēšanu (viegls miesas bojājums),

- kā arī par **tīšu sišanu, ja tā nav izraisījusi minētās sekas**, —

2.daļa – viegla miesas bojājuma tīšu nodarīšanu, kas izraisījis īslaicīgu

⁵³ Krimināltiesības. Vispārīgā un Sevišķā daļa: Mācību grāmata. Aut. Kolektīvs: U.Krastiņš, V.Liholaja, A.Niedre. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999, 24.lpp.

⁵⁴ Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.01-12/06 – www.at.gov.lv (aplūkots 17.10.2007)

veselības traucējumu vai vispārējo darb spēju nenozīmīgu paliekošu zaudēšanu,

3.daļa - sistemātisku sišanu, kam ir spīdzināšanas raksturs,

- vai citāda veida spīdzināšanu, ja šīm darbībām nav bijušas šā likuma 125. vai 126.pantā paredzētās sekas.

Šeit būtu nepieciešams pakavēties pie vardarbības jēdziena satura.

Vardarbība ir vienas personas fiziskā vai psihiskā iedarbība uz otru, kas pārkāpj pilsoņa tiesības un personisku neaizskaramību.⁵⁵ Kā atzīmē P.Mincs, ja ar „violatio corporis” jāsaprot vardarbīgs miesas *nebojājāmības* aizskārums, tad domājama arī šā noziedzīga sastāva tālāka diferenciacija. No vienas puses, tas var saturēt sevī tieši miesas *bojājumu*, vienalga, ārēju vai iekšēju (t.i., veselības bojājumu), neizslēdzot arī prāta spēju sajaukšanu, bet, no otras puses, var aprobežoties ar vardarbību, kas pastāv vienīgi sveša miesas neaizskaramības pārkāpšanā, t.i., fiziska vardarbībā bez bojājumiem.⁵⁶

Tātad var izdalīt divus fiziskās vardarbības veidus:

1) vardarbība, kas izraisa miesas bojājumus un

2) vardarbība, kas neizraisa miesas bojājumu.

No tā ir atkarīga arī noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija un kriminālatbildības pamata noteikšana vispār, jo ne katra vardarbība pati par sevi ir krimināli sodāma.

Saistībā ar 130.panta 1.daļā paredzēto atbildību par tīšu sišanu, juridiskajā literatūrā izteikti dažādi viedokļi. Tā, D.Mežulis norāda, ka likums nenosaka atbildību par sitienu skaitu, tāpēc jāatzīst, ka atbildība par šādu nodarījumu var iestāties arī gadījumā, ja izdarīts tikai viens sitiens.⁵⁷ Šādu nostāju pauž arī P.Mincs, kas tomēr ir skaidrojams ar Sodu likuma redakciju, kur, 448.pantā tika noteikta atbildība par to, ka kāds „tīši kādam sitis”⁵⁸. Pretēju viedokli izsaka prof. V.Liholaja, norādot, ka sitieniem jābūt daudzkārtīgiem.⁵⁹ Acīmredzot, jāpiekrīt prof. V.Liholajas viedoklim, jo sišana ir darbību kopums, nevis viena fiziskā darbība. Tāda ir arī tiesu prakse. Tā, izskatot kādu privātopsūdzības lietu, Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments atzīmēja, ka Krimināllikuma 130. panta 1. daļas izpratnē tīša sišana, ja nav nodarīti jebkādi miesas bojājumi nozīmē to, ka jābūt izdarītiem vairākkārtīgiem sitieniem. Šāds secinājums izriet no tiesu prakses, iztiesājot attiecīgu kategoriju krimināllietas. Konkrētajā lietā saskaņā ar cietušā liecībām A.K. viņam

⁵⁵ Джинджолия Р.С. Унификация оценочных признаков при квалификации преступлений против личности. - Москва: Закон и право. 2004, с.232

⁵⁶ Mincs P. Krimināltiesību kurss. Sevišķā daļa. Ar V.Liholajas komentāriem. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 232.lpp.

⁵⁷ Mežulis D. Personas krimināltiesiskā aizsardzība. - Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 167.lpp.

⁵⁸ Sodu likums ar komentāriem. - Rīga: Valsts tipogrāfijas izdevums, 1938.

⁵⁹ Liholajas V. Komentārs pie Krimināllikuma 130.panta // Krimināllikuma Zinātniski praktisks komentārs. 2.Sevišķā daļa - Rīga: firma „AFS”, 2007, 254.lpp.

izdarījis tikai vienu sitienu pa seju. Ja arī šo faktu tiesa atzītu par pierādītu, tad kā jau iepriekš minēts viena sitiena izdarīšana, ja nav nodarīti miesas bojājumi, neveido Krimināllikuma 130. panta 1. daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāvu.⁶⁰

Jebkura fiziskā vardarbība, neapšaubāmi rada fiziskās ciešanas. Tomēr, Krimināllikuma 174.pantā norādītas fiziskas un psihiskas ciešanas nav vērtējamas kā sekas un nedod pamatu šo sastāvu atzīt par materiālu. Gluži pretēji, minētas ciešanas ir kritērijs, kas norobežo šo sastāvu no kaitīgam sekām – miesas bojājumu nodarīšanas, un norāda tikai uz to, ka likumdevējs vēlējies pastiprināt atbildību par vardarbību pret nepilngadīgo **arī** gadījumos, kad tā pati par sevi nebūtu krimināli sodāma uz vispārīgiem pamatiem. Respektīvi, KL 174.pants kā formāls sastāvs var sevī ietvert tikai KL 130.panta 1.daļā paredzēto tīšu sišanu, kas nav radījusi miesas bojājumus.

Krimināltiesību teorijā izdala arī tādu komplicēto noziedzīgu nodarījumu kategoriju kā noziegumi, kas izdarīti, izmantojot citu noziegumu – līdzekli (paņēmiens). Pie tādiem līdzekļiem tiek pieskaitīta arī vardarbība.⁶¹

Kā piemēru šeit var minēt gan laupīšanu (KL 176.pants), gan izvarošanu (KL 159.pants) vai vardarbīgu dzimumtieksmes apmierināšanu (KL 160.pants), gan pretošanos varas pārstāvim (KL 270.pants) u.c.

Tiešām, šādos noziedzīgos nodarījumos vardarbība izprotama plašāk, ietverot sevi arī draudus, un miesas bojājumu nodarīšana veido vesela un daļas konkurenci un neprasa papildus kvalifikāciju. Izņemot, protams, gadījumus kad pantā par miesas bojājumu nodarīšanu nav paredzēts smagāks sods (darbā jau minēts piemērs par KL 231.panta 2.daļas un 126.panta 2.daļas kopību).

Tā, Augstākās tiesas plēnums 14.12.2001 lēmumā Nr.3, atklājot vardarbības saturu laupīšanas gadījumā, 3.2.pkt. norādīja, ka vardarbība var izpausties gan ar, gan bez fizisku sāpju vai miesas bojājumu nodarīšanas. Darbība uzskatāma par vardarbīgu arī tad, ja cietušais novests bezsamaņas stāvoklī ar indīgām vai citām stipri iedarbīgām vielām u.tml., lai nolaupītu viņa mantu. Par vardarbību svešas mantas nolaupīšanas laikā bez fizisku sāpju nodarīšanas atzīstamas tādas darbības, kad vainīga persona ierobežo cietušā kustības vai pārvietošanas brīvību (cietušo sasienu, izolē kādā telpā, viņu atgrūž, lai piekļūtu mantai, u.tml.) un citādā veidā pārvar cietušā pretestību, lai atņemtu mantu. Lēmumā 3.3.pkt. noteikts, ka vardarbība ar fizisku sāpju nodarīšanu ir piekaušana, sišana vai ikviena citāda rakstura darbība, kas rada fiziskas

⁶⁰ Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-149/2007 –

www.at.gov.lv (aplūkots 18.10.2007)

⁶¹ Кузнецова Н.Ф. Проблемы квалификации преступлений. - Москва: Городец, 2007, с. 287

sāpes. Vardarbība KL 176. panta izpratnē ir arī jebkādu miesas bojājumu nodarīšana.⁶²

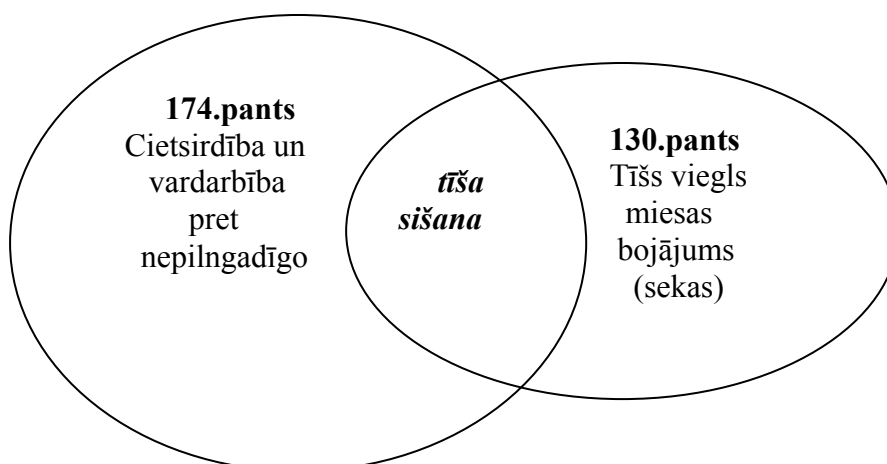
Tomēr šāda pieeja nav attiecināma uz KL 174.pantā paredzēto noziedzīgu nodarījumu. Šajā pantā paredzēta atbildība par vardarbību kā tādu, nevis kā līdzekli kāda cita noziedzīga mērķa sasniegšanai.

Savā 05.01.2006 lēmumā Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments norādīja, ka šī norma pieņemta saskaņā ar ANO 1989. gada 20. novembra Konvenciju par bērna tiesībām, kurai Latvijas Republika pievienojusies ar Augstākās Padomes 1991. gada 4. septembra lēmumu „Par pievienošanas starptautiskajam cilvēktiesību aktam - "Konvencijai par bērna tiesībām", kurš ir spēkā no 1992. gada 14. maija. Saskaņā ar konvencijas 19. pantu Dalībvalstis veic visus nepieciešamos likumdošanas, administratīvos, sociālos un izglītojošos pasākumus, lai aizsargātu bērnu pret vecāku, likumīgo aizbildņu vai jebkuras citas personas, kas rūpējas par bērnu, **visu veidu fizisku vai psiholoģisku vardarbību**, apvainojumiem vai ļaunprātībām Tādējādi, likumdevējs minētajā pantā ir paredzējis speciālo atbildību par vardarbīgu un cietsirdīgu izturēšanos pret nepilngadīgām personām. Vieglu miesas bojājumu nodarīšana arī ir vardarbība un fizisku ciešanu radīšana, tāpēc papildus kvalifikācija pēc Krimināllikuma 130. panta nav nepieciešama

Atsauce lēmumā uz Konvenciju par bērna tiesībām norāda vien uz to, ka likumdevējs vēlējies pastiprināt atbildību par nepilngadīgo tiesību aizskārumu un nedod pamatu mainīt noziedzīgu nodarījumu kvalifikāciju. Jāpiekrīt, ka miesas bojājumu nodarīšana arī ir vardarbība, bet AT Senāta loģika ir pilnīgi nepieņemama. Nevis miesas bojājumu nodarīšanas gadījumā nav nepieciešama papildus kvalifikācija pēc KL 174.p., bet gluži pretēji, kvalificējot nodarījumu pēc KL 130.panta (vai cita panta, atkarībā no miesas bojājumu smaguma pakāpes) ir nepieciešama papildus kvalifikācija pēc KL 174.panta, ja vardarbība vērsta pret nepilngadīgo personu (KL 174.panta objekts) un to izdarīja persona, no kuras nepilngadīgais materiāli vai citādi atkarīgs (KL 174.panta speciālais subjekts).

Krimināllikuma 174.pants ir speciāls norma attiecība pret KL 130.pantu tikai daļā par vardarbību, kas nav saistīta ar miesas bojājumu nodarīšanu. Pārēja daļā speciālas un vispārējas normas konkurence nepastāv, jo KL 174.pants nesatur 130.panta būtisko pazīmi – miesas bojājumu nodarīšanu. Līdz ar to šeit nav arī piemērojams princips, ka lielākais aptver mazāko (*lex consumens derogat legi consump tae*).

⁶² Augstākās tiesas plēnuma lēmumu krājums. 1991-2002. – Rīga, [b.i.], 2002.

zīm.3. Krimināllikuma 174.panta un 130.panta savstarpējā saistība

Tiesu praksē sastopami dažādi šo gadījumu kvalifikācijas risinājumi. Tā, ar Madonas rajona tiesas 20.03.2001 spriedumu J.L. notiesāts pēc KL 130.panta 3.daļas par vieglu miesas bojājumu nodarīšanu un darbībām, kam ir spīdzināšanas raksturs, kas vērstas pret viņas nepilngadīgu meitu. Savukārt, citas darbības, kas tika vērstas gan pret meitu, gan citiem bērniem un nav radījuši šīs sekas, tiesa kvalificēja atsevišķi pēc KL 174.pantā kā reālo kopību. Prof. V.Liholaja savā komentāra par šo spriedumu nav apšaubījusi šo kvalifikāciju, veltot gan uzmanību darbību, kam ir spīdzināšanas raksturs, kvalifikācijai.⁶³ Uzskatu, ka šajā lietā noziedzīgi nodarījumi kvalificēti nepareizi. Arī darbības, kas saistītas ar vieglo miesas bojājumu nodarīšanu un kurām bija spīdzināšanas raksturs bija jākvalificē kopā ar visām darbībām, kas veido KL 174.panta sastāvu pēc noziedzīgu nodarījumu ideālas kopības – KL 174.pants un 130.panta 3.daļa.

Tomēr tiesu praksē ir sastopami arī nolēmumi, kuros šie noziedzīgi nodarījumi tiek kvalificēti, manuprāt, pareizi, atbilstoši visām likuma prasībām. Tā, ar Tukuma rajona tiesas 09.05.2007 spriedumu R.G. ir notiesāta pēc KL 174.panta un 130.panta 1.daļas par vardarbību pret nepilngadīgo, kura bija no viņas materiāli un citādi atkarīga un vieglu miesas bojājumu nodarīšanu cietušajai. Noziedzīgi nodarījumi tika aprakstīti atbilstoši KPL 405.pantā 2.daļas prasībām kā ideāla kopība. Par šo spriedumu apsūdzētā iesniedza apelācijas sūdzību un lūdza atcelt

⁶³ Tiesu prakse krimināllietās. Tiesu nolēmumi un Dr. iur. V.Lholajas komentāri. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 356.lpp.

spriedumu daļā par viņas notiesāšanu pēc KL 130.panta 1.daļas, pamatojot to ar 05.01.2006 Augstākās tiesas Senāta lēmumu. Zemgales apgabaltiesa atstāja Tukuma rajona tiesas spriedumu negrozītu un sūdzību noraidīja.

Savā lēmumā tiesa norādīja, ka „*likumdevējs KL 174.pantā paredzējis speciālo atbildību par vardarbīgu un cietsirdīgu izturēšanos pret nepilngadīgām personām un šis pants paredz atbildību tikai par tādu cietsirdīgu vai vardarbīgu apiešanos ar nepilngadīgo, kā rezultātā cietušajam nodarītas fiziskas vai psihiskas ciešanas. Miesas bojājumu nodarīšana nepilngadīgajai personai kvalificējama attiecīgi pēc tā KL panta, kas paredz atbildību par attiecīgās smaguma pakāpes miesas bojājumu nodarīšanu. Līdz ar to, Krimināllietu kolēģija atzīst, ka kriminālprocesa izbeigšanai pēc KL 130.panta 1.daļas un nodarījuma kvalificēšanai tikai pēc KL 174.panta nav pamata. Nav pamata uzskatīt, ka likumdevējs, paredzot speciālo atbildību par cietsirdību un vardarbību pret nepilngadīgo personu, būtu vēlējis mazināt atbildību personām, kuras vērsas pret nepilngadīgo. Nav pamata uzskatīt, ka likumdevējs būtu vēlējis, lai persona, kura vērsusi vardarbību pret nepilngadīgo un nodarījusi dažāda smaguma miesas bojājumus, atbildētu tikai pēc speciāla, tas it, pēc KL 174.panta.*” (Zemgales apgabaltiesas 12.09.2007 lēmums lietā Nr.1139004106).

Tātad ir jāsecina, ka ***gadījumos kad persona, no kuras nepilngadīgais ir materiāli vai citādi atkarīgs, izturas vardarbīgi un cietsirdīgi pret cietušo un to rezultātā nepilngadīgajam tiek nodarīti miesas bojājumi, noziedzīgs nodarījums kvalificējams kā noziedzīgu nodarījumu ideāla kopība – pēc KL 174.panta un attiecīgi pēc panta, kurā paredzēta atbildība par noteikta smaguma pakāpes miesas bojājumu nodarīšanu.***

Nolūkā izvairīties no ideālās kopības veidošanās un likumā pilnīgāk atspoguļot KL 174.pantā paredzēto darbību kaitīgumu, šī norma jāpapildina ar otro daļu, kurā jānosaka atbildība par miesas bojājumu nodarīšanu.

2.2. Reālas un ideālas kopības norobežošana.

Darbā jau ir minētas dažas pazīmes, kas atšķir reālo kopību no ideālas. Šajā nodaļa papildus mēģināšu argumentēt savu nostāju un apskatīšu vēl dažus aspektus, izpētot konkrētas situācijas, kuras ieguvušas neviennozīmīgu risinājumu gan juridiskajā literatūrā, gan tiesu praksē.

Viena no šīm situācijām ir zādzības kvalifikācija, gadījumos, kad iekļūšana telpā (KL 175.panta 3.daļa) saistīta ar mantas bojāšanu.

A.Judins, vecot šo jautājumu izpēti un analizējot tiesu praksi, konstatēja, ka atsevišķos Latvijas rajonos, saucot pie kriminālbildības par zādzību, kura saistīta ar iekļūšanu telpā, dzīvoklī vai izdarīta no transportlīdzekļa, izdarītais kvalificēts tikai pēc KL 175.panta 3.daļas, neraugoties uz to, ka iekļūšana telpā, dzīvoklī vai automašīnas salonā bijusi saistīta ar svešas mantas bojāšanu. Citos gadījumos gan prokurori, sastādot apsūdzības rakstus, gan tiesas, notiesājot personu par izdarīto, saskata noziedzīgu nodarījumu kopību, un vainīgajam ir jāatbild pēc KL 175.panta 3.daļas un KL 185.panta 1. vai 2.daļas.⁶⁴

Aptaujājot dažas prokuratūras iestādes, A.Judins noskaidroja, ka, piemēram, Limbažu rajona prokurori uzskata, ka gadījumos, kad mantas bojāšana izdarīta tikai ar mērķi iekļūt telpā un tiek sabojātas slēdzes, durvis, logi, nodarījums nav jākvalificē papildus pēc KL 185.panta. Turpretim gadījumos, kad mantas bojāšanas apmērs nav samērojams ar iekļūšanai nepieciešamiem bojājumiem, nodarījumu var kvalificēt kā noziedzīgu nodarījumu kopību. Piemēram, šādi gadījumi varētu būt, ja mājai tiek izsisti daudzi logi, kaut gan, lai iekļūtu telpā, tas nav bijis nepieciešams; kad tiek laužti neaizslēgti skapji u.tml.

Aizkraukles rajona prokurori norāda, ka, ja mantas bojāšana notikusi ļoti niecīgā apmērā, par to apsūdzība netiek izvirzīta un procesa virzītājs pieņem lēmumu par lietas izbeigšanu daļā pēc Latvijas KPK 5³.panta 1.daļas 1.punktu, tādējādi atzīstot, ka persona izdarījusi nodarījumu, kuram ir Krimināllikuma paredzēta nodarījuma pazīmes, bet ar to nav radīts tāds kaitējums, lai personu sodītu par izdarīto.

Rēzeknes rajona un pilsētas prokurori kvalificē šos nodarījumus kā noziegumu kopību pēc KL 175.panta 3.daļas un 185.panta 1.daļas, jo faktiski pastāv **reālā noziedzīgu nodarījumu kopība** un abiem nodarījumiem ir visas nozieguma sastāva pazīmes.

Gulbenes rajona prokurori gadījumos, kad to zaudējumu apmērs, kas radušies tīšas bojāšanas rezultātā, pārsniedz 10 latus, kā arī visos KL 185.pantā 2.daļā paredzētajos gadījumos ceļ apsūdzību **pēc ideālās**

⁶⁴ Judins A. Kā kvalificēt svešas mantas tīšu bojāšanu//Latvijas Vēstnesis, pielikums "Jurista vārds", 22.05.2005, Nr.7

kopības pēc KL 175.panta 3.daļas un attiecīgi KL 185.panta 1. vai 2.daļas.

Ģenerālprokuratūra uzskata, ka ja tiek konstatēts, ka personas nodoms vērsts tikai uz to, lai izdarītu zādzību no dzīvokļa vai citas telpas, tad, piemēram, durvju sabojāšana, mantas bojāšana jāvērtē kā šķēršļa pārvarēšana, lai realizētu nodomu izdarīt zādzību, un noziedzīgais nodarījums jākvalificē tikai pēc KL 175.panta 3.daļas, bet par bojāšanu persona atbildīga civiltiesiskā kārtībā.

Analizējot pētījuma gaitā iegūto informāciju, A.Judins konstatē, ka juristu vidū nepastāv vienots viedoklis par svešas mantas tīšas bojāšanas kvalifikāciju, ja tā veikta ar mērķi iekļūt telpā vai dzīvoklī, lai izdarītu no turienes zādzību.

LR Augstākās tiesas plēnuma 14.12.2001 lēmumā Nr.3 „Likuma piemērošana krimināllietās par svešas mantas nolaupišanu” 1.9.punktā norādīts, ka ja svešas mantas zādzība vai laupīšana ir saistīta ar **citas svešas mantas (izcēlums mans) tīšu iznīcināšanu vai bojāšanu** un ja šai darbībai ir krimināli sodāma nodarījuma pazīmes, izdarītais jākvalificē pēc noziedzīgu nodarījumu kopības kā svešas mantas zādzība vai laupīšana un kā mantas tīša iznīcināšana vai bojāšana. Ja nolaupišana saistīta ar citas svešas mantas iznīcināšanu vai bojāšanu aiz neuzmanības un vainīgā darbībā ir Krimināllikuma 186.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma pazīmes, tad izdarītais jākvalificē pēc nodarījumu kopības kā svešas mantas zādzība, laupīšana, krāpšana vai piesavināšanās un svešas mantas bojāšana vai iznīcināšana aiz neuzmanības.⁶⁵

Šeit jāuzsver, ka atbildība iestājas par citas, nevis tās pašas nolauptas mantas bojāšanu. Respektīvi, ir cits apdraudējuma objekts. Nolauptas mantas bojāšana, iznīcināšana vai cita rīcība ar to, pati par sevi neveido patstāvīgu noziedzīgu nodarījumu. Ir jāpiekrīt prof. U.Krastiņa viedoklim, ka ja mantas nozadzēju notiesātu par tās pašas mantas vēlāku iznīcināšanu vai bojāšanu saskaņā ar KL 185.pantu, viņš (viena un tā pati persona) divas reizes tiktu atzīts par vainīgu viena un tā paša kaitējuma nodarīšanā cietušajam (pilnībā sakristu abu nodarījumu priekšmets un objekts, kā arī subjekts). Tāpēc vainīgā tālākās darbības ar nolauptu mantu neatkarīgi no tās izmantošanas veida pēc saviem ieskatiem atsevišķi nav jākvalificē. Izņēmumi ir gadījumi, kad darbības ar nolauptajiem priekšmetiem ir ar likumu aizliegtas, jo tās apdraud jau citas ar likumu aizsargātas intereses, par ko paredzēta īpaša atbildība citos KL pantos. Piemēram, nozagto narkotisko vai psihotropo vielu vai šaujamoocu neatļauta realizācija vai citas likumā paredzētās darbības ar minētajiem priekšmetiem pēc to nolaupišanas apdraud ne vairs cietušā mantiskās intereses, bet gan vispārējo drošību, tāpēc atbildība par to

⁶⁵ Augstākās tiesas plēnuma lēmumu krājums. 1991-2002. – Rīga. [b.i.], 2002.

izdarīšanu paredzēta KL 233., 253. un citos KL Sevišķās daļas 20.nodaļas pantos. Tādā gadījumā veidojas minēto nodarījumu kopība un katrs no tiem jākvalificē atsevišķi.⁶⁶

Tomēr Plēnuma lēmumā dotais skaidrojums par kvalifikāciju, neatbild uz jautājumu kāda kopība veidojas – reāla vai ideāla.

Pirms ķerties pie atbildes uz šo jautājumu, apskatīsim sīkāk jautājumu par to, kāpēc tad šajā gadījumā vispār veidojas kopība.

KL 143.panta 1.daļā paredzēta atbildība par nelikumīgu iekļūšanu dzīvoklī pret tajā dzīvojošās personas gribu (personas dzīvokļa neaizskaramības pārkāpšana). Līdz ar to, ir jāatrisina jautājums par šī sastāva un KL 175.panta 3.daļas ietvertas kvalificējošās pazīmes „iekļūšana” saistību. Saskaņā ar minēto Augstākās tiesas plēnuma lēmuma nr.3. 9.2.punktu dzīvoklis ir telpa, kas paredzēta cilvēku dzīvošanai un kurā atrodas viņu manta vai tās daļa un 9.6.punktā noteikts, ka zādzība vai laupīšana jākvalificē kā izdarīta, iekļūstot dzīvoklī vai citā telpā, vai kā izdarīta no mantas glabātavas vai transportlīdzekļa gadījumos, kad nolaupīšana izdarīta, **prettiesiski**, slepeni vai atklāti ieejot, ielaužoties, ielienot, iesniedzoties slēgtā vai **neslēgtā telpā** (*izcēlums mans*), glabātavā vai transportlīdzeklī, vai piekļūstot mantai citādā veidā (piemēram, ar dažādu palīgierīču – āķu, magnētu u.c. palīdzību bez ievietošanās pašā telpā, glabātavā vai transportlīdzeklī).

Tātad KL 175.panta 3.daļas paredzēta kvalificējoša pazīme pilnība ietver sevī visas KL 143.panta 1.daļā paredzēta noziedzīga nodarījuma sastāva būtiskas pazīmes un papildus kvalifikācija nav nepieciešamas. Zādzības gadījumā iekļūšana vienmēr notiek prettiesiski (pretēja gadījumā nav kvalificējošās pazīmes) un pret personas gribu. Šeit saskatāma līdzība ar iepriekš apskatīto jautājumu par vardarbību, kas, kā cita noziedzīga mērķa sasniegšanas līdzeklis, paredzēta kādā noziedzīga nodarījuma sastāvā. Tā kā KL 143.panta 1.daļā paredzētais nodarījums atzīstams par kriminālpārkāpumu, tad šāda papildus kvalifikācija nav nepieciešama arī salīdzinot sankcijas. Izņēmums ir gadījums, kad iekļūšana notikusi, patvaļīgi piesavinoties valsts amatpersonas nosaukumu. Tādā gadījumā gan veidojas KL 175.panta 3.daļas un 143.panta 2.daļas ideāla kopība, jo KL 175.panta 3.daļas normas saturs vairs neaptver šo būtisko pazīmi.

Citādāk ir situācijā, kad, nolūkā iekļūst telpā tiek bojāta manta. Ir jāpiekrīt A.Judinam, ka likumdevējs nav piešķīris nozīmi faktam, vai iekļūšana ir bijusi saistīta ar kādu šķēršļu pārvarēšanu vai ne, proti, šis fakts zādzības kvalifikāciju neietekmē. Citiem vārdiem sākot šī pazīme ir **formāla**, tas ir neprasa kādu kaitīgu seku iestāšanos. Kā jau minēts iepriekš, ar mantas bojāšanu tiek apdraudētas citas intereses, jo

⁶⁶ Krastiņš U. Mantisko nodarījumu teorētiski praktiski kvalifikācijas jautājumi//Latvijas Vēstnesis, pielikums „Jurista vārds”, 22.11.2005, nr.44.

nodarījums vērst pret citu mantu un ar to cietušajam tiek radīts kaitējums. Tātad, KL 185.pantā paredzētais nodarījums ir **materiāls**. Iepriekš darbā jau tika norādīts, ka formāls sastāvs nevar aptvert materiālo un līdzīgi arī šajā gadījumā iekļūšana kā formāla pazīme (respektīvi, šajā daļā nodarījuma sastāvs konstruktīvi it veidots kā formāls) nevar sevī ietvert sekas. Tātad veidojas kopība.

Zināmā mērā to apstiprina arī citu valstu likumdošanas analīzi. Tā, Francijas KK kā divas atsevišķas zādzību kvalificējošas pazīmes noteiktas gan tas, ka zādzība izdarīta iekļūstot dzīvoklī vai glabātavā, gan tas, ka zādzība saistīta ar mantas iznīcināšanu vai bojāšanu. Arī Itālijas KK ir paredzēti atsevišķi zādzību pastiprinošie apstākļi – iekļūšana dzīvojamā telpā un vardarbības pielietošana pret mantu.⁶⁷ Tāpat arī Spānijas KK viena no zādzības kvalificējošām pazīmēm ir vardarbības pielietošana pret lietu.⁶⁸

Vēl viens iebildums, kas bieži ir novērojams starp praktiķiem un kuru atspoguļo arī Ģenerālprokuratūras viedoklis ir tas, ka personas nodoms ir vērst nevis uz mantas bojāšanu, bet uz zādzības izdarīšanu. Manuprāt, arī šīs apstākļi neizslēdz kopības veidošanos. Atkal jāpiekrīt A.Judinam, ka likumdevējs KL 185.pantā ir paredzējis, ka nodarījums var būt izdarīts tikai ar nodomu un kvalificējot noziedzīgu nodarījumu, nav nozīmes motīvam, kura dēļ mantas bojāšana veikta. Respektīvi, KL 185.pants neizslēdz tīšu mantas bojāšanu arī mantkārīgā nolūkā.

Tomēr motīvam un personas kopējam mērķim ir nozīme jautājuma izlemšana par kopības veidu. Uzskatu, ka zādzības gadījumā, kas saistīta ar iekļūšanu telpā un tīšu mantas bojāšanu, veidojas noziedzīgu nodarījumu **ideāla kopība**. Mēģināšu pamatot savu viedokli.

Ja iekļūšana telpā notiek ar mantas bojāšanu, tad faktiski vienlaicīgi tiek realizēti abu noziedzīgu nodarījumu objektīvas puses darbības. Piemēram, kā būtu kvalificējamās personas darbības, ja tā uzlauž durvis zādzības nolūkā, bet tiek pārsteigta notikuma vietā un zādzību līdz galam neizdara? Arī zādzības mēģinājums ir krimināli sodāma darbība. Ja mēs pieturēsimies pie viedokļa, ka veidojas reāla kopība, tad personas **vienas un tas pašas darbības** būs inkriminētas divreiz, kas viennozīmīgi ir *non bis in idem* principa pārkāpums.

Būtiskākā pazīme, kas ļauj atšķirt ideālo kopību no reālas ir nevis tas, cik patstāvīgu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmes ir nodarījumā, bet gan tas vai ir izdarīts viens vai vairāki noziedzīgi nodarījumi. Noziedzīgs nodarījums ir personas konkrēta uzvedība, kas izpaužas viņas prettiesiskā darbībā vai bezdarbībā.⁶⁹ Tātad tā ir tā pati sociālā parādība,

⁶⁷ Уголовное право зарубежных стран. Особенная часть. Под редакцией И.Д.Козочкина. - Москва: Камерон, 2004, с.272, 410.

⁶⁸ Liholaja V. Kriminālatbildība Latvijā un Spānijā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2002, 42.lpp.

⁶⁹ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums.- Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 7.lpp.

jeb reālītātē pastāvošs nodarījums, kuru likums nosaka par sodāmu. Nevar pilnībā piekrist K.Rudzītim, ka Rietumvalstu krimināltiesību dziļāka analīze, kā izrādās, nav noderīga šā temata izpētei, jo noziedzīgu nodarījumu reālās kopības un atkārtotības reglamentācijai ir izteikti nacionāls raksturs un tā lielā mērā atkarīga tieši no konkrētas valsts krimināltiesību vispārīgas daļas tradīcijām un tādā pašā mērā arī no konkrēta krimināllikuma sevišķās daļas pantu konstrukcijas īpatnībām.⁷⁰ Kā jau norādīts iepriekš, zādzība, kas saistīta ar mantas bojāšanu citās valstīs, neveido kopību, jo ir patstāvīgs noziedzīgs nodarījums, kura sastāvs pilnībā aptver visas krimināli sodāmas darbības. Tas tomēr nenozīmē, ka šādā sociāla parādība kā reālas dzīves notikums, citās valstīs ir viens, tas ir noticis viens noziedzīgs nodarījums, bet Latvijā tas būtu divas parādības un divi noziedzīgi nodarījumi. Tas, ka Latvijas Krimināllikumā nav tāda patstāvīga noziedzīga nodarījuma, kas aptver šīs darbības norāda vien uz to, ka šajā gadījumā, kvalificējot nodarījumu, ir jāpiemēro vairākas KL Sevišķās daļas normas, bet tas nemaina šī notikuma sociālo būtību. Arī Latvijā zādzība, kas saistīta ar mantas bojāšanu, ja šo darbību apvieno personas kopējs mērķis, atzīstama par vienu noziedzīgu nodarījumu un kā tāds tas arī kvalificējams, ievērojot KPL 405.panta 2.daļas nosacījumus.

To, ka kvalificējot šos nodarījumu kā reālo kopību tiek pārkāpts *non bis in idem* princips, uzskatāmi var redzēt, apskatot piemēru no tiesu prakses:

*Ar Jelgavas tiesas spriedumu Ē.Z. notiesāts par to, ka 2005.gada 8.janvārī ap plkst.18.50 viņš kopā ar nepilngadīgo I.S., ieradās Jelgavas rajonā, Valgundes pagastā SIA „Raapas” darbnīcā, kur **uzlaužot durvis**, iekļuva darbnīcas telpās un no tām atkārtoti, būdams agrāk sodīts par mantas zādzību, slepeni nozaga J.S. piederošos divus automašīnas „MAZ” radiatorus, katru Ls50 vērtībā, par summu Ls100.*

Ar savām darbībām Ē.Z. izdarīja noziedzīgu nodarījumu, kas paredzēts KL 175.p. 3.d.

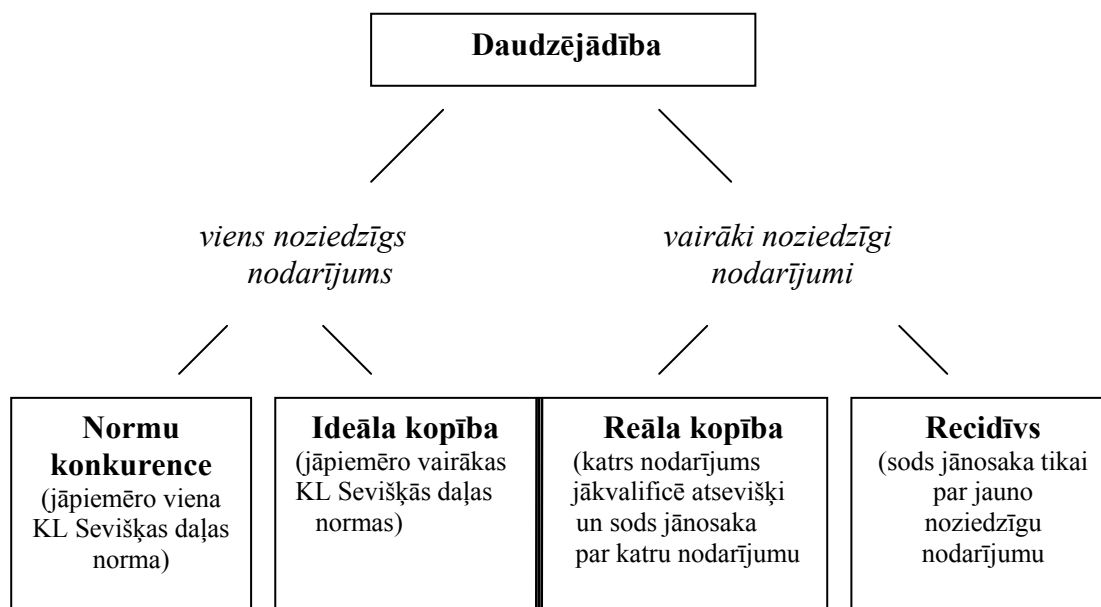
*Bez tam, tiesājamais Ē.Z. 2005.gada 8.janvārī ap plkst.18.50 atrodies Jelgavas rajonā, Valgundes pagastā SIA „Rapas” teritorijā, ar nolūku izdarīt zādzību, **uzlaužot durvis** tīši sabojāja svešu mantu un nodarīja J.S. materiālo zaudējumu Ls10 apmērā.*

Ar savām darbībām Ē.Z. izdarīja noziedzīgu nodarījumu, kas paredzēts KL 185.p. 1.d. (Jelgavas tiesas 14.04.2005 spriedums krimināllietā Nr.K15-174/05)

No minēta piemēra nepārprotami izriet, ka mantas bojāšana – durvju uzlaušana, tiesājamajam tika inkriminēta divas reizes. Nerunājot jau par to, ka, ievērojot aprakstīto darbību secību, var padomāt, ka no sākuma izdarīta zādzību un pēc tam tikai bojāta manta, nolūka izdarīt zādzību.

⁷⁰ Rudzītis K. Noziedzīgu nodarījumu reālās kopības un atkārtotības krimināltiesiskās problēmas.// Likums un tiesības, 2004, nr.9

Lai labāk izprastu manu nostāju ideālas kopības izpratnē, daudzējādības veidus var sadalīt pēc to sociālas būtības uz tādiem, kad izdarīts viens noziedzīgs nodarījums (normu konkurence un ideāla kopība) un tādiem, kad izdarīti vairāki noziedzīgi nodarījumi (reāla kopība un recidīvs).

zīm.4. Daudzējādības veidu struktūra pēc sociālās būtības

Tātad, ja, piemēram, Francijā notiek zādzība, kas saistīta ar mantas bojāšanu, tad pastāv veselas normas un daļas konkurence un būs jāpiemēro viens pants (zādzība kvalificējošos apstākļos). Tā kā Latvijas Krimināllikumā šādas normas nav (nav izveidots tāds salikts nodarījums), tad pēc zīm.4. mēs no normu konkurences aizejam pie viena noziedzīga nodarījuma (jo reāli ir arī noticis tikai viens noziedzīgs nodarījums) un varam nonākt tikai pie ideālas kopības. Tas vēlreiz pierāda, ka pēc būtības ideālas kopības veidošanās saistāma ar robiem (nepilnībām) likumdošanā. Tas nenozīme, ka likums jāpārvērš par salikto nodarījumu virknējumu, bet tomēr, veidojot šādas normas, ir jāparedz biežāk satopamus un tipiskus gadījumus.

Tā kā citās valstīs, ka jau minēts, likumos ir paredzēta atbildība par mantas bojāšanu kā zādzības kvalificējošo apstākli, veicu tiesu prakses analīzi nolūkā noskaidrot, cik bieži šādi gadījumi sastopami tiesu praksē un vai nav lietderīgi šādu kvalificējošo pazīmi paredzēt arī mūsu likumā. Tika pārbaudītas krimināllietas, kuros personas notiesātas pēc KL 175.panta 3.daļas Jelgavas tiesā 2005. un 2006.gados. Pārbaudītas tika

visas lietas, kurus uz tiesu nosūtīja Jelgavas rajona prokuratūras prokurori. Apkopojot datus konstatēts, ka 2005.gadā no 28 izskatītajam krimināllietām 8 lietās personas notiesātas gan pēc KL 175.panta 3.daļas, gan pēc KL 185.pantā 1.daļas. Savukārt, 2006.gadā no 20 lietām 11 lietās personas tika notiesātas pēc noziedzīgu nodarījumu kopības (gan jāsaka reālas kopības). Tātad pavisam no 48 pārbaudītām lietām 19 lietās, jeb gandrīz 40% gadījumos ir konstatēta zādzības un mantas bojāšanas noziedzīgo nodarījumu kopība.⁷¹

Bez tam, pārbaudot lietas par zādzībām ir konstatēts, ka dažreiz zādzība ir saistīta ar mantas bojāšanu arī gadījumos, kad tas nav saistīts ar iekļūšanu telpā. Tā, piemēram:

*Ar Jelgavas tiesas spriedumu apsūdzētie M.Ū., J.K. un M.B. notiesāti par to, ka izdarīja zādzību nelielā apmērā tas ir, 2005.gada 21.maijā, ap plkst.20.00 ieradās Jelgavas rajona, Ozolnieku novadā, Cenu pagastā, uz auto ceļa A-8 Rīga-Jelgava- Lietuvas robeža ceļa pavada 40,50 km, kur no satiksmes organizācijai tehniskajiem līdzekļiem **salaužot luktura korpusus**, slepeni nozaga 3 lampiņas un 3 baterijas, vienas lampiņas vērtībā Ls1,25, nodarot cietušajam SIA XXX materiālo zaudējumu par summu Ls3,75. (KL 180.p.)*

*Bez tam, apsūdzētie tīši sabojāja svešu mantu tas ir, 2005.gada 21.maijā, ap plkst.20.00 ieradās Jelgavas rajona, Ozolnieku novadā, Cenu pagastā, uz auto ceļa A-8 Rīga-Jelgava- Lietuvas robeža ceļa pavada 40,50 km, kur, lai atvieglotu zādzības izdarīšanu, no satiksmes organizācijas tehniskajiem līdzekļiem, **tīši, salaužot katrs sabojāja SIA XXX piederošo luktura korpusu**, kopā trīs luktura korpusus Ls48 vērtībā. (Jelgavas tiesas 25.10.2005 spriedums krimināllietā Nr.K15-483/05)*

Kā norāda V.Kudrjavcevs, atsevišķā (vienota) noziedzīga nodarījuma sociāla būtība ir tādu prettiesisku darbību kopums, kas reālajā dzīvē bieži vien tiek izdarīti kopā, parasti tām ir virkne kopīgu objektīvo un subjektīvo pazīmju, tas savstarpēji cieši saistītas un pēc savas antisociālas būtības ir raksturīgi noteiktas kategorijas noziedznieku uzvedībai.⁷² Tāpēc lietderīgi Latvijas Krimināllikuma izveidot komplicētu atsevišķu (vienotu) noziedzīgu nodarījumu (saliktu nodarījumu) kurā būtu paredzēta atbildība par zādzību ja tā saistīta ar mantas bojāšanu vai iznīcināšanu.

Tomēr noziedzīgu nodarījumu saistību ideālajā kopībā nevar pārvērtēt. V.Kudrjavcevs norāda, ka normas, kas veido reālo kopību var pilnībā nesakrist savā starpā (izņemot subjektu) un iespējama arī to daļēja sakritība.⁷³ Piekrītot tam, ka ideālo kopību veido noziedzīgi nodarījumi, kuros sakrīt tikai viena pazīme – subjekts, nevar piekrist V.Kudrjavceva viedoklim par iespējamu daļēju normu sakritību. Zādzība un mantas bojāšana var veidot arī divus savstarpēji nesaistītus noziedzīgus

⁷¹ Jelgavas rajona prokuratūras npublicētie materiāli

⁷² Кудрявцев В. Общая теория квалификации преступлений.- Москва: Юристъ, 2006., с.241

⁷³ Кудрявцев В. Общая теория квалификации преступлений.- Москва: Юристъ, 2006., с.255

nodarījumus. Tā, ja persona izdara zādzību, iekļūstot telpā un pēc tam vainīgajam radās nodoms sabojāt mantu un tas nav saistīts, nav nepieciešams zādzības objektīvas puses realizācijai, neatvieglo zādzības izdarīšanu (piemēram, pēc zādzības vainīgais izdemolē dzīvokli), tad arī saistības nav un veidojas reāla kopība. Šajā gadījumā būs cits apdraudējuma objekts, objektīva puse izpaudīsies citu darbību veikšanā pret citu priekšmetu un šo darbību raksturo cits jauns nodoms. Tātad sakritība ir konstatējama tikai vienā pazīmē – to izdarīja viena un tā pati persona (subjekts). Līdz ar to, lai noskaidroto vai pastāv reāla kopība, jāsalīdzina nevis noziedzīgu nodarījumu sastāvi (abstraktas juridiskās konstrukcijas), bet to izpaušmes konkrētā personas uzvedībā.

Par savstarpēji nesaisītiem atzīstami noziedzīgi nodarījumi, kuros (salīdzinot lietas faktiskos apstākļus) ir konstatēta sakritība tikai vienā noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmē – to izdarīja viena un tā pati persona (subjekts).

Norobežojot reālo kopību no ideālas ir jāapskata arī noziedzīga nodarījuma kvalifikāciju, gadījumos, ja viens noziedzīgs nodarījums ir citā noziedzīga nodarījuma realizācijas līdzeklis (paņēmieni). N.Kuzņecova norāda, ka dokumentu viltošana ir jākvalificē kā reālo kopību ar to noziedzīgu nodarījumu, priekš kura realizācijas tas tika veikta.⁷⁴ Šādai nostājai (kuru atbalsta arī citi autori) nevar piekrist. Arī šajā gadījumā veidojas noziedzīgu nodarījumu ideāla kopība, jo darbības apvieno personas kopīgs noziedzīgs mērķis, tas ir, darbības ir savstarpēji saistītas. Dokumentu nevilto tāpat vien, bet kādam mērķim un ja tas galamērķis ir krimināli sodāma darbība, tad veidojas ideāla kopība.

Tas skaidrojams ar to, ka vēl viena būtiska ideālas kopības pazīme (bet ne obligāta) ir tajā ietilpstošo noziedzīgu nodarījumu prettiesisko darbību realizācijas sākuma vienlaicīgums.

V.Kudrjavcevs norāda, ka reālo kopību veidojošie noziegumi arī var tikt izdarīti vienlaicīgi. Kā piemēru minot noziegumu bezdarbības veidā un izdarīto ar darbību. Piemēram, persona, kas izvairās no uzturlīdzekļu nomaksas, izdara zādzību.⁷⁵ Pilnībā jāpiekrīt V.Kudrjavcevam, ka minētajā piemērā veidojas reāla kopība. Bet šiem noziedzīgajiem nodarījumiem nesakrīt sākuma moments. Kā jau minēts iepriekš, būtiska reālas kopības pazīme ir atkārtotība. Arī V.Malkovs norāda, ka ideālas kopības gadījuma nav noziegumu atkārtotības momenta.⁷⁶

Lai labāk saprastu atšķirību, apskatīsim piemēru ar šaujamo ierociņu iegādāšanos nolūkā veikt kādu citu noziegumu.

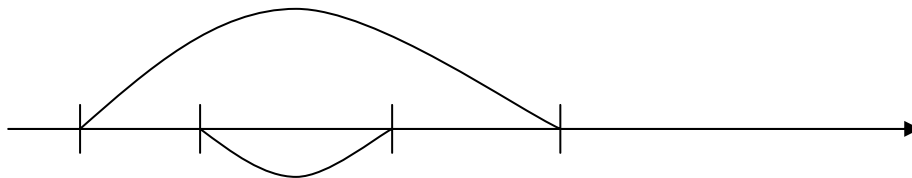
⁷⁴ Кузнецова Н.Ф. Проблемы квалификации преступлений. - Москва: Городец, 2007, с. 291.

⁷⁵ Кудрявцев В. Общая теория квалификации преступлений.- Москва: Юристъ, 2006, с.257

⁷⁶ Малков В.П. Совокупность преступлений. – Издательство Казанского университета, 1974, с.18

A

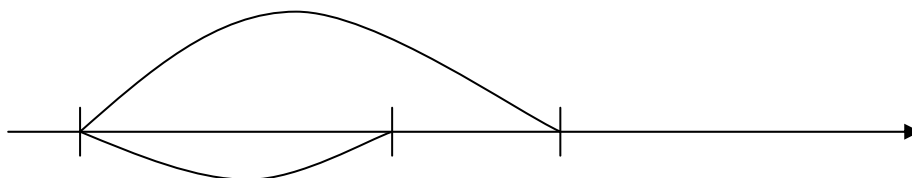
233.p. 2.d.

176.p. 4.d.

B

233.p. 2.d.

176.p. 4.d.

zīm.5. Krimināllikuma 233.panta un 176.panta savstarpēja saistība

Tā, ja personas iegādājas šaujamieroci un nelikumīgi to glabā, tad ja pēc tam (vēlāk) tā pati persona šaujamieroci izdomā izmantot laupīšanas izdarīšanā (rodas jauns nodoms), veidosies nodarījumu reāla kopība (zīm.5A). Tomēr, gadījumā, ja persona jau iegādājoties

šaujameroci, paredz to izmantot laupīšanas izdarīšanā, tad veidojas noziedzīgu nodarījumu ideāla kopība (zīm.5B). To viegli pārbaudīt mākslīgi pārtraucot noziedzīgas darbības sākuma stadijā. Ja persona tikai iegādājas šaujameroci, tad tās darbības ir kvalificējamās pēc KL 233.panta. Tik tālu ir skaidrs. Bet ja ir konstatēts, ka personas nolūks, iegādājoties šaujameroci, bija izdarīt laupīšanu, vai tad neveidojas arī KL 176.panta 4.daļā paredzēts nepabeigts noziedzīga nodarījuma sastāvs sagatavošanās stadijā? Tātad jau pašā sākumā veidojas noziedzīgo nodarījumu kopība un to nevar ignorēt.

Diskutējams ir prof. V.Navrocka viedoklis, ka šajā gadījumā būtu saskatāms *non bis in idem* principa pārkāpums un šīs darbības ir jākvalificē tikai pēc smagāka nozieguma sastāva.⁷⁷ Tā, manuprāt, būtu pārāk plaša šī principa interpretācija. Ne katra priekšmeta piemeklēšana, vai citādāka labvēlīgu apstākļu radīšana kāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanai, veido kādu citu patstāvīgu noziedzīgu nodarījumu, kā tas ir gadījumā ar šaujameroci. Arī juridiskajā literatūrā norādīts, ka ja par noziedzīga nodarījuma izdarīšanas līdzekļu vai rīku izgatavošanu, iegādāšanos, glabāšanu vai citādām darbībām, kurus iecerēts izmantot kāda nodarījuma izdarīšanai, paredzēta kriminālatbildība, kā, piemēram, Krimināllikuma 233.pantā par šaujamerocu izgatavošanu, iegādāšanos, glabāšanu, nēsāšanu, pārsūtīšanu vai realizēšanu bez attiecīgas atļaujas, tad personai ir jāatbild **gan** par šīm nelikumīgajām darbībām, **gan** (*izcēlums mans*) par sagatavošanos citam konkrētam noziegumam.⁷⁸ Tieši šo patstāvīgo noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija pēc ideālas kopības, kā arī attiecīgi noteikumi par soda noteikšanu šajā gadījumā, ļaus izvairīties no vienu un to pašu darbību inkriminēšanas personai divreiz. Turpretī, kvalificējot šos nodarījumus pēc reālas kopības, gan var saskatīt *non bis in idem* principa pārkāpšanu.

Vēl viena situācija, kas norāda uz patreiz tiesu praksē un krimināltiesību teorijā nostiprinātu, manuprāt, nepareizu izpratni par ideālo kopību (un arī atkārtotību) ir situācijas ar vardarbīgas dzimumtieksmes apmierināšanas kvalifikāciju.

Prof. V.Liholaja norāda, ka ja cietusi vispirms tiek izvarota un pēc tam vainīgais apmierina savas dzimumtieksmes pretdabiskā veidā, viņa nodarījumā saskatāmas KL 160.panta 2.daļas pazīmes (vardarbīga dzimumtieksmes apmierināšana pretdabiskā veidā ja to izdarījusi persona, kas jau agrāk izdarījusi izvarošanu) un šis nodarījums kvalificējams pēc kopības ar KL 159.panta attiecīgo daļu. Noziedzīgu nodarījumu reāla kopība veidosies arī gadījumos, kad vispirms tiek izdarīts KL 160.pantā

⁷⁷ Навроцкий В. Принцип *non bis in idem* и проблемы его реализации в уголовном праве Украины // Конституционные основы уголовного права. - Москва: Проспект, 2006, с.398

⁷⁸ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 136.lpp

paredzētais noziedzīgais nodarījums un pēc tam izvarošana, taču KL 160.panta 2.daļā paredzētā atkārtotība tādā gadījumā neveidosies.⁷⁹

Vispārīgi skatoties man it kā nebūtu iebildumu pret šādu kvalifikāciju, patreizējā likuma redakcijā, ja tas nebūtu saistīts ar gadījumiem, kad tiesājamie gan izvaro, gan vardarbīgi apmierina savas dzimumtieksmes pret dabiskā veidā ar vienām un tām pašām personām un nenorādītu, ka nodarījuma kvalifikācija šādos gadījumos atkarīga no izdarīto noziedzīgo nodarījumu secības. Kā piemēru prof. V.Liholaja min sekojošo lietu:

2004.gada 29.augustā J.E., būdams persona, kas jau agrāk izdarījusi izvarošanu, par ko notiesāts, stājies dzimumsakaros pret cietušās gribu, lietojot vardarbību un draudus, J.E., būdams alkohola ietekmē, pēc laupīšanas izdarīšanas savas sievasmātes dzīvesvietā, pieprasīja cietušajai stāties dzimumsakaros ar viņu. Kad cietusi atteicas to darīt, J.E. nolūkā pārvarēt viņas pretošanos, pielietojot vardarbību, lika cietušajai nostāties četrpāpus, uzrāva augšā halātu un naktskreklu un pret viņas gribu izdarīja dzimumaktu, kura laikā ne mazāk kā piecas reizes iesita ar plaukstu gurnu apvidū un ne mazāk kā trīs reizes iekoda kreisajā krūtī, nodarot vieglus miesas bojājumus bez veselības traucējuma. Pēc tam, kad J.E., pielietojot vardarbību un draudus, bija piespiedis cietušo nostāties četrpāpus, viņš ne mazāk kā divas reizes sāka ievadīt savu dzimumlocekli anālajā atverē, bet pēc tam ievadīja to makstī un izdarīja dzimumaktu, proti, izdarīja izvarošanu. Tad J.E. lika cietušajai pagriezties pret viņu ar seju un, pārvarot tās pretošanos, ievadīja savu dzimumlocekli viņai mutē, ar roku pieturot cietušās galvu, tādējādi vardarbīgi apmierinot savu dzimumtieksmi pret dabiskā veidā. (Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 08.07.2005 lēmums Nr.SKK-418/01)

Vēl vairāk, prof.V.Liholaja norāda, ka izdarot katru nākamo vardarbīgo dzimumaktu pret cietušās gribu, vainīgie katru reizi no jauna tīši nodarīja kaitējumu cietušās dzimumbrīvībai, aizskāra viņas godu un cieņu, proti, izdarīja jaunu patstāvīgu noziedzīgu nodarījumu, kas kvalificējams kā izvarošana.

Augstākās tiesas plēnuma 19.10.1992 lēmumā Nr.6 „Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem” 6.punktā noteikts, ka dzimumnoziegumi nav uzskatāmi par izdarītiem atkārtoti, ja noziedzīgas darbības ar vienu un to pašu personu izdarītas vairākkārt, viena vai dažādās vietās, taču laika ziņā nav bijis ilgāks pārtraukums.⁸⁰

Prof. V.Liholaja, nepiekrītot šādai nostājai, norāda, ka „skaidrojums par vienu un to pašu cietušo, kura intereses tiek aizskartas ar vairākām tādām pašām darbībām, kuras izdarītas ar neilgu laika atstarpi un kuras aptver vainīga vienots nodoms, attiecināms uz

⁷⁹ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 306.,311.lpp.

⁸⁰ Augstākās tiesas plēnuma lēmumu krājums. 1991-2002. – Rīga.[b.i.], 2002.

atsevišķiem turpinātiem noziedzīgiem nodarījumiem, par kādu izvarošana nav atzīstama, tāpēc, pēc autores pārlicības arī vairākas vienas un tās pašas cietušās izvarošanas, ko izdarījis viens vainīgais, būtu kvalificējamās kā atkārtoti izdarīts noziedzīgs nodarījums”⁸¹.

Nevar piekrist šādai nostājai (kas daļēji rod savu atspoguļojumu arī tiesu praksē) un pēc manām domām, minētajos gadījumos nevar runāt ne par atkārtotību, ne arī par reālas kopības veidošanos.

Viens no priekšnosacījumiem, lai izveidotos noziedzīgo nodarījumu ideāla kopība ir darbību vienotība (*Handlungseinheit*)⁸². Nevar jau noliegt, ka dzimumtieksmes apmierināšana var notikt gan dabiskā veidā ar dzimumaktu (izvarošana), gan pret dabiskā veidā. Kāpēc tad noliegt, ka nevar pastāvēt kopējs mērķis apmierināt dzimumtieksmes. Ja mūsu likumā izveidoti divi patstāvīgi noziedzīgi nodarījumi, divas speciālas normas, kas regulē atbildību par šādam darbībām, vēl nenozīmē, ka tie pēc savas sociālās būtības ir dažādi noziedzīgi nodarījumi. To apstiprina arī citu valstu pieeja, paredzot atbildību par dzimumnoziegumiem. Tā, Spānijas KK 179.pantā paredzēta atbildība par seksuālo agresiju, kas izpaudusies fiziskā dzimumaktā, kas izdarīts, ievadot priekšmetu vai arī mutes vai anālā veidā.⁸³

Tas, ka izvarošana uzskatāma par pabeigtu jau ar dzimumakta uzsākšanas brīdi, vēl nenozīmē, ka ar to brīdi persona jau sasniedza savu noziedzīgu mērķi un apmierināja savas dzimumtieksmes. Vainīgais var turpināt veikt prettiesiskās darbības nolūkā apmierināt savas dzimumtieksmes un nav svarīgi vai viņš to dara veicot vienveidīgas darbības (izvarošana un izvarošana) vai arī dažādas (izvarošana un vardarbīga dzimumtieksmes apmierināšana pret dabiskā veidā), vai arī jebkādā veidā tos kombinējot, un tas neatņem notikumam viena (vienota) noziedzīga nodarījuma raksturu.

Ja vairākas savstarpēji saistītas darbības, kas izpaužas viena patstāvīga noziedzīga nodarījuma sastāva (KL 159.panta) realizācijā neveido speciālo atkārtotību, kāpēc tad savstarpēji saistītas seksuāla rakstura darbības, kurus apvieno personas kopīgs mērķis, bet kas izpaužas dažādu patstāvīgu noziedzīgu nodarījumu sastāvu realizācijā, veido **reālo** kopību?

Kvalificējot šādus nodarījumus kā reālo kopību, neizbēgami tiesa pārkāps *non bis in idem* principu, jo nevarēs izvairīties no tā, ka inkriminēs personai vienas un tās pašas darbības vairākas reizes (kaut vai vardarbību, kas pielietota noziedzīga nodarījuma uzsākšanas brīdī, lai

⁸¹ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 306.lpp.

⁸² Strafrecht. Allgemeiner Teil von Dr.H.Blei. - München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1996, S.285.

⁸³ Liholaja V. Kriminālatbildība Latvijā un Spānijā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2002, 109.lpp.

kopumā pārvarēt cietušās pretošanos), jo daļa faktisko apstākļu šādos nodarījumos vienmēr sakrītīs.

Lai labāk izprastu manu nostāju, apskatīsim konkrētu piemēru no tiesu prakses:

*Ar Zemgales apgabaltiesas spriedumu E.B. notiesāts par to, ka, 2002.gadā vasarā, pirmstiesas izmeklēšanā precīzi nenoskaidrotā laikā, E. B. būdams nepilngadīgs un cita persona, attiecībā pret kuru krimināllieta ir izbeigta, atradās Dobeles rajonā, XXXXXX, un ieraugot G. U., kura vizinājās ar divriteni, pret cietušās gribu, **pielietojot fizisku spēku, ievilka mazgadīgu G. U. neapdzīvotā mājā Nr.XX, nolūkā viņu izvarot. Realizējot savu noziedzīgu nodomu, vērstu uz mazgadīgas izvarošanu, E. B. un cita persona, attiecībā pret kuru krimināllieta ir izbeigta, rīkojoties saskaņoti, izmantojot G. U. bezpalīdzības stāvokli, jo savas mazgadības dēļ viņa nevarēja pilnībā saprast ar viņu izdarīto darbību raksturu un nozīmi, pretoties viņiem, un, **pielietojot fizisku spēku, izģērba cietušu kailu, sasēja viņai rokas, pēc kā izģerbās paši. Turpinot savas noziedzīgas darbības un lai pārvarētu cietušās gribu pretoties noziedzīga nodoma īstenošanai, E. B., pielietojot vardarbību, iesita cietušajai pa seju, nodarot fiziskās sāpes. Pēc tam, rīkojoties grupā, E. B. uzgūlās virsū G. U. un vardarbīgi, pret viņas gribu, stājās ar viņu dzimumsakaros, ievadot savu saspringto dzimumlocekli mazgadīgās cietušās makstī, nodarot viņai fiziskas sāpes un morālas ciešanas, kā arī radot G. U. jaunavības plēves anatomiskā veseluma bojājumu – plīsumu. Pēc tam arī cita persona, attiecībā pret kuru krimināllieta izbeigta, veica ar cietušo vardarbīgu dzimumaktu, ievadot savu saspringto dzimumlocekli G. U. makstī. Pēc minēto darbību pabeigšanas E. B. un cita persona, attiecībā pret kuru krimināllieta izbeigta, viens pēc otra atkārtoti stājās ar G.U. dzimumsakaros, pret viņas gribu, nodarot viņai fiziskas un morālas ciešanas. (šīs darbības atsevišķi kvalificētas pēc KL 159.panta 3.daļas).*****

*Bez tam, 2002.gadā vasarā, pirmstiesas izmeklēšanā precīzi nenoskaidrotā laikā, E. B. būdams nepilngadīgs un jau agrāk izdarījis izvarošanu (iepriekš aprakstīta epizode) un cita persona, attiecībā pret kuru krimināllieta ir izbeigta, atradās Dobeles rajonā, XXXXX, un ieraugot G. U., kura vizinājās ar divriteni, pret cietušās gribu, pielietojot fizisku spēku, ievilka mazgadīgu G. U. neapdzīvotā mājā Nr.XX, nolūkā viņu izvarot un apmierināt savas dzimumtieksmes pretdabiskā veidā. Realizējot savu noziedzīgu nodomu, vērstu uz mazgadīgas izvarošanu un dzimumtieksmju apmierināšanu pretdabiskā veidā ar mazgadīgu, E. B. un cita persona, attiecībā pret kuru krimināllieta ir izbeigta, rīkojoties saskaņoti, izmantojot G. U. bezpalīdzības stāvokli, jo savas mazgadības dēļ viņa nevarēja pilnībā saprast ar viņu izdarīto darbību raksturu un nozīmi, pretoties viņiem, un, **pielietojot fizisku spēku, izģērba cietušu kailu, sasēja viņai rokas, pēc kā izģerbās paši. Turpinot savas noziedzīgas darbības un lai pārvarētu cietušās gribu pretoties noziedzīga nodoma īstenošanai, E. B., pielietojot vardarbību, iesita cietušajai pa seju, nodarot fiziskās sāpes. Pēc tam, E. B. un cita persona, attiecībā pret kuru krimināllieta izbeigta, viens pēc otra stājās dzimumsakaros ar G. U., pret viņas gribu, nodarot viņai fiziskas un morālas ciešanas. Pēc izvarošanas E. B., rīkojoties saskaņoti personu grupā, izmantojot cietušās bezpalīdzības stāvokli, pret viņas gribu, vardarbīgi***

apmierināja savas dzimumtieksmes pret dabiskā veidā ar G. U. ievadot savu saspringto dzimumlocekli viņas tūpļa zarnā, radot plēsto brūcīti anālās atveres apvidū un nodarot viņai fiziskas un morālas ciešanas. Pēc tam arī cita persona, attiecībā pret kuru krimināllieta ir izbeigta, apmierināja savas dzimumtieksmes pret dabiskā veidā ar G. U. ievadot savu saspringto dzimumlocekli viņas tūpļa zarnā. (šīs darbības atsevišķi tika kvalificētas pēc KL 160.panta 3.daļas).

Noziedzīgie nodarījumi tika aprakstīti spriedumā kā reāla kopība (Zemgales apgabaltiesas 22.03.2005 spriedums krimināllieta nr.K06-16/05-2)

No minēta piemēra redzams, ka pielietota vardarbība – vienas un tas pašas darbības, personai inkriminētas divas reizes.

Tā kā darbības ir savstarpēji saistītas, tad vienmēr daļa no darbībām sakrītīs un būs vienādas gan vienā, gan otrā noziedzīga nodarījuma sastāvā. Tieši tādēļ, lai izvairītos no situācijas, kad vienas un tas pašas darbības tiktu inkriminētas divas reizes un netiktu pārkāpts *non bis in idem* princips, Kriminālprocesa likuma 405.panta 2.daļā noteikts, ka ja noziedzīgi nodarījumi izdarīti ideālajā kopībā, apsūdzībā inkriminētā noziedzīga nodarījuma faktiskus apstākļus un juridisko kvalifikāciju, kā arī citus apstākļus norāda kopā par visiem šāda kopībā izdarītajiem noziedzīgiem nodarījumiem. Tas ir loģiski, jo izdarīts taču viens noziedzīgs nodarījums.

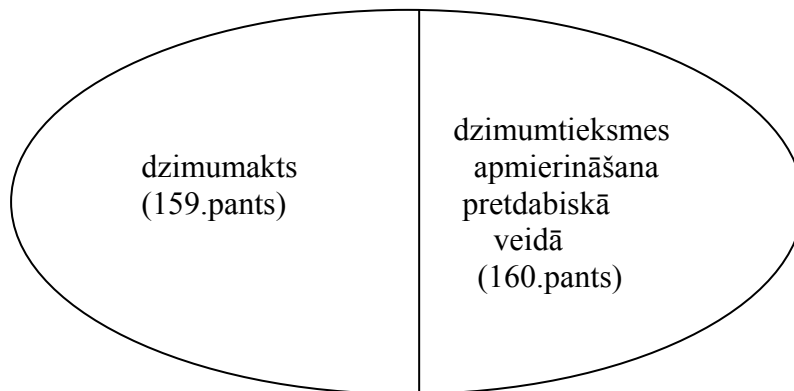
Uz to, ka vardarbība, kas pielietota veicot noziedzīgas darbības, var izveidot ideālo kopību, norādīts arī juridiskajā literatūrā, kā piemēru minot vardarbību, kas izmantota vienlaicīgi gan laupīšanas, gan izspiešanas izdarīšanā.⁸⁴

Būtībā KL 159.pantā un 160.pantā paredzētas darbības ir vienas sociālas parādības sastāvdaļas – vardarbīgas dzimumtieksmes apmierināšanas.

Manuprāt, nolūkā izvairīties no ideālas kopības veidošanās, lietderīgi būtu apvienot KL 159.panta un 160.panta saturu un vienā pantā paredzēt atbildību par vardarbīgu dzimumtieksmes apmierināšanu.

⁸⁴ Иногамова – Хегай Л.В. Конкуренция уголовно-правовых норм при квалификации преступлений – Москва: Инфра-М, 2002, с.165

Vardarbīga dzimumtieksmes apmierināšana

Zīm.6. Krimināllikuma 159.panta un 160.panta savstarpēja saistība

Ja darbības, kas veido divus patstāvīgus noziedzīgus nodarījumus, ir savstarpēji saistītas (izņemot subjekta, konstatēta sakritība vēl kāda noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmē), tad nodarījums kvalificējams kā noziedzīgu nodarījumu ideāla kopība.

2.3. Speciālā atkārtotība kā noziedzīga nodarījuma kvalificējošā pazīme.

Kā jau minēts iepriekš, KL 25.pantā paredzēta atbildība par speciālo atkārtotību. Apskatīsim detalizētāk situācijas, kas veidojās gadījumos, ja šāda atkārtotība paredzēta kā kāda noziedzīga nodarījuma sastāva pazīme.

Piemēram, ja persona izdara divas zādzības, tad viņas nodarījums būtu jākvalificē pēc KL 175.panta 2.daļas kā atkārtota zādzība.

Cik tas ir pamatoti no noziedzīga nodarījuma sastāva konstrukcijas raugoties? Būtībā tādā gadījumā tiek apvienoti divi dažādi savstarpēji nesaistīti noziedzīgi nodarījumi, kurus vieno tikai viena kopīga pazīme – subjekts.

Analizējot saistību starp speciālo atkārtotību un reālo kopību, V.Kudrjavcevs norāda, ka iespējama kopība, kas neveido speciālo atkārtotību (piemēram, izdarīta zādzība un pēc tam nodarīti viegls miesas bojājums); iespējama atkārtotība bez kopības (tajos gadījumos, kad atkārtoti izdarīts tāds pats noziegums, piemēram, atkārtota zādzība). Iespējams arī trešais variants: vienlaicīgi pastāv kopība un speciāla atkārtotība (kā kvalificējoša pazīme).⁸⁵ Pat ņemot vērā, ka šāds dalījums saistīts ar likuma nostādņēm pirms no Krievijas Federācijas Kriminālkodeksa izslēgts 16.pants „Atkārtotība” (līdz ar to nav vispār tāda sastāva kā atkārtota zādzība, kas bija paredzēts 158.panta 2.daļā), arī tad šāda pieeja jautājuma izlemšanai par kopības un atkārtotības savstarpējo attiecību, nav pieņemama.

Juridiskajā literatūrā arī iepriekš tika izteikts viedoklis, ka kopību veido gan vienveidīgie, gan dažādu veidu noziedzīgi nodarījumi. Kritizējot šo nostāju I.Agajevs norāda, ka vienveidīgu noziegumu izdarīšanu viņš uzskata par atkārtotības vienu no galvenajam juridiskām pazīmēm. Ja piekristu, ka noziegumu kopību var veidot vienveidīgie noziedzīgie nodarījumi, tad diez vai var uzskatīt par pamatotu termina „atkārtotība” ieviešanu likumdošanā un to paveidus. Tas novestu pie dažādiem viedokļiem noziegumu daudzējādības un to veidu iztulkošanā.⁸⁶ Arī A.Naumovs norāda, ka reāla kopība ir viens no atkārtotības veidiem.⁸⁷

Tomēr atšķirīgs viedoklis parādās citos Krievijas Federācijas KK komentāros. Tā komentāros, kas veidoti prof.A.Raroga zinātniskā

⁸⁵ Кудрявцев В.Н. Общая теория квалификации преступлений. – Москва: Юристъ, 2006, с.267

⁸⁶ Агаев И.Б. Проблема повторности в уголовном праве. - Москва: Юристъ, 2004, с.76

⁸⁷ ⁸⁷ Наумов А.В. Практика применения Уголовного Кодекса Российской Федерации – комментарий судебной практики и доктринальное толкование.- Москва: Волтерс Клувер. 2005, с.47

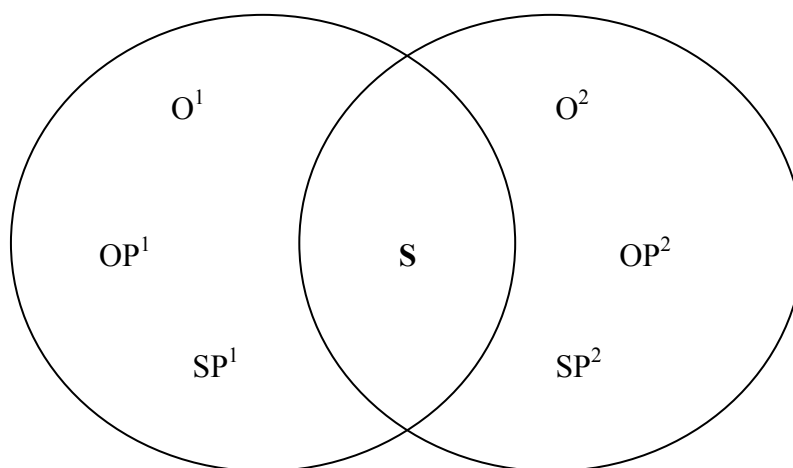
redakcijā, komentārā pie 17.panta „Noziegumu kopība”, norādīts, ka reālo kopību var veidot:

- 1) dažādu veidu noziegumi;
- 2) vienveidīgie noziegumi;
- 3) tādi paši noziegumi.⁸⁸

Šāda pieeja reālas kopības izpratnei sakrīt arī ar manu nostāju, kas pausta šajā darbā.

Kā jau minēts iepriekš, jāsalīdzina ir nevis abstraktas juridiskās konstrukcijas, bet noziedzīgu nodarījumu sastāvu izpausmes realitātē kā sociālas parādības. Ja persona (S) izdara vienu zādzību un pēc tam otru, tad tāpat kā reālas kopības gadījumā ir izdarīti divi noziedzīgi nodarījumi. Šie nodarījumi būs vērsti pret citiem objektiem (O^1 un O^2), jo katram cietušajam ir citas mantiskas interese, kas saistītas ar citu mantu (priekšmets), nodarījumi tiks veikti ar dažādām savstarpēji nesaistītām darbībām (OP^1 un OP^2) un katru nodarījumā raksturo atsevišķs personas nodoms (SP^1 un SP^2).

Reāla kopība

Zīm.7. Divu savstarpēji nesaistīto noziedzīgu nodarījumu attiecība

⁸⁸ Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. -Москва: Проспект, 2006, с.29

No tā izriet, ka lai konstatētu, ka izdarīti divi savstarpēji nesaistīti noziedzīgi nodarījumi to veidam (no apdraudējuma objekta raugoties) nav nozīmes. Gan izdarot tādus pašus, gan vienveidīgus, gan dažādu veidu noziedzīgus nodarījumus, tiem vienmēr būs tikai viena pazīme, kas sakrīt – subjekts. Tas skaidri parāda, ka speciālā atkārtotība nav kāda atsevišķa juridiskā kategorija, bet reālas kopības sastāvdaļa un atkārtotība ir tikai reālas kopības pazīme.

Tā, Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments, izskatot lietu J.S. apsūdzībā pēc KL 253¹.p. 2.daļas norādīja, ka atzīstot apsūdzētā rīcībā **atkārtotības pazīmi** pie narkotiskās vielas realizācijas, abu instanču tiesas pamatoti ņēmušas vērā to, ka heroīns realizēts dažādā laikā, dažādās vietās un divām atsevišķām personām. Papildus minētajiem apstākļiem svarīga nozīme ir tam, ka apsūdzētajam nav bijis kopējs mērķis un vienots nodoms konkrēto daudzumu iegādātās narkotiskās vielas realizēt konkrētam personām.⁸⁹

Nosakot Sevišķajā daļā atbildību par atkārtotu noziedzīgu nodarījumu, nodarījuma kaitīgums kļūst atkarīgs nevis no tām objektīvam darbībām, kas ir veiktas, bet no vainīga personības, kurš šīs darbības veicis. Personība ir jāņem vērā pie soda noteikšanas, bet ne nodarījuma kvalifikācijas. Vai ir pareizi uzskatīt, ka zādzība kļūst par smagāku noziedzīgu nodarījumu no tā vien, ka to izdara persona, kura jau iepriekš izdarīja zādzību. Domājam, ka nē. Cietušajam nodarītais kaitējums nemainās, nemainās arī objektīvas puses darbības un sekas. Respektīvi, šāda konstrukcija pati par sevi ir mākslīga. Ja noziegumu apskatam kā sociālo parādību, tad šādas parādības dabā nemaz nepastāv un tā būtībā ir juridiskā fikcija. Realitātē ir persona, kas izdarīja divas zādzības (divus patstāvīgus savstarpēju nesaistītus noziedzīgus nodarījumus). Arī N.Sergijevskis uzskatīja, ka divas patstāvīgas darbības nevar būt apvienotas vienā, inkriminējot nodarījumu.⁹⁰

Vēl sarežģītāk izprotama šī situācija kļūst, analizējot viena veida noziedzīgus nodarījumus par kuru paredzēta smagāka atbildība atsevišķa pantā. Šeit jāpievienojas prof. U.Krastiņa viedoklim, ka šāda gadījumā var saskatīt *non bis in idem* principa pārkāpšanu, jo atkārtotībā tiek iekļauts arī tāds noziedzīgs nodarījums, par kuru jau celta apsūdzība un tiek noteikts atsevišķs sods. Tātad, ja, piemēram, atkārtotību veido divi tādi patstāvīgi noziedzīgi nodarījumi kā krāpšana un zādzība, tad krāpšana tiek kvalificēta patstāvīgi, bet zādzība saskaņā ar atkārtotības pazīmi. Tātad atkārtotību veido arī iepriekš izdarītā krāpšana, kas ir

⁸⁹ Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 22.11.2005 lēmums lietā nr.SKK -617//LR Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmumi, 2005 – Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2006, 147.lpp.

⁹⁰ Малков В.П. Совокупность преступлений. – Издательство Казанского университета, 1974, с.65

atkārtotas zādzības sastāva pazīme, un par šo atkārtotību sankcija paredz bargāku sodu nekā par zādzību atsevišķi. Nepārprotami, ka krāpšana vainīgajam tiek inkriminēta divreiz un arī sods par krāpšanu tiek piespriests divas reizes.⁹¹

Vēl vairāk. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija kļūst atkarīga no secības kādā ir veiktas noziedzīgas darbības. Tā, ja persona izdara zādzību un pēc tam laupīšanu, tad nodarījumi tiek kvalificēti attiecīgi pēc KL 175.panta 1.daļas un 176.panta 1.daļas, jo zādzība nedod atkārtotību laupīšanai. Saskaņā ar Augstākās tiesas plēnuma lēmumā Nr.3 3.20.punktu, laupīšanu pēc atkārtotības pazīmes, atšķirībā no citiem atkārtotas mantas nolaupīšanas sastāviem, ir pamats kvalificēt tikai tad, ja persona agrāk izdarījusi laupīšanu, izspiešanu (KL 183. un 184. pants), bandītismu (KL 224. pants), slepkavību, kas saistīta ar laupīšanu (KL 117. panta 6. punkts), vai gaisa vai ūdens transportlīdzekļa sagrābšanu (KL 268. pants), ja vien par iepriekš izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem agrākā sodāmība likumā paredzētā kārtībā nav noņemta vai dzēsta, vai arī persona nav bijusi sodīta, un viņu par šiem noziedzīgajiem nodarījumiem sauc pie atbildības tajā pašā lietā, un nav iestājies kriminālatbildības noilgums.⁹² Savukārt, ja nodarījumu secība mainās un no sākuma tiek izdarīta laupīšana un tad zādzība, tad zādzību jau ir jākvalificē pēc KL 175.panta 2.daļas kā atkārtotu, tas ir smagāko noziedzīgu nodarījumu. Tātad vienas un tas pašas darbības veido tādā gadījumā smagāku nodarījumu.

Attīstoties kriminālprocesuālajām tiesībām, speciāla atkārtotība sāk arī traucēt panākt Kriminālprocesa likuma 1.pantā noteikto mērķi – taisnīgu krimināltiesisko attiecību noregulējumu. Tas saistāmas ar iespēju saskaņā ar KPL 379.panta 1.daļas 2.punktu, izbeigt kriminālprocesi sakarā ar izlīgumu ar cietušo. Šāds princips, manuprāt, kopumā veicina taisnīgu noregulējumu (izņemot, ja tas nepārvēršas par farsu piemēram, saistībā ar KL 260.panta 3.daļas piemērošanu) un dod stimulu vainīgajam atlīdzināt cietušajam radīto kaitējumu.

Pamēģināsim modelēt situācijas, lai būtu skaidrāka mana nostāja.

1.piemērs. Persona izdara zādzību un pēc tam krāpšanu.

175.panta 1.daļa (mazāk smags noziegums)

+

177.panta 1.daļa (mazāk smags noziegums)

=

175.panta 1.daļa (mazāk smags noziegums) un

177.panta 2.daļa (**smags noziegums**)

Kā redzams no piemēra krāpšana tiek kvalificēta kā atkārtota, jo par zādzību saglabājušas juridiskās sekas.

⁹¹ Krastiņš U. Atkārtotu noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. „Jurista vārds” 11.04.2006, nr.15

⁹² Augstākās tiesas plēnuma lēmumu krājums. 1991-2002. – Rīga, [b.i.], 2002.

2.piemērs. Persona izdara zādzību un pēc tam krāpšanu, bet daļā par zādzību panākts izlīgums ar cietušo un kriminālprocess ir izbeigts.

175.panta 1.daļa (mazāk smags noziegums) – **nav juridisko seku**

+

177.panta 1.daļa (mazāk smags noziegums)

=

177.panta 1.daļa (**mazāk smags noziegums**)

No piemēra uzskatāmi redzams, ka krāpšanas pēc KL 177.panta 2.daļas kvalifikāciju ietekmē tas apstāklis, vai ir saglabājušās juridiskās sekas par zādzību. Tātad kvalifikācijas ir atkarīga nevis no pašas krāpšanas rakstura, bet no apsūdzēta personības un viņa attieksmes pret izdarīto zādzību..

3.piemērs. Persona izdara divas zādzības.

175.panta 1.daļa (mazāk smags noziegums)

+

175.panta 1.daļa (mazāk smags noziegums)

=

175.panta 2.daļa (**smags noziegums**)

Kā redzams no piemēra šajā lietā vairs nav iespējams izlīgums ar cietušo, jo izdarīts smags noziegums. Tātad veidojas savdabīgs abu cietušo „kopīpašums”, kas traucē panākt taisnīgu noregulējumu, jo vainīgais vairs nav ieinteresēts atlīdzināt kaitējumu, jo tāpat tiks sodīts (protams, labprātīga kaitējuma atlīdzināšana ir atbildību mīkstinošs apstāklis, bet tas ir vājš stimuls, ņemot vērā tiesu praksi soda noteikšanā).

Situāciju sarežģī arī tas apstāklis, ka savstarpēji nesaistīti noziedzīgi nodarījumi bieži vien tiek arī izmeklēti atsevišķi. AT Plēnuma lēmuma Nr.3 7.1.pkt. noteikts, ka atkārtotību nerada saukšana pie kriminālatbildības citā lietā, kurā spriedums vēl nav stājies likumīgā spēkā.⁹³ Tātad kvalifikācija kļūst vēl atkarīga arī no tā, vai atsevišķi kriminālprocesi ir apvienoti vienā izmeklēšanā un kādā secībā tiesa tos izskata.

Uz šo problēmu vēl padomju laikā, norādīja V.Malkovs, mēģinot pamatot to, ka reālo kopību var veidot arī vienveidīgi noziegumi. Tā viņš raksta, ka „kā noziegumu reāla kopība jākvalificē gadījumi, kad tādi paši noziegumi izdarīti vairākas padomju republikas, turpretim to izdarīšana vienā republikā jāskata pēc atkārtotības nosacījumiem”.⁹⁴

Bet šī problēma pastāv arī mūsdienās. Protams, var teikt, ka toreiz katra republikā bija savs kodekss un bija „dažādi panti”, bet tas jau nemaina lietas būtību, jo zādzība paliek zādzība ar kādu numuru to likuma arī neapzīmē.

⁹³ Augstākās tiesas plēnuma lēmumu krājums. 1991-2002. – Rīga [b.i.], 2002.

⁹⁴ Малков В.П. Совокупность преступлений. – Издательство Казанского университета, 1974, с.197

Lai labāk izprastu kādas nekonsekvences rodas no tā, kad daļu no vesela grib skatīt atsevišķi un pielīdzināt veselam, apskatīsim konkrētu piemēru no tiesu prakses.

1. 2003.gada 10.oktobrī ap plkst.22.52, Jelgavā, S.K. izplatīja viltotu ārvalstu valūtu - 100 eiro.

2003.gada 10.oktobrī plkst.23.14, Jelgavā, S.K. izplatīja viltotu ārvalstu valūtu - 100 eiro

*Par šiem noziedzīgiem nodarījumiem Jelgavas PR PP ierosināta krimināllieta pēc KL 192.panta **2.daļas** (atkārtota viltotas naudas izplatīšana).*

2. 2003.gada 12.oktobrī, Jūrmalā, S.K. izplatīja viltotu ārvalstu valūtu – 100 eiro.

*Par šo noziedzīgo nodarījumu tika ierosināta atsevišķa krimināllieta arī pēc KL 192.panta **2.daļas**.*

3. 2003.gada 25.oktobrī, Kuldīgā, S.K. izplatīja viltotu ārvalstu valūtu – 100 eiro un tika aizturēt.

*Par šo noziedzīgo nodarījumu tika ierosināta atsevišķa krimināllieta arī pēc KL 192.panta **2.daļas**.*

Tā kā aizturēts S.K. tika Kuldīgā un lietas nebija apvienotas, tos sāka skatīt ačgārņa secībā, tas ir kā pirmo skatīja Kuldīgas epizodi.

*Ar Kurzemes apgabaltiesas 22.12.2003 spriedumu S.K. notiesāts pēc KL 192.panta **1.daļas** (atkārtotība netika inkriminēta, jo tā bija pēdēja epizode) un sodīts ar brīvības atņemšanu uz trīs gadiem nosacīti ar pārbaudes laiku uz diviem gadiem.*

*Ar Rīgas apgabaltiesas 05.01.2006 spriedumu S.K. tika notiesāts par Jūrmalas epizodi pēc KL 192.panta **1.daļas**. Arī šeit noziedzīgs nodarījums tika pārkvalificēts, izslēdzot atkārtotības pazīmi, jo kā norādīts spriedumā, tiesa nepiekrīt prokurora apgalvojumam, ka apsūdzētais viltotu naudu izplatīja atkārtoti, jo saukts pie kriminālatbildības citā lietā. Fakts, ka persona tikusi apsūdzētā noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, pats par sevi vēl neaplicina, ka persona patiešām to izdarījusi (domātas Jelgavas epizodes). Nosakot sodu tiesa galīgo sodu noteica piemērojot KL 50.panta 5.daļu (pēc noziedzīgu nodarījumu **kopības**) un **daļēji saskaitīja** sodus – brīvības atņemšana uz trīs gadiem un sešiem mēnešiem.*

*Tikai ar 14.02.2007 Zemgales apgabaltiesa spriedumu S.K. tika notiesāts pēc KL 192.panta **2.daļas** (pateicoties tam, ka lietā tika apvienotas divas epizodes).*

(Zemgales tiesas apgabala prokuratūras krimināllieta Nr.11220104403)

Kā redzams no situācijas apraksta, tad ne tikai mainās nodarījuma kvalifikācija atkarība no lietu izskatīšanas secības, bet arī sods tiek noteikts pēc noziedzīgu nodarījumu **KOPĪBAS**. Tas skaidri un nepārprotami pierāda, ka nav tādas speciālas atkārtotības kā atsevišķa daudzējādības veida un vienveidīgu savstarpēji nesaistīto noziedzīgo nodarījumu izdarīšana ir tikai un vienīgi kopības veids. Nevar daļu pretnostatīt veselam.

Vēl vairāk. Sods par noziedzīgiem nodarījumiem, kuros nav atkārtotības pazīmes, izskatot lietas atsevišķi vai pieaugt vairākkārt. Tā, ja

personai inkriminētas divas atsevišķas huligānisma epizodes, tad nodarījums kopumā tiek kvalificēts pēc KL 231.panta 2.daļas un iespējamais maksimālais sods – brīvības atņemšana līdz **septiņiem gadiem**. Savukārt, ja lietas skata atsevišķi, tad **katrs** nodarījums tiks kvalificēts atsevišķi pēc KL 231.panta 2.daļas un sods var tiks noteikts pēc kopības sodus pilnībā saskaitot – brīvības atņemšana pat līdz **četrpadsmit gadiem**.

Iespējams, ka šāda mākslīga konstrukcija ir paredzēta, nolūkā panākt bargāko sodu konkrētai personai, kas izdara vienveidīgus nodarījumus. Tomēr arī šo mērķi šāda konstrukcija nerasniedz. Nevar piekrist juridiskajā literatūrā izteiktajam viedoklim, pamatojot šādas kvalificējošas pazīmes nepieciešamību ar to, ka sabiedriskās bīstamības pakāpe (kaitīgums) nosaka sankcija, kas līdzīga visos gadījumos, kā pirmā reizē, tā arī nākamajos, bet kad personas nodoms izdarīt noziegumu iegūst noturīgumu (nosliece), cilvēks priekš sevis sāk uzskatīt noziegumu par normu, iespējams, arī par naudas iegūšanas veidu. Augošā potenciālā personas bīstamība realizējas, izdarot jaunus noziegumus. Vienādā soda noteikšana par pirmo, piekto un divdesmit piekto noziegumu, nenodrošina personības bīstamības ievērošanu.⁹⁵ Gluži pretēji, tieši atbildības par atkārtotu nodarījumu pastiprināta atbildību tikai par otro līdzīgu nodarījumu, bet neietekmē sodu par trešo un katru nākamo nodarījumu.

Nevar teikt, ka šādas konstrukcijas nebija nekad iepriekš, apskatot tiesību vēsturi. Arī viduslaikos, piemēram, Karolinā, bija paredzēta atbildība par atkārtotu zādzību:

CLXI. Ja kāds izdara zādzību otro reizi, bez ielaušanās vai iekļūšanas, un abas zādzības un nozagta vērtība nepārsniedz 5 guldeņu, tad zaglis tiks pielikts pie kauna staba un padzīts no valsts, vai pēc tiesas ieskata būs spiests uz mūžu palikt apgabalā, kur viņš izdarīja zādzību un dot mūžīgu zvērestu nepārkāpt mieru. Zaglim nebūs atzīstams par mīkstinošo apstākli tas, ka viņš pieķerts notikuma vietā vai uzsaukts, kā tas norādīts par pirmo zādzību.

Un arī par trešo zādzību.

CLXII. Ja kāds tiks aizturēts par zādzību trešo reizi un šī zādzība tiks konstatēta, kā tas norādīts iepriekš par patiesības noskaidrošanu, tad viņš tiks atzīts par vairākkārtēji pieķertu zagli un tiks tiesāts līdzīgi tam, kurš rīkojās vardarbīgi un tiks pakļauts nāves sodam: vīrietis – pakarot, sievietē – noslīcinot vai citā veidā, pēc attiecīgas valsts paražas.⁹⁶

⁹⁵ Множественность преступлений по действующему уголовному законодательству России: необоснованность исключения института неоднократности из УК РФ – <http://www.alldocs.ru/zakons/index.php?from=7181> (aplūkots 19.12.2006)

⁹⁶ Хрестоматия по истории государства и права зарубежных стран. Том 1. - Москва: Норма, 2004, с 712

Šādu sistēmu, ar zināmu daļu ironijas, var atzīt pat par taisnīgāku, (vismaz saprotamu), jo par trešo zādzību tika paredzēts nāves sods. Tātad ceturto zādzību nemaz nevarēja izdarīt. Savukārt, nosakot atbildību atsevišķā pantā par atkārtoti izdarīto nodarījumu, atbildība pieaug par otro nodarījumu, bet neietekmē sodu par trešo, piekto vai desmito noziedzīgo nodarījumu.

Bez tam, speciāla atkārtotība kā kvalificējošā pazīme nav atzīstama par atbildību pastiprinošo apstākli. Respektīvi, tiesa var piemēram, par atkārtotu zādzību noteikt vieglāka soda veidu, piemērojot KL 49.panta nosacījumus, bet par atkārtotu huligānismu nevar. Atkārtotība nav paredzēta KL 231.pantā kā kvalificējošā pazīme un tas apstāklis atzīstams par atbildību pastiprinošo. Savukārt, KL 49.p. liedz tiesai iespēju piemērot vieglāko soda veidu nodarījumos, kas izdarīti pastiprinošos apstākļos. Tieši tas apstāklis, ka soda sankcijas ir pietiekami elastīgas, rada nevienveidīgu tiesu praksi un paver iespēju tiesas patvaļai. Nereti vairāku epizožu lietās tiek piespriesti pat maigāki sodi nekā par vienu noziegumu, kā arī sods tiek noteikts pat nosacīti. Šajā sakarā rodas arī vēl viena problēma. Atkārtoti izdarītus noziedzīgus nodarījumus likumdevējs ir atzinis par vairāk kaitīgiem nekā viena nozieguma izdarīšanu, paredzot Sevišķajā daļā bargākus sodus. Tātad, rodas situācija, ka par pēc definīcijas smagāko noziegumu var piespriest maigāko sodu.

Pašreizējā tiesu praksē nostiprinājusies atziņa, ka arī speciālais recidīvs nosaka noziedzīga nodarījuma kvalifikāciju kā atkārtotu. Arī minētajā AT Plēnuma lēmuma Nr.3. gan 7.1.punktā, gan 3.20.punktā, noteikts, ka atkārtotību veido arī agrāka sodāmība, ja tā likumā paredzētā kārtībā nav noņemta vai dzēsta. Arī šeit prof. U.Krastiņš pamatoti saskata *non bis in idem* principa pārkāpumu. Tā, viņš, norāda, ka recidīvam ir nozīme krimināllietā; to var ņemt vērā, nosakot vainīgajam sodu, jo recidīvs KL 48.panta pirmās daļas 1.punktā ir paredzēts kā vainīgā atbildību pastiprinošs apstāklis. Tā kā Krimināllikuma normās nav paredzētas absolūtās sankcijas, tad sankciju robežās ir iespējams noteikt sodu, ievērojot recidīvu. Recidīvs ir arī šķērslis vieglāka soda noteikšanai nekā likumā paredzētais sods (KL 49.panta trešā daļa); par recidīva sekām runāts arī KL 55.panta desmitajā daļā un 61.panta trešajā daļā. Iepriekš teiktais vedina domāt, ka nav arī nekādas praktiskas vajadzības atkārtotības jēdzienā ietvert nodarījumu, par kuru vainīgais jau ir saņēmis sodu, jo pastāv reālas iespējas uz to reaģēt, iztiesājot lietu par no jauna izdarītu noziedzīgu nodarījumu, neatkarīgi no tā, vai tas ir tāds pats, viena veida vai pilnīgi atšķirīgs.⁹⁷

Piekrītot kopumā prof. U.Krastiņa nostādnei, tomēr jāatzīst, ka šobrīd šāda „daļēja” atteikšanās no speciālas atkārtotības speciāla recidīva

⁹⁷ Krastiņš U. Atkārtotu noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija//Latvijas Vēstnesis, pielikums „Jurista vārds”, 11.04.2006, nr.15

veidā paver iespēju vēl lielākai netaisnībai. Nevar piekrist, ka nav nekādas praktiskas vajadzības šādam risinājumam. Tā, ja personas izdara laupīšanu atkārtoti, nebūdamā tiesāta par iepriekšējo nodarījumu, tad tai nosakām sods atbilstoši KL 176.panta 3.daļas - brīvības atņemšana **no astoneim gadiem**. Savukārt, ja persona otro laupīšanu izdara pēc soda izciešanas, tad par jaunu izdarīto laupīšanu, ja netiek ievērots speciālais recidīvs, šo personu būtu jātiesā pēc KL 176.panta 1.daļas, recidīvu atzīstot par atbildību pastiprinošo apstākli. Tātad recidīvistam sodu var noteikt – brīvības atņemšana **no sešiem mēnešiem**, pat ar visu liegumu piemērot šajā gadījumā KL 49.p. Vai tas tiešām būtu taisnīgi?

Jautājums par iepriekšējas sodāmības ietekmi uz sodu un atkārtotības veidošanos, tika skatīts arī Krievijas Federācijas Konstitucionālajā tiesā. Tai skaitā tika vērtēts arī jautājums par iespējamo *non bis in idem* pārkāpumu. Šis princips nostiprināts vairākos starptautiskos aktos. Tā, saskaņā ar ANO 23.03.1976 Starptautiska pakta „Par pilsoniskām un politiskām tiesībām” 14.panta 7.punktu nevienu nevar atkārtoti tiesāt un sodīt par noziegumu, par kuru viņš jau bija galīgi notiesāts vai attaisnots saskaņā ar likumu un katras valsts kriminālprocesuālajām normām.⁹⁸ Savā 19.03.2003 lēmumā Krievijas Federācijas Konstitucionālā tiesa atzina, ka minētais princips netraucē likumdevējam, nostiprinot sodāmību un ar to saistītus atkārtotības un noziegumu recidīva institūtus, ņemt vērā nozieguma raksturu, to bīstamību ar Konstitūciju aizsargātam interesēm. Turpretī, konstitucionālam diskriminācijas aizliegumam un Krievijas Federācijas Konstitūcijā ietvertiem taisnīguma un humānisma principiem runātu pretī likumdošanas aizliegums kriminālatbildības pamata un soda noteikšanā neievērojot vainīga personību un citus apstākļus, kam ir objektīvs un saprātīgs pamatojums, kas nodrošina adekvātu sabiedriskās bīstamības novērtējumu kā paša noziedzīga nodarījuma, tā arī personas, kas to ir izdarījusi un vienādu atbildības mēru piemērošana par dažādiem pēc sabiedriskas bīstamības pakāpes noziegumiem, neievērojot konkrētas personas dalības intensitātes nozieguma izdarīšanā, viņa uzvedības pēc nozieguma izdarīšanas un pēc soda izciešanas, ja tāds tika noteikts agrāk, citu apstākļu, kas raksturo personību.⁹⁹

Minētais lēmums netika pieņemts vienbalsīgi. Savā atsevišķa viedoklī par minēto lēmumu, KF Konstitucionālās tiesas tiesnesis A.Kononovs norāda, ka mūsdienu doktrīnā un kriminālā likumdošanā nodarījuma juridisks novērtējums un noziedzīgu nodarījumu diferenciācijas kritēriji balstās uz sabiedriskās bīstamības pakāpes tipizāciju. Izejot no apdraudējuma objekta vērtības un rakstura, kaitējuma

⁹⁸ Прецедентные дела Комитета по правам человека. - Рига: Латвияс Вестнесис, 2004.

⁹⁹ Постановление Конституционного Суда Российской Федерации от 19 марта 2003г. – www.ksrf.ru (aplūkots 25.09.2007)

apjoma, vaina formas, motīva un citām kvalitatīvām un kvantitatīvām noziegumu raksturojošām pazīmēm. Nozieguma jēdziens nevar ietvert sevī personības raksturojumu, ņemt vērā personas biogrāfijas datus, tikumību raksturojošas pazīmes, uzvedību pagātnē. Neietver tas, pēc vispārējiem noteikumiem, arī apstākļus, kas pastiprina un mīkstina atbildību. Nedrīkst atkarībā no minētiem apstākļiem mainīt nodarījuma kvalifikāciju, un līdz ar to arī iepriekš izlemt jautājumu par iespējamo soda veidu un mēru. Tieši iespējā nest vienādu atbildību, atbilstoši savām kvalitatīvajām pazīmēm un smaguma pakāpes, izpaužas pilsoņu vienlīdzība likuma priekšā.¹⁰⁰

Kopumā piekrītot tiesneša A.Kononova un prof.U.Krastiņa viedoklim, manuprāt, šobrīd ir jāsauglabā pašreizēja tiesu prakse par speciāla recidīva kvalifikāciju un nākotnē būtu jāatsakās no speciālas atkārtotības kā kvalificējošas pazīmes ietveršanas noziedzīga nodarījuma sastāvā vispār. Šādas kvalificējošas pazīmes ietveršana noziedzīga nodarījuma sastāvā ir pretrunā ar taisnīguma principu un nenodrošina Kriminālprocesa likuma 1.pantā nostiprināto kriminālprocesa mērķi – panākt krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu.

No Krievijas Kriminālkodeksa ar 08.12.2003. likumu izslēgts 16. pants, kas regulēja atbildību par atkārtotību, kā arī no Sevišķās daļas izslēgta atkārtotība kā kvalificējoša pazīme, un 17.pantā „Noziegumu kopība” noteikts, ka noziegumu kopības gadījumā, persona atbild par katru izdarītu noziedzīgu nodarījumu atbilstoši attiecīgam pantam un panta daļai¹⁰¹. Speciālas atkārtotības gadījumā tiek izdarīti vairāki patstāvīgi noziedzīgi nodarījumu, kas nav savstarpēji saistīti un tos neapvieno vainīga vienots nodoms, bet tomēr tie ir kvalificējami pēc viena panta, jo veido vienu noziedzīga nodarījuma sastāvu. Sanāk kā sods tiek noteikts nevis par katru noziedzīgu nodarījumu, bet „par pantu”, tas ir kā krievu sakāmvardā „семь бед один ответ,,.

Nevar piekrist prof.U.Krastiņa izteiktam viedoklim, ka diezin praktisko apsvērumu dēļ šajā ziņā vajadzētu likumu grozīt. Pirmkārt, soda noteikšana daudzepizožu lietās par katru atsevišķu noziedzīgu nodarījumu, kas veido atkārtotību, ir ļoti ietilpīgs darbs. Otrkārt, Krimināllikuma Sevišķās daļas pantu sankcijas ir pietiekami elastīgas, lai ar atbilstošu sodu reaģētu uz tādu pašu (piemēram, vairāku zādzību) lielāko nodarījumu skaitu, kas veido atkārtotību.¹⁰²

Tiesai daudzepizožu lietās ir jāapraksta katra noziedzīga nodarījuma izdarīšanas apstākļus un pierādījumus, kas ir par pamatu

¹⁰⁰ Особое мнение судьи Конституционного Суда РФ А.Кононова – www.ksrf.ru (aplūkots 25.09.2007)

¹⁰¹ Федеральный закон "О внесении изменений и дополнений в Уголовный кодекс Российской Федерации" от 8 декабря 2003 года - <http://www.edu-zone.net/show/67919.html> (aplūkots 10.11.2007).

¹⁰² Krastiņš U. Atkārtotu noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija// Latvijas Vēstnesis, pielikums „Jurista vārds”, 11.04.2006, nr.15

notiesājošam spriedumam, kas arī ir ļoti ietilpīgs darbs, tad jau noteikt sodu par katru nodarījumu nevajadzētu būt praktiskai problēmai. Līdz ar to, uzskatu, ka Krimināllikumā ir jāveic grozījumi un jāizslēdz 25.pants un speciālo atkārtotību kā kvalificējošo pazīmi no Sevišķās daļas. Attiecīgi būtu nosakāmi arī citi principi soda noteikšanai kopības gadījumā.

No iepriekš minētiem argumentiem, manuprāt, viennozīmīgi secināms, ka nav ne juridisko, ne praktisko apsvērumu turpināt regulēt speciālo atkārtotību kā atsevišķu daudzējādības veidu un saglabāt Sevišķajā daļā to kā kvalificējošo pazīmi. ***Šāda konstrukcija nenodrošina taisnīgu sodu, ievērojot kopīgo noziedzīgu nodarījumu kaitīgumu un vainīga personību.***

3.nodaļa. Soda noteikšana daudzējādības gadījumā

Daudzējādības kā krimināltiesību institūta nozīme ir nodrošināt, lai tiktu diferencēta atbildība atkarībā no izdarīta nozieguma skaita, to rakstura un kaitīguma.

Daudzējādībai kā krimināltiesību institūtam jānodrošina, lai nosakot atbildību tiktu ievēroti divi faktori:

- 1) katra noziedzīga nodarījuma kaitīgums;
- 2) noziedznieka personība.

Noziegumu daudzējādība atspoguļo kopējo noziegumu bīstamību, kas to veido un personas, kas tos realizē.¹⁰³

Regulējot sodu noteikšanu par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem, Krimināllikumā paredzēti trīs soda noteikšanas pamatprincipi – ietveršanas princips, daļēja un pilnīga sodu saskaitīšana. Tomēr Krimināllikumā nav atrodami nekādi kritēriji kā būtu nosakāms sods atkarībā no daudzējādības veida, respektīvi – kad piemērojams kāds no trim principiem. To apstiprina arī tiesu prakse. Tā, Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments vienā no lēmumiem atzina, ka Krimināllikumā nav noteikti kritēriji, pēc kuriem būtu jāvadās, piemērojot vieglāka soda ietveršanas smagākajā, daļējas sodu saskaitīšanas vai pilnīgas sodu saskaitīšanas principus soda noteikšanā par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem. Tie nav izstrādāti arī judikatūrā. Šie jautājumi ir tiesas ziņā, kurai ir tiesības konstatēt un novērtēt sodu ietekmējošos apstākļus. Sodu ietekmējošo apstākļu novērtējums, ja nav pārkāptas likumā noteiktas prasības, neietilpst kasācijas instances tiesas kompetencē.¹⁰⁴

Galīga soda noteikšanas metode tiesām jāizvēlas, ievērojot izdarīto noziedzīgu nodarījumu veidus, to skaitu, vainīgā personību, noziedzīgu nodarījumu raksturu, kā arī citus apstākļus.

Veicot apkopojumu par tiesu praksi soda noteikšanā par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem, Augstākā tiesas speciālisti ir secinājuši, ka analizētajās krimināllietās 49 cilvēkiem (12 %) galīgais sods tika noteikts, pilnīgi saskaitot par atsevišķiem nodarījumiem piespriestajos sodus, 121 cilvēkiem (30 %) galīgais sods tika noteikts, daļēji saskaitot piespriestajos sodus, savukārt 236 cilvēkiem (58 %) galīgais sods tika noteikts, ietverot vieglāko sodu smagākajā¹⁰⁵ Citā apkopojumā, analizējot piespriežamā

¹⁰³ Бражник Ф. Множественность преступлений – отражение их совокупной общественной опасности// Уголовное право. 2000, №3

¹⁰⁴ Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-01-119/06 – www.at.gov.lv (aplūkots 17.10.2007)

¹⁰⁵ Tiesu prakse soda noteikšanā par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem un pēc vairākiem spriedumiem - www.at.gov.lv (aplūkots 28.10.2007)

soda atkarību no izdarīto zādzību skaita, konstatēts, ka gadījumos, kad apsūdzētie izdarīja vairākas zādzības, tiesas biežāk piemēro reālu brīvības atņemšanu. Tomēr šī atkarība nav lineāla; vairākos gadījumos izdarīto zādzību skaits faktiski neietekmē soda izvēli. Nav konstatētas atšķirības sodu politikā attiecībā uz personām, kas izdarījušas vienu vai divas zādzības.¹⁰⁶

Uzskatu, ka šāda prakse paver iespēju tiesnešu patvaļai soda noteikšanā un neveicina arī vienlīdzības principa ievērošanu, jo līdzīgas lietas tomēr ir jāizskata līdzīgi un jābūt saprotama kāpēc viena vai otrā gadījumā piemēro to vai citu soda noteikšanas principu. Ir jāpiekrīt arī juridiskajā literatūrā izteiktajam viedoklim, ka krimināltiesiskās sankcijas robežām, kurās tiesai jānosaka sods, būtu jābūt pārskatāmam un šim robežam nav jāpārvērš tiesas ieskatu par tiesas patvaļu.¹⁰⁷ Patreiz tiesu praksē spriedumos nav sevišķi bieži satopami gadījumi, kad tiesa vispār pamatotu savu izvēli. Tāpēc, apskatot jautājumus par soda noteikšanu daudzējādības gadījumā, tiks analizēta citu valstu likumdošana, nolūkā atrast ceļus mūsu Krimināllikuma pilnveidošanai šajā ziņā.

Nujorkas štata KK 70.35.§ regulē sodu saskaitīšanas un izciešanas jautājums un noteikts, ka nenoteikta soda izciešana nozīme arī jebkura noteikta soda izciešanu. Bez tam ir noteikts, ka ja ir vairāki nenoteikti sodi, tiesa nosaka kārtību, noteiktos gadījumos sodi var tecēt viens pēc otra (atkārtotas felonijas gadījumos utt.). Ja sodi noteikti par noziedzīgiem nodarījumiem kas veido vienu nodarījumu (mūsu izpratnē ideālā kopība) sodi sāk tecēt paralēli jeb vienlaicīgi.

Ar daudzējādību Taizemes Kriminālkodeksā¹⁰⁸ tiek saprasta noziedzīgo nodarījumu kopība, bet recidīvam tiek veltīta atsevišķa nodaļa. Daudzējādības jautājumi tiek risināti Taizemes KK 7.nodaļā. Taizemes KK atsevišķi ir regulēti jautājumi par soda noteikšanu kopības gadījumā. Tā, saskaņā ar Taizemes KK 90.pantu ja viens un tas pats nodarījums satur noziedzīgu nodarījumu pazīmes, kas paredzēti vairākos krimināllikuma pantos (mūsu izpratnē noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība) tad, taisot spriedumu, ir jāņem vērā likuma normu, kurā paredzēts bargākais sods. Arī šeit mēs redzams, ka ideālās kopības gadījumā galīgā soda noteikšanai tiek piemērots ietveršanas princips.

Manuprāt, arī mūsu likumā ir jāpadara soda saskaitīšanas noteikumus atkarīgus no daudzējādības veida un ***tikai ideālas kopības gadījumā var piemērot ietveršanas principu*** un ietvert vieglāko sodu

¹⁰⁶ AT apkopojums – Atsevišķu rajona tiesu prakse sodu politikas veidošanā saistībā ar likuma piemērošanu un interpretāciju pēc KL 175.p. 3. un 4.d. www.at.gov.lv (aplūkots 28.10.2007)

¹⁰⁷ Гаврилов Б. Об ограничении судебного усмотрения при назначении уголовного наказания Конституционные основы уголовного права. Москва: Проспект, 2006, с.123.

¹⁰⁸ Šeit un tālāk citēts no: Уголовный кодекс Таиланда. - Москва: Юридический центр Пресс, 2005.

smagākajā. Tas skaidrojams ar to, ka būtībā ideālas kopības gadījumā izdarīts viens noziedzīgs nodarījums.

Arī juridiskajā literatūrā ir piedāvāti dažādi risinājumi par soda noteikšanu atsevišķos gadījumos. Piemēram, prof. V.Liholaja norāda, ka jautājumu izlemšanai par vardarbības kā noziedzīga nodarījuma kvalificējošas pazīmes ietekmi uz noziedzīga nodarījuma kvalifikāciju un soda noteikšanu, ievērojot taisnīguma principu ir vairāki varianti, bet visi tie prasa risinājumu likumdošanas pilnveidošanas ceļā.¹⁰⁹ Atzinīgi vērtējot prof.V.Liholajas piedāvātos problēmas risinājumus, kurus sīkāk neapskatīšu, uzskatu, ka arī pašreizējā likuma redakcijā ir iespējams vismaz atsevišķos gadījumos, panākt taisnīgu krimināltiesisko attiecību noregulējumu. Tā, es jau minēju darbā situāciju, ka KL 231.panta 2.daļa un 126.panta 2.daļa veido ideālo kopību, kas nav, manuprāt, pamatoti. Tieši vieglāka soda ietveršana smagākajā, dod iespēju izvairīties no soda noteikšanas par vienu un to pašu divreiz.

Tomēr tiesu praksē, šī iespēja ne vienmēr tiek izmantota.

*Tā, ar Jelgavas tiesas spriedumu I.Č. un S.S. notiesāti par huligānismu, kas saistīts ar vidēja smaguma miesas bojājumu nodarīšanu un mantas bojāšanu. Noziedzīga nodarījuma apraksts dots pēc ideālas kopības, ievērojot KPL 405.p. 2.d, nosacījumus. Tomēr, nosakot sodus, tiesa, galīgo sodu noteica tos **daļēji saskaitot**. Tā, I.Č. sodīts pēc KL 231.p. 2.d. ar brīvības atņemšanu uz 1 gadu 6 mēnešiem un pēc KL126.p. 2.d. 3.pkt. ar brīvības atņemšanu uz 1 gadu. Galīgais sods noteikts – brīvības atņemšana uz 2 gadiem. (Jelgavas tiesas 27.03.2006 spriedums krimināllietā Nr.K15-125/06).*

Kaut gan, galīgais sods nepārsniedz ne KL 231.panta 2.daļas ne KL 126.panta 2.daļas sankcijas maksimālo robežu, tomēr šajā gadījumā soda saskaitīšanas principa piemērošana ir apšaubāma, vēl jo vairāk, ka sankcijas pieļāva šādu sodu noteikt arī pēc viena panta.

Tas zināmā mērā sasaucas arī ar Augstākās tiesas speciālistu viedokli, kas norādīts apkopojuma "Tiesu prakse krimināllietās pēc KL 160. un 162.panta" kurā rekomendēts tiesām pēc iespējas atturēties no vieglākā soda ietveršanas smagākajā, ja galīgais sods nosakāms par reālu kopību, ko veido smagi vai sevišķi smagi noziegumi, kā arī, ja šādu kopību veido trīs un vairāki noziedzīgi nodarījumi.¹¹⁰

Tomēr, praksē var rasties dažādas situācijas un dažādu likumu normu sakritības, kas nav noregulētas likumā, tāpēc šādai nostājai par ietveršanas principa piemērošanu nav jābūt kategoriskai. Tā, tiesai varētu dot iespēju sodus arī daļēji saskaitīt, **ja tiesa atzīst, ka pastāv kādi īpaši apstākļi, kas norāda uz to, ka sankcijas maksimāla robeža par smagāko**

¹⁰⁹ Лихолая В.А. Насилие как признак преступного деяния и проблемы квалификации // Материалы международной научно-практической конференции «Пять лет действия УК РФ: итоги и перспективы». – Москва: ЛексЭст, 2003, с.93

¹¹⁰ Tiesu prakse krimināllietās pēc Krimināllikuma 160. un 162.panta – www.at.gov.lv (aplūkots 11.11.2007)

no ideālo kopību veidojošiem patstāvīgiem noziedzīgiem nodarījumiem nav pietiekama soda mērķa sasniegšanai. Bet arī tādā gadījuma galīgais sods nevarētu pārsniegt maksimālo sodu vairāk kā uz pusi.

Savukārt, reālas kopības gadījumā visos apskatītajos likumos, tā vai citādi regulēti sodu saskaitīšanas princips un kritēriji.

Taizemes KK noteikts, ka, ja persona izdara vairākus dažādu veidu noziedzīgus nodarījumus, tiesa var noteikt sodu par katru noziedzīgu nodarījumu. Bet neatkarīgi no soda pastiprināšanas vai mīkstināšanas, kopējais sods nevar pārsniegt sekojošas robežas:

- 1) desmit gadus, ja par smagāko noziedzīgo nodarījumu paredzēts maksimālais sods līdz 3 gadiem;
- 2) divdesmit gadus, ja par smagāko noziedzīgo nodarījumu paredzēts maksimālais sods virs trim gadiem, bet nepārsniedz 10 gadus;
- 3) piecdesmit gadus, ja par smagāko noziegumu maksimālais paredzētais sods ir virs 10 gadiem, izņemot gadījumus kad tiesa notiesā vainīgu ar mūža ieslodzījumu.

Ja vainīgais izdara dažādu veidu noziedzīgus nodarījumus, tad tiesa var piespriest sodu par katru noziegumu, pie kam kopējais sods nedrīkst pārsniegt 50 gadus (pie nosacījuma, ka par smagāko noziegumu paredzēts maksimālais sods – brīvības atņemšana uz 10 gadiem).

Kā redzams, Taizemes KK pieļauj smagāka soda noteikšanu saskaitot sodus reālās kopības gadījumā un diferencē tos atkarībā no izdarīto noziegumu smaguma, pakāpeniski palielinot maksimālo robežu.

Līdzīgi šis jautājuma tiek risināts arī Zviedrijas KK.

Saskaņā ar Zviedrijas KK¹¹¹ 25.nodaļas 5.pantu naudas sods var būt noteikts kā galīgais sods par vairākiem noziegumiem, ja naudas sods var būt noteikts par katru no tiem.

Līdzīgi saskaņā ar Zviedrijas KK 26.nodaļu 2.pantu cietumsods var būt noteikts kā galīgais sods par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem, ja cietumsods var būt noteikt par katru no tiem. Cietumsods var būt noteikts arī uz ilgāku termiņu nekā paredzēts par smagāko noziegumu, bet tas nedrīkst pārsniegt maksimālo sodu kopējo summu, kas var būt noteikts par atsevišķiem noziegumiem. Bez tam, galīgais sods par vairākiem noziegumiem nevar pārsniegt bargāko sodu sekojošās robežās:

- 1) par vienu gadu, ja pats bargākais sods ir īsāks par četru gadu cietumsodu;
- 2) divus gadus, ja pats bargākais sods ir no 4 līdz 8 gadiem;
- 3) par četriem gadiem, ja pats bargākais sods var būt noteikt no 8 gadiem un vairāk. Šādos gadījumos nav pieļaujama soda noteikšana īsāk par visgarāko minimālo sodu.

Polijas KK 88.pantā noteikts, ka, ja viens no sodiem ir brīvības atņemšana uz 25 gadiem vai mūža ieslodzījums, tad šis sods uzskatāms

¹¹¹ Šeit un tālāk citēts no: Уголовный кодекс Швеции.- Москва: Московский государственный университет, 2000.

par kopējo galīgo sodu. Savukārt, ja tiek saskaitīti divi vai vairāki sodu brīvības atņemšanas uz 25 gadiem, tad tiesa var galīgo sodu noteikt – mūža ieslodzījumu.¹¹² Domājams, ka šāda soda noteikšana nav pamatota un taisnīga, jo pieļauj smagākā galīgā soda noteikšanu, kāds nav noteikts ne par vienu no noziegumiem, kas veido kopību un šāds risinājums nav atbalstāms.

Saskaņā ar Argentīnas KK¹¹³ 26.pantu nosacīta notiesāšana piemērojama, ja noziegums izdarīts pirmo reizi. To var piemērot arī gadījuma, ja veidojas noziedzīgo nodarījumu kopība, ja sods nepārsniedz trīs gadu cietumsodu.

Pašlaik Krimināllikuma 55.pantā faktiski nav noteikti nekādi ierobežojumi nosacīta soda noteikšanai. Tāpēc atzinīgi jāvērtē šobrīd LR Tieslietu ministrijā izstrādāto likumprojekts par grozījumiem KL 55.pantā.¹¹⁴

Jautājumus par soda noteikšanu noziegumu kopības gadījumā regulē Argentīnas KK IX.nodaļa. Saskaņā ar Argentīnas KK 54.pantu, ja vainīgajam piemērojami vairāki sodi, tad nosakāms tikai smagākais no tiem. Saskaņā ar 55.pantu ja izdarīti vairāki savstarpēji nesaistīti nodarījumi, par kuriem nosakāms viens un tas pats soda veids, kā zemāko robežu piemēro vislielāko zemāko robežu, bet kā augstāko robežu – sodu sankciju summu par nodarījumiem, kas tomēr nevar pārsniegt maksimāla soda robežas. Saskaņā ar 56.pantu savstarpēji nesaistīto nodarījumu kopības gadījumā, kas sodāmi ar dalāmiem soda veidiem katorgas darbu vai cietumsodu, ja izdarīti mazāk smagi noziegumi, galīgais sods nosakāms ietverot vieglāko sodu smagākajā. Tādi paši noteikumi attiecināmi arī uz gadījumiem, kad pēc sprieduma taisīšanas rodas nepieciešamība noteikt sodu par noziegumu, kas izdarīts pirms sprieduma taisīšanas.

Līdzīgi šos jautājumus risina arī citās valstīs. Tā, saskaņā ar Ķīnas KK 69.pantu ja persona līdz sprieduma taisīšanas izdarīja vairākus noziegumus, izņemot tos, kuri sodāmi ar nāves sodu vai beztermiņa brīvības atņemšanu, tad galīgais sodam ir jābūt mazākam par sodu summas, kas noteikti par katru noziegumu, bet vairāk par maksimālo sodu, kas noteikts par vienu noziegumu, pie tam soda termiņš, notiesājot ar uzraudzību nevar pārsniegt 3 gadus, īstermiņa arests – 1 gadu, bet terminētas brīvības atņemšana – 20 gadus.¹¹⁵

¹¹² Šeit un tālāk citēts no: Уголовный кодекс Республики Польша – Минск, Тесей, 1998.

¹¹³ Šeit un tālāk citēts no: Уголовный кодекс Аргентины – С-Петербург – Юридический центр Пресс, 2003.

¹¹⁴ Likumprojekts „Grozījumi Krimināllikuma” - www.tm.gov.lv/lv/projects/?tm_projects_id=68958 (aplūkots 07.11.2007)

¹¹⁵ Šeit un tālāk citēts no: Уголовный кодекс Китайской народной Республики – С-Петербург – Юридический центр Пресс, 2001.

Saskaņā ar Polijas KK 85.pantu nosakot sodu pēc noziegumu kopības, par pamatu tiek ņemti sodi, kas noteikti par katru noziedzīgu nodarījumu. Saskaņā ar 86.pantu sodu nosaka robežās no smagāka soda par kādu no noziegumiem līdz sodu kopējai summai, bet nepārsniedzot naudas soda 540 dienas likmes, 18 mēnešus brīvības ierobežošanas vai 15 gadu brīvības atņemšanas. Nosakot sodu naudas soda veidā tiesa no jauna nosaka dienas likmes lielumu.

Ir jāatzīmē arī to, ka saskaņā ar Polijas KK 89.pantu, ja viens no sodiem ir sods ar soda izciešanas nosacītu atlikšanu un bez tādas, tad nosakot galīgo sodu tiesa var noteikt galīgo sodu ar nosacītu soda izciešanas atlikšanu, ja pastāv likumā noteiktie nosacījumi. Mūsu likumā šāds gadījums nav risināts.

Tā, ar Rīgas apgabaltiesas 24.03.2003 spriedumu R.Č. notiesāts ar brīvības atņemšanu uz 5 (pieciem) gadiem 1 (vienu) mēnesi.

Ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 15.11.2003 spriedumu R.Č. notiesāts ar brīvības atņemšanu uz 6 (sešiem) mēnešiem nosacīti ar pārbaudes laiku uz 1 (vienu) gadu.

Nosakot galīgo sodu saskaņā ar KL 50.panta 5.daļu Rīgas apgabaltiesa noteica galīgo sodu – brīvības atņemšana uz 5 (gadiem) 6 (sešiem) mēnešiem. (Rīgas apgabaltiesas 18.02.2005 lēmums lietā Nr.K04-546-03/18)

Šāda gadījumā tiesa faktiski revidē jau spēkā stājušos tiesas spriedumu un pārvērš pēc viena sprieduma noteikto nosacīto sodu reālajā. Uzskatu, ka Krimināllikumā jāietver norma, ka reālas kopības gadījumā, galīga soda noteikšana nosacīti pieļaujama tikai tad ja par katru no kopību veidojošiem nodarījumiem ir noteikts (KL 50.panta 5.daļa) vai var būt noteikts nosacīts sods.

Saskaņā ar Krievijas KK 69.pantu nosakot sodus pēc noziegumu kopības, sodus daļēji vai pilnīgi saskaita, bet kopējais sods tomēr nevar pārsniegt vairāk kā par pusi maksimālo sodu, kas paredzēts par smagāko no noziegumiem. Ja izdarīts mazāk smags vai vidēji smags noziegums, sodus var noteikt ietverot vieglāko sodu smagākajā.

Līdzīgi, saskaņā ar Polijas KK 91.pantu, ja vainīgais īsā laikā posmā izdara vairākus noziegumus līdzīgā veidā, kuru pazīmes aptver viena tiesību norma un nosaka sodu līdz sankcijas maksimālai robežai, kas palielināta uz pusi.

Domājams, ka maksimālas robežas palielināšana vien nedos vēlamo rezultātu, jo tiesām ir tendence sodus noteikt pēc iespējas tuvāk minimālai robežai. Bez tam, nav pamata aprobežoties ar konkrētā pantā paredzēto maksimālo sankcijas robežu.

Krimināllikumā jānostiprina princips, ka **sods tiek noteikts par katru noziedzīgu nodarījumu un soda saskaitīšanas kritēriji var būt atkarīgi no izdarīto noziedzīgo nodarījumu veidiem.**

Manuprāt, likumā jānosaka, ka par vairāku noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, kas paredzēti vienā Sevišķās daļas pantā (panta daļā) galīgais sods nosakāms sodus daļēji sakaitot, par katru no noziegumiem noteikta soda ietekme uz galīgo sodu nevar būt mazāka par minimālo attiecīga soda veidam paredzēto termiņu, bet nosakot sodu par katru nodarījumu un tos saskaitot, galīgais sods nevar pārsniegt attiecīgajam soda veidam paredzēto maksimālo robežu. Tā, ja persona izdara desmit zādzības, kas visas kvalificējamās pēc KL 175.panta 1.daļas, tad galīgais sods nevar būt īsāks par pieciem gadiem (minimālais brīvības atņemšanas soda termiņš ir seši mēneši).

Līdzīgi nosacījumi ir piemērojami arī gadījumos, kad izdarīti vienveidīgie noziedzīgi nodarījumi (kaut daļēji sakrīt objekts). Tomēr šādos gadījumos ir jādod iespēja tiesām sodus saskaitīt pilnībā, ja tas ir nepieciešams soda mērķa sasniegšanai.

Savukārt, ja izdarīti dažādu veidu noziedzīgi nodarījumi, par katru noziedzīgu nodarījumu piespriesti sodi saskaitāmi pilnībā, jo tie ir savstarpēji pilnībā nesaistīti noziedzīgi nodarījumu.

Šāda soda noteikšanas sistēma būtu taisnīga, jo kā atzīmēja vēl Čezare Bekkaria soda bardzībai ir jābūt atkarīgai no nozieguma smaguma.¹¹⁶

Recidīva noziedzība ir un paliek viens no visbīstamākajiem noziedzības veidiem. Tās paaugstinātā sabiedriskā bīstamība jeb kaitīgums izriet no tā, ka atkārtota noziegumu izdarīšana liecina par personas vēlmi un noslieci turpināt noziedzīgo darbību, neskatoties uz izciesto kriminālsodu.

Tā, Tieslietu ministrijas pārskatā par notiesāto personu skaitu par 2002.gadu redzams, ka pavisam tika notiesātas 12615 personas un no tām 3552 jeb 28,15% notiesāto ir ar iepriekšējo sodāmību. Pie kam no tām 6930 personas sodītas par mantkārīgiem noziegumiem no kuriem 2384 jeb 34,4% recidīvisti, bet 1634 personas notiesātas par vardarbīgiem noziegumiem (ieskaitot dzimumnoziegumus) un no tām 352 jeb 21,54% recidīvisti. Pavisam par mantiskiem un vardarbīgiem noziegumiem notiesātas 8564 personas jeb 67,88%.¹¹⁷

Līdzīga situācija vērojama arī 2003.gadā. 2003.gadu pavisam tika notiesātas 13586 personas un no tām 3914 jeb 28,8% notiesāto ir ar iepriekšējo sodāmību. Pie kam no tām 7567 personas sodītas par mantkārīgiem noziegumiem no kuriem 2628 jeb 34,7% recidīvisti, bet 1797 personas notiesātas par vardarbīgiem noziegumiem (ieskaitot dzimumnoziegumus) un no tām 402 jeb 22,374% recidīvisti. Pavisam par

¹¹⁶ Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях. – Москва: Фирма Стелс БИМПЛ, 1995, с.83

¹¹⁷ Pārskats par notiesāto personu skaitu 2002.gadā. - www.tm.gov.lv (aplūkots 2007. 03.martā)

mantiskiem un vardarbīgiem noziegumiem notiesātas 9364 personas jeb 68,9%.¹¹⁸

Tāpēc, analizējot noziedznieka personību vispār un recidīvista personību tai skaitā, interesanti būtu atskatīties vēsturē un apskatīt dažas antropoloģiskās skolas atziņas, it īpaši saistītas ar iedzimtā noziedznieka tipu. Viens no C.Lambrozo teorijas turpinātājiem un attīstītājiem ir itāļu zinātnieks Enriko Ferri. Savā grāmatā "Kriminālā socioloģija" viņš attīsta šīs idejas, ieviešot arī būtiskas korekcijas tajā, kā arī dod savu noziedznieku tipu klasifikāciju.

E.Ferri norāda, ka antropoloģija ar faktiem pierāda, ka noziedznieks nav normāls cilvēks, ka otrādi, savu organisko un psihisko nenormālību ietekmē, iedzimto vai iegūto, viņš veido speciālo klasi, īpašu cilvēka paveidu.¹¹⁹

Tomēr, E.Ferri uzsver, ka nepareizi uzskatīt, ka itāļu skolas atziņas par noziedznieka tipu, kuru viņš 1880.g. nosauca par iedzimto noziedznieku – *delinquente nato*, balstās tikai uz antropoloģiskiem datiem. Viņš norāda, ka itāļu skola vienmēr pētīja noziegumu ne tikai kā bioloģisko, bet arī kā sociālo parādību un noziedznieks vienmēr tika pētīts ne tikai kā indivīds, bet arī kā sociālā būtne. Savā grāmata viņš raksta: „patiešām, mēs vienmēr apgalvojam, ka jebkurš noziegums ir trīs dabisko faktoru veidu produkts (antropoloģisko, fizisko un sociālo), un tāpēc nozieguma ģenēze nevar tiks izskaidrota tikai ar noziedznieka ģimenes un sabiedrisko dzīvi vai antropoloģiskām īpatnībām. Tomēr jebkurā noziegumā mēs saskaramies ar sarežģītu un noteicošo antropoloģiskās uzbūves, kosmiskās un sabiedriskās sfēru ietekmi”.

Tomēr cilvēks, kas ir piedzimis noziedznieks, bet pasargāts no nozieguma izdarīšanas, jo atrodas labvēlīgos apstākļos, var arī neizdarīt noziegumu. Cik cilvēku nezog tāpēc, ka dzīvo greznībā, bet viņi piepildītu cietumus, ja piedzimtu nabadzībā. Tas ir, iedzimtais noziedznieks var arī nebūt noziedzīgs krimināllikuma nozīmē.¹²⁰

Var dažādi attiekties pret šīm idejām un teikt, ka tas ir novecojušās un neatbilst mūsdienas zinātnes atklājumiem. Tomēr, manuprāt, tajās ir zināms racionālais grauds. Kā pareizi norādīja E.Ferri savā grāmatā, viņa teorijas kritiķi nevar izskaidrot to apstākli, kāpēc, piemēram, Itālijā ik gadu notiek 3-4 tūkstoši slepkavību, bet nav neviena gada kad nebūtu izdarīta neviena slepkavība un nav tādu gadu, kad būtu izdarītas 400 tūkstoši slepkavību. Arī recidīva īpatsvars visos noziegumos ir relatīvi pastāvīgs un pietiekami liels, kas nevar būt izskaidrojams tikai ar sociāliem apstākļiem.

¹¹⁸ Pārskats par notiesāto personu skaitu 2003.gadā. - www.tm.gov.lv (aplūkots 2007. 03.martā)

¹¹⁹ Ферри Э. Уголовная социология.- Москва: Инфра-М, 2005, с.55

¹²⁰ Ферри Э. Уголовная социология.- Москва: Инфра-М, 2005, с.97

Arī centieni labot noziedzniekus, manuprāt, pagaidām nedod jūtamus rezultātus. Latvijā šobrīd ir izveidots un darbojas Probācijas dienests. Valsts probācijas dienestā ir izstrādātas vairākas programmas, kas vērstas uz noziedzības novēršanu, tai skaitā strādājot ar nosacīti notiesātajiem, lai nepieļautu recidīvu.

Piemēram, sekojošās programmas:

Cieņpilnu attiecību veidošana (CPA)

Mērķis - dot dalībniekiem iespēju izvērtēt savas vērtības, uzskatus un uzvedību, kas ir cieņpilnu attiecību pamatā, kā arī apgūt konkrētas iemaņas un metodes, lai izbeigtu ļaunprātīgu izmantošanu attiecībās.

Vielu lietošanas menedžments (VLM)

Mērķis - izmainīt domāšanu un uzvedību par alkohola un narkotisko vielu lietošanu.

Vardarbības novēršanas programma (VNP)

/vardarbības novēršanas programma/

Programmas mērķi:

ar izziņas pieeju izmainīt likumpārkāpēja uzvedības veidu;

sniegt likumpārkāpējiem pamatkonceptijas un metodes, lai palīdzētu viņiem izmainīt viņu uzskatu sistēmu, attieksmi un ieradumus, kas noved pie kriminālas uzvedības.¹²¹

Tomēr kriminoloģiskie pētījumi citās valstīs norāda uz to, ka ne vienmēr šādas programmas ir efektīvas.

Tā, vienā Kalifornijas ieslodzījuma vietā pieaugušajiem vīriešiem, tika realizēta ietekmes programma „grupas konsultāciju” formā. „Mazās konsultācijas” veiktas grupās no 10-12 cilvēkiem, kas tikās ar grupas vadītājiem vienu vai divas reizes nedēļā. Trijās grupās, kurās kopumā bija līdz 50 cilvēkiem, atkarība no apstākļiem, tika apvienotas līdz trijās mazās grupās ar vadītājiem, un tajās konsultācijas notika katru dienu. Sešus gadus šo programmu pārbaudīja uz efektivitāti. Tos, kas piedalījās eksperimentā un neiesaistītos tajā (apmēram 1000 cilvēku) novēroja trīs gadus pēc atbrīvošanas no cietuma. Lielo un mazo grupu konsultācijas cietumā notika vismaz 6 mēnešus. Veikta pēc tam novērtēšanas analīze parādīja, ka iesaistītie programmās izrādīja ne mazāku agresiju pret apkalpojošo personālu, kā neiesaistītas personas; viņi izdarīja ne mazāk rupjus kārtības pārkāpumus cietumā; viņi tāpat kā kontroles grupas locekļi, pārkāpa pirmstermiņa atbrīvošanas noteikumus; tiem vajadzēja ne vairāk laika, lai pēc atbrīvošanas atkal nonākt uz tiesājamo sola; viņu izdarītie atkārtotie noziegumu nebija arī maznozīmīgi. (*Ward 1973*).

Kalifornijas labošanas iestādē nepilngadīgajiem tika veikts eksperiments ieslodzīto intensīvas apstrādes. Tika izmantotas dažādas ietekmes metodes gan individuālas, gan grupas terapija. Pēc tam recidīva

¹²¹ Valsts probācijas dienesta nepublicētie materiāli.

līmenis kontroles grupā, kas netika iesaistīta eksperimentā, tika salīdzināts ar recidīva līmeni eksperimentālajā grupā. Gadu pēc atbrīvošanas grupā ar intensīvu apstrādi recidīva līmenis sasniedza 37%, bet kontroles – 52%. Tomēr pēc pieciem gadiem grupā ar intensīvu apstrādi līmenis pieauga līdz 88%, bet kontroles grupā līdz 90%.¹²²

Manuprāt, iedzimtībai varētu būt zināma ietekme noziegumos, kuru motīvs saistās ar cilvēka psiholoģiskajām vai kādam iekšējam, iespējams iedzimtām, īpatnībām un visvairāk var izpausties tieši vardarbīgo noziedzīgo nodarījumu izdarīšanā. To zināma mērā apstiprina arī pēdējie atklājumi ģenētikā.

Viena no ievērojamām organizācijām, kas pēta ētikas jautājumus bioloģijā – Nanfildas bioētikas padome, nākusi klajā ar paziņojumu, ka nākotnē, taisot spriedumu, tiesiesim būs jāreķinās ar noziedznieka gēna esamību, kas ietekme vardarbības uzliesmojumu. Ka tik būs iegūti pietiekami pierādījumi, kas apstiprina šādu gēnu eksistenci, kas spiež cilvēkus uz agresiju un vardarbību, šo faktu tiesa būs spiesta ievērot, izskatot lietu. Pie šāda secinājuma nonākuši padomes speciālisti savā ziņojumā „Ģenētika un cilvēka uzvedība: ētiskais konteksts”. Viņuprāt, iedzimtā nosliece uz antisabiedrisko uzvedību nevar būt par attaisnojumu, bet šo informāciju ir jāņem vērā nosakot vainas smaguma pakāpi. Piemēram, dažiem noziedzniekiem var tikt noteikts speciāls terapijas kurss, nevis cietumsods. Londonas Karaliskā koledža zinātnieku grupa, kuru vadīja Nanfildas padomes loceklis profesors Terri Moffits, atklāja, ka vīrieši, kam ir gēns MAOA, vairāk ir tendēti uz vardarbību. Kaut gan, pagaidām nav neapgāžamo pierādījumu par šī gēna ietekmi uz cilvēka uzvedību, padome uzskata, ka šie pētījumi ir uzmanības vērti. „Mēs stāvam uz lielu atklājumu sliekšņa”, teica profesors Bobs Heppls: „Es varu iedomāties, ka nākamajā desmitgadē mums būs jāņem vērā šī informācija”.¹²³

Acīmredzot soda noteikšanai par recidīvu tomēr jābūt būtiski atšķirīgai no soda noteikšanas par pirmo noziegumu.

Šāda attieksme pret soda noteikšanu vērojamā jau senos laikos.

Tā, Manu likumos bija veltīts pants šim jautājumam:

„277. par pirmo zādzību zaglim nogriež divus pirkstus, par otru – roku vai kāju, par trešo – viņš sodāms ar nāvi.”

Ekloga Bizantijas likumu krājums VIII gsm.

„XVII nodaļa 11.p. – Kas nozog pirmo reizi, ja tas ir brīvs un turīgs cilvēks, tad viņš ar nozagto mantu atgriež īpašniekam to divkāršu vērtību. Ja viņš ir nabags, tad viņu jāizper un jāpadzen. Par otro reizi – viņam jānocērt roku.

¹²² Шнайдер Г. Криминология. - Москва: Прогресс, 1994. с.420

¹²³ Уголовные суды будущего будут изучать гены преступников – <http://palm.newsru.com/world/03oct2002/sudi.html> (aplūkots 2007. 02.martā)

13. Kas aizden svešu ganāmpulku, ja viņš to izdara pirmo reizi, tad viņu jāizper; ja atkārtoti – tad viņu padzen ārpus valsts; trešo reizi – tad viņa jānocērt roka. Un protams, viņam jāatgriež īpašniekam nozagtais.”

Bizantijas zemkopības likums bija noteikts:

68. Kas nozog graudus no klēts pirmoreiz saņem 100 sitienus un viņam jāatlīdzina saimniekam kaitējums; ja tiek pieķerts otro reizi, tad tiks sist un jāatlīdzina kaitējums divkāŗša apmērās; ja trešo reizi – tiks padarīts akls.

Arī Sakšu spogulī atrodamā līdzīga norma:

39.pants. Kam atņemtas tiesības par laupīšanu vai zādzību un tiks atkārtoti apsūdzēti par laupīšanu vai zādzību, nevar sevi atbrīvot no apsūdzības ar zvērestu. Viņiem ir trīs iespējas pēc izvēles: vai nu iziet pārbaudījumu ar kvēlošo dzelzi, vai nu iegremdēt roku verdošā ūdenī, vai arī aizstāvēties divkaujā.¹²⁴

Recidīva mērķis ir ņemt vērā noziedznieka personības paaugstināto bīstamību, kas nav stājies uz labošanas ceļa pēc notiesāšanas par iepriekšējo noziegumu.

Recidīvs nodrošina kopējās konkrēta noziedzīga nodarījuma sabiedriskās bīstamības (kaitīguma) un noziedznieka personības ievērošanu.

Saskaņā ar KL 48.pantu recidīvs atzīstams par atbildību pastiprinoši apstākli, bet saskaņā ar KL 51.pantu, nosakot galīgo sodu pēc spriedumu kopības, nav piemērojams ietveršanas princips. Citu nosacījumu soda noteikšanai par recidīvu mūsu likums nesatur, līdz ar to, būtu interesanti apskatīt kā šis jautājums regulēts citu valstu likumos.

Ņujorkas štata KK paredzēti tā saucamie pagarinātie cietumsoda termiņi. To būtība ir tāda, ka konkrētai personai atkarīgi no tā vai ir arī iepriekš izdarītas noziedzīgas darbības, tiek piespriesti bargāki sodi.

Ņujorkas KK 70.06.§ paredz sodus par atkārtoti izdarīto feloniju (izņemot vardarbīgu), tie ir bargāki nekā 70.00.§, tas ir, ir noteikta maksimālā soda minimāla robeža.

Atsevišķi Ņujorkas štata KK tiek reglamentēta soda noteikšana personām, kas izdarīja divas vai vairākas felonijas.

70.08.§ paredzēti sodi par divas un vairāk vardarbīgas felonijas */persistent violent felony offender/*, tie ir bargāki nekā 70.04.§, tas ir, ir noteikts kā maksimālais sods - mūža ieslodzījums, bet minimāla robeža ir paaugstināta.

1994.gadā ASV pieņemts likums par cīņu ar vardarbīgām felonijām saskaņā ar kuru personai, kas iepriekš izdarīja vismaz divas vardarbīgas felonijas, par trešo obligāti piespriežams mūža ieslodzījums. Šāds

¹²⁴ Хрестоматия по истории государства и права зарубежных стран. Том 1.- Москва: Норма, 2004, с. 648

princips ieguva nosaukumu „trešais noziegums – pēdējais”¹²⁵. Būtībā Ņujorkas KK tas tiek realizēt kā jau iepriekš minēts 70.08.§ Lai labāk izprastu šo sistēmu izskatīsim to uz viena piemēra.

Principa „Trešais noziegums – pēdējais” darbība (piemēram, ja tiek izdarīta C klases felonija)

- 1.nodarījums. (70.02.§) vardarbīga felonija
Max – no 4 gadiem 6 mēnešiem līdz 15 gadiem (min 4g. un 6m.)
Min – 1/3 no max (min 1g. un 6m.)
- 2.Recidīvs (70.04.§) vardarbīga felonija izdarīta atkārtoti
Max – no 8 gadiem līdz 15 gadiem (min 8g.)
Min – 1/2 no max (min 4g.)
3. Atkārtots recidīvs (70.08.§) vardarbīga felonija izdarīta vairākkārtīgi
Max – **mūža ieslodzījums** (**mūža ieslodzījums**)
Min – no 8 gadiem līdz 25 gadiem (min 8g.)

Neaicinot arī mūsu likumā ietvert tieši šādu sistēmu, tomēr uzskatu, ka nepieciešams noteikt stingrākus noteikumus soda noteikšanai par recidīvi, to diferencējot.

Krimināllikumā ir jāparedz, ka gadījumā, *ja persona pēc notiesāšanas izdara jaunu tīšu noziedzīgu nodarījumu, sods ir nosakāms ne zemāks par trešo daļu no attiecīga panta paredzēta maksimāla soda.*

Jau iepriekš minētajā KF Konstitucionālās tiesas tiesneša A.Kononova atsevišķā viedoklī, viņš citā starpā norāda arī uz to, ka viņaprāt no *non bis in idem* principa izriet, ka iepriekšējās sodāmība, nosakot sodu par jauno noziegumu pēc soda izciešanas, nevar būt izmantota nosakot bargāko sodu par jaunu noziegumu.¹²⁶ Šim viedoklim var piekrist tikai daļēji. Šāda pieeja ir piemērojama, ja sods tiktu noteikts pārkāpjot sankcijas robežas, kas likumā paredzēti par jauno noziedzīgu nodarījumu.

¹²⁵ Уголовное право зарубежных государств. Общая часть: Учебное пособие / Под ред. и с предисл. И.Д. Козочкина. — Москва: Омега-Л, Институт международного права и экономики им. А.С. Грибоедова, 2003, с.242

¹²⁶ Особое мнение судьи Конституционного Суда РФ А.Кононова – www.ksrf.ru (aplūkots 25.09.2007)

Manuprāt, šādu kritēriju ieviešana pati par sevi nav pretrunā ar *non bis in idem* principu. Juridiskajā literatūrā arī satopami priekšlikumi ietvert likumdošana kritēriju kā un kādā mērā sodu ietekmē pastiprinošie apstākļi, kaut arī atzīstot, ka tie nevar būt pārāk detalizēti un kategoriski.¹²⁷ Šeit būtu jāņem vērā, ka ieviešot šādus kritērijus es nepiedāvāju recidīva gadījumā pārkāpt sankcijas robežas. Līdz ar to sodu, kas noteikts **sankciju robežās** par jaunu noziedzīgu nodarījumu nevar saistīt ar personas sodīšanu divas reizes par vienu un to pašu.

Manuprāt, arī Latvijas KL 51.pantā ir jāparedz, ka ***nosakot sodu pēc spriedumu kopības neizciesta soda daļa pēc iepriekšējā sprieduma un sods par jaunu noziedzīgu nodarījumu ir pilnībā saskaitāmi*** (respektīvi, aizliegt to daļēju saskaitīšanu). Tas skaidrojams ar to, ka atļaujot sodus daļēji saskaitīt, faktiski tiesa atbrīvo personu no soda daļas izciešanas pēc iepriekšēja sprieduma. Tā, ja personai noteikts sods brīvības atņemšana uz pieciem gadiem, par jaunu noziedzīgu nodarījumu noteikts sods brīvības atņemšana uz trīs gadiem, tad nosakot galīgo sodu, piemēram, brīvības atņemšana uz pieciem gadiem un vienu mēnesi (kas ir pat ļoti izplatīta parādība tiesu praksē) tiesa būtībā samazina iepriekš noteikto sodu par pieciem mēnešiem (minimālais brīvības atņemšanas soda termiņš ir seši mēneši).

Tas būtu dažas pamatnostādnes jautājumā par soda noteikšanu daudzējādības gadījuma, kas prasa tālāku juristu diskusiju par to ietveršanu likumā, bet, manuprāt, tāds būtu pamatvirziens šo pārmaiņu veikšanā.

¹²⁷ Гаврилов Б. Об ограничении судебного усмотрения при назначении уголовного наказания// Конституционные основы уголовного права. - Москва: Проспект, 2006, с.123

Kopsavilkums

Pašreizējais Latvijas Krimināllikumā iestrādātais daudzējādības institūta regulējums nenodrošina taisnīguma principa ievērošanu noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijā un soda noteikšanā par vairākiem vienas personas izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem.

Pētījuma rezultātā autors izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1. Daudzējādība ir krimināltiesību institūts, kas regulē noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas un soda noteikšanas jautājumus gadījumos, kad personas izdarītājās noziedzīgajās darbībās ir saskatāmas vairāku patstāvīgu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmes, par kurām saglabājušas krimināltiesiskās sekas.

Var izdalīt trīs patstāvīgus daudzējādības veidus (pēc juridiskas konstrukcijas) – normu konkurence, noziedzīgu nodarījumu kopība (reāla un ideāla) un recidīvs.

Pēc sociālas būtības daudzējādības veidus var sadalīt uz tādiem, kad izdarīts viens noziedzīgs nodarījums (normu konkurence un ideāla kopība) un tādiem, kad izdarīti vairāki noziedzīgi nodarījumi (reāla kopība un recidīvs).

2. Ideālo kopību veido persona prettiesiskā darbība vai savstarpēji saistīto darbību kopums, kas veido vienu noziedzīgu nodarījumu (reālas dzīves notikums), kas atbilsts vairāku patstāvīgu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm (juridiskā konstrukcija).

Nodarījums kvalificējams kā noziedzīgu nodarījumu ideāla kopība, ja darbības, kas veido divus patstāvīgus noziedzīgus nodarījumus, ir savstarpēji saistītas (izņemot subjekta, konstatēta sakritība vēl kāda noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmē).

3. Gadījumos kad persona, no kuras nepilngadīgais ir materiāli vai citādi atkarīgs, izturas vardarbīgi un cietsirdīgi pret cietušo un to rezultātā nepilngadīgajam tiek nodarīti miesas bojājumi, noziedzīgs nodarījums kvalificējams kā noziedzīgu nodarījumu ideāla kopība – pēc KL 174.panta un attiecīgi pēc panta, kurā paredzēta atbildība par noteikta smaguma pakāpes miesas bojājumu nodarīšanu.

Nolūkā izvairīties no ideālās kopības veidošanās un likumā pilnīgāk atspoguļot KL 174.pantā paredzēto darbību kaitīgumu, šī norma jāpapildina ar otro daļu, kurā jānosaka atbildība par miesas bojājumu nodarīšanu.

4. Ideālas kopības veidošanās saistāma ar robiem (nepilnībām) likumdošanā. Tas nenozīmē, ka likums jāpārvērš par salikto nodarījumu virknējumu, bet tomēr, veidojot šādas normas, ir jāparedz biežāk satopamus un tipiskus gadījumus.

Tāpēc lietderīgi Latvijas Krimināllikuma 175.pantā 3.daļu papildināt ar kvalificējošo pazīmi, paredzot atbildību par zādzību ja tā saistīta ar mantas bojāšanu vai iznīcināšanu.

5. Nolūkā izvairīties no ideālas kopības veidošanās un precīzāk atspoguļot nodarījuma sociālo būtību, ir jāapvieno Krimināllikuma 159.pantā un 160.pantā saturu un vienā pantā paredzēt atbildību par vardarbīgu dzimumtieksmes apmierināšanu.

6. Reālo kopību veido vairāki savstarpēji nesaistīti vienas personas izdarīti noziedzīgi nodarījumi, ja ne par vienu no tiem persona iepriekš nav sodīta.

Par savstarpēji nesaistītiem atzīstami noziedzīgi nodarījumi, kuros (salīdzinot lietas faktiskos apstākļus) ir konstatēta sakritība tikai vienā noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmē – to izdarīja viena un tā pati persona (subjekts).

7. Krimināllikumā ir jāveic grozījumi un jāizslēdz 25.pants un speciālo atkārtotību kā kvalificējošo pazīmi no Sevišķās daļas. Attiecīgi būtu nosakāmi arī citi principi soda noteikšanai kopības gadījumā.

Nav ne juridisko, ne praktisko apsvērumu turpināt regulēt speciālo atkārtotību kā atsevišķu daudzējādības veidu un saglabāt Sevišķajā daļā to kā kvalificējošo pazīmi. Šāda konstrukcija nenodrošina taisnīgu sodu, ievērojot kopīgo noziedzīgu nodarījumu kaitīgumu un vainīga personību.

8. Pašreizējā likuma redakcijā, recidīvu var atzīt par atbildību pastiprinošo apstākli tikai gadījumos, kad tas neietekmē noziedzīga nodarījuma kvalifikāciju.

Šobrīd ir jāaglabā pašreizēja tiesu prakse par speciāla recidīva kā kvalificējošas pazīmes (atkārtotības), kvalifikāciju un nākotnē būtu jāatsakās no speciālas atkārtotības kā kvalificējošas pazīmes ietveršanas noziedzīga nodarījuma sastāvā vispār. Šādas kvalificējošas pazīmes ietveršana noziedzīga nodarījuma sastāvā ir pretrunā ar taisnīguma principu un nenodrošina Kriminālprocesa likuma 1.pantā nostiprināto kriminālprocesa mērķi – panākt krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu.

9. No Krimināllikuma izslēdzama 23.pantā 5.daļa un visi noziedzīgi nodarījumi, kas paredz atbildību par atkārtoti gada laikā

izdarītiem likumpārkāpumiem pārkāpumiem, kas paši par sevi nav krimināli sodāmi, jo šādu atsevišķu (vienotu) noziedzīgu nodarījumu pastāvēšana krimināllikumā ir pretruna ar taisnīguma principu. Likumdevējam būtu jāizšķiras un vai nu dekriminalizēt šādus nodarījumus vai nu noteikt kriminālatbildību jau par pirmo šādu pārkāpumu.

Attiecībā par transportlīdzekļa vadīšanu reibuma stāvoklī, Krimināllikuma 262.pantā būtu jāparedz kriminālatbildība jau par pirmo transportlīdzekļa vadīšanu reizi alkohola ietekmē, ņemot vērā šī pārkāpuma raksturu un potenciālo kaitīgumu

10. Revidējot Krimināllikuma Sevišķās daļas sankcijas, ir jānosaka minimālo brīvības atņemšanas soda robežu par smagiem noziegumiem – no diviem gadiem, bet par sevišķi smagiem noziegumiem – no pieciem gadiem. Būtiski atšķirīgam ir jābūt tikai sodam par slepkavību pastiprinošos apstākļos – brīvības atņemšana no desmit gadiem vai mūža ieslodzījums.

Uzskatu, ka šāda sankciju noteikšanas sistēma palīdzēs izvairīties no ideālas kopības veidošanas tur, kur tas nav objektīvi nepieciešams.

11. Krimināllikumā jānostiprina princips, ka sods tiek noteikts par katru noziedzīgu nodarījumu un soda saskaitīšanas kritēriji ir atkarīgi no izdarīto noziedzīgo nodarījumu veidiem.

12. Tikai ideālas kopības gadījumā var piemērot ietveršanas principu un ietvert vieglāko sodu smagākajā.

Ja tiesa atzīst, ka pastāv kādi īpaši apstākļi, kas norāda uz to, ka sankcijas maksimāla robeža par smagāko no ideālo kopību veidojošiem patstāvīgiem noziedzīgiem nodarījumiem nav pietiekama soda mērķa sasniegšanai, sodus var daļēji saskaitīt. Bet arī tādā gadījuma galīgais sods nevarētu pārsniegt maksimālo sodu vairāk kā uz pusi.

13. Par vairāku noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, kas paredzēti vienā Sevišķās daļas pantā (panta daļā) galīgais sods nosakāms sodus daļēji sakaitot, par katru no noziegumiem noteikta soda ietekme uz galīgo sodu nevar būt mazāka par minimālo attiecīga soda veidam paredzēto termiņu, bet nosakot sodu par katru nodarījumu un tos saskaitot, galīgais sods nevar pārsniegt attiecīgajam soda veidam paredzēto maksimālo robežu.

Līdzīgi nosacījumi ir piemērojami arī gadījumos, kad izdarīti vienveidīgie noziedzīgi nodarījumi (kaut daļēji sakrīt objekts). Tomēr šādos gadījumos ir jādod iespēja tiesām sodus saskaitīt pilnībā, ja tas ir nepieciešams soda mērķa sasniegšanai.

Savukārt, ja izdarīti dažādu veidu noziedzīgi nodarījumi, par katru noziedzīgu nodarījumu piespriesti sodi saskaitāmi pilnībā.

14. Krimināllikumā jāietver norma, ka reālas kopības gadījumā, galīga soda noteikšana nosacīti pieļaujama tikai tad ja par katru no kopību veidojošiem nodarījumiem ir noteikts (KL 50.panta 5.daļa) vai var būt noteikts nosacīts sods.

15. Soda noteikšanai par recidīvu jābūt būtiski atšķirīgai no soda noteikšanas par pirmo noziegumu.

Krimināllikumā ir jāparedz, ka gadījumā, ja persona pēc notiesāšanas izdara jaunu tīšu noziedzīgu nodarījumu, sods ir nosakāms ne zemāks par trešo daļu no attiecīga panta paredzēta maksimāla soda.

16. Krimināllikuma 51.pantā ir jāparedz, ka nosakot sodu pēc spriedumu kopības neizciesta soda daļa pēc iepriekšējā sprieduma un sods par jaunu noziedzīgu nodarījumu ir pilnībā saskaitāmi.

Аннотация

Данная работа называется: Множественность преступлений – актуальные проблемы квалификации и назначения наказания.

Работа состоит из трех глав.

В первой главе речь идет о сути самостоятельного преступного деяния как основного элемента множественности. В работе обосновывается необходимость исключения из Уголовного закона таких составов преступлений которые образуют повторные административные нарушения, совершенные в течении года.

Также в первой главе рассматриваются три основных вида множественности преступных деяния – конкуренция норм, совокупность (идеальная и реальная) и рецидив.

Во второй главе рассматриваются проблемы связанные с квалификацией отдельных преступных деяний при наличии множественности преступлений, на примере конкретных ситуаций из судебной практики.

Так в работе обосновывается возникновение идеальной совокупности как при квалификации кражи, сопряженной с повреждением и уничтожением имущества, а также в случаях совершения лицом изнасилования и насильственного удовлетворения половой страсти в извращенной форме.

Также в работе предлагается расширить понятие реальной совокупности и включить в него два любых невзаимосвязанных преступных деяния независимо от вида деяния и одновременно отказаться от специальной повторности как квалифицирующего признака.

В третьей главе анализируются вопросы связанные с назначением наказания в случае множественности преступлений и предлагаются пути совершенствования законодательства в этой области.

Так в работе обосновывается применение принципа поглощения наказания только в случае идеальной совокупности. В свою очередь в случае реальной совокупности предлагается применять принцип частичного сложения наказаний, а при рецидиве их полного сложения.

При написании работы использовалась литература на латышском, русском и немецком языках, а также нормативные акты различных стран и судебная практика.

Die Inhaltsangabe

Die gegebene Arbeit heißt: Konkurrenzlehre - die aktuellen Probleme der Qualifikation und die Bestimmungen der Strafe.

Die Arbeit besteht aus drei Kapiteln.

Im 1.Kapitel ist die Rede über das Hauptsache der selbständigen Straftaten des Hauptelementes der Konkurrenzlehres. In der Arbeit wird die Notwendigkeit der Ausnahme aus dem Strafgesetz solcher Tatbestände die gerechtfertigt gründen die wiederholten administrativen Verstöße, die in der Lauf des Jahrs vollkommen sind.

Dazu werden im ersten Kapitel drei Hauptarten der Konkurrenzlehres - die Gezetzkonkurrenz, echte Konkurrenz (Idealkokurrenz un Realkonkurrenz) und den Rückfall betrachtet.

Im 2.Kapitel werden die Probleme verbunden mit der Qualifikation der einzelnen Taten von der Konkurrenzlehre, auf dem Beispiel der konkreten Situationen aus der gerichtlichen Praxis betrachtet.

So wird in der Arbeit die Entstehung der Idealkonkurrenz wie bei der Qualifikation des Diebstahles, der zur Beschädigung und der Vernichtung des Eigentumes verknüpft ist, und auch für die Fälle der Vollziehung von der Person der Vergewaltigung und der gewaltsamen Befriedigung der sexuelle Leidenschaft in der verdrehten Form gerechtfertigt.

Auch ist es in der Arbeit vorgeschlagen, den Begriff der Realkonkurrenz auszudehnen und in ihn zwei jede nicht untereinander verbunden die Staftat unabhängig von der Art der Tat und gleichzeitig aufzunehmen, sich von der speziellen Wiederholung wie des qualifizierend Merkmales loszusagen.

Im 3.Kapitel werden die Fragen die mit der Bestimmung verbundenen Strafen im Falle der Vielfalt der Verbrechen analysiert und es werden die Wege der Vervollkommnung der Stafgesetz auf diesem Gebiet angeboten.

So wird in der Arbeit die Anwendung des Prinzips der Absorption der Strafe nur im Falle der Idealkonkurrenz gerechtfertigt. Seinerseits ist es im Falle der Realkonkurrenz vorgeschlagen, das Prinzip der teilweisen Addition der Strafen, und bei dem Rückfall ihrer vollen Addition zu verwenden.

Bei der Schreibung der Arbeit wurde die Literatur auf den lettischen, russischen und deutschen Sprachen, und auch der Normativbestimmungen verschiedener Länder und die Gerichtspraxis ausgenutzt.

Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts

Literatūra

1. Judins A. Kā kvalificēt svešas mantas tīšu bojāšanu//Latvijas Vēstnesis, pielikums „Jurista vārds”, 22.05.2005, Nr.7
2. Krastiņš U. Atkārtotu noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija// Latvijas Vēstnesis, pielikums „Jurista vārds”, 11.04.2006, nr.15
3. Krastiņš U. Mantisko nodarījumu teorētiski praktiski kvalifikācijas jautājumi// Latvijas Vēstnesis, pielikums „Jurista vārds”, 22.11.2005, nr.44.
4. Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000.
5. Krastiņš U. Taisnīgums un nodarījumu kvalifikācija// Latvijas Vēstnesis, pielikums „Jurista vārds”, 25.10.2005, nr.40
6. Krimināllikuma Zinātniski praktisks komentārs. 1.Vispārīgā daļa - Rīga: firma „AFS”, 2007.
7. Krimināllikuma Zinātniski praktisks komentārs. 2.Sevišķā daļa - Rīga: firma „AFS”, 2007.
8. Krimināltiesības. Vispārīgā un Sevišķa daļa: Mācību grāmata/ Aut. Kolektīvs: U.Krastiņš, V.Liholaja, A.Niedre. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999.
9. Kriminoloģija. Rīga: Nordik, 1998.
10. Liholaja V. Kriminālatbildība Latvijā un Spānijā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2002.
11. Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007.
12. Liholaja V. Noziegums// LU raksti, 703.sējums, 2006.
13. Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārējā daļa. Ar U.Krastiņa komentāriem. - Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2005.
14. Mincs P. Krimināltiesību kurss. Sevišķā daļa. Ar V.Liholajas komentāriem. - Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2005.
15. Mežulis D. Personas krimināltiesiskā aizsardzība. - Rīga: Zvaigzne ABC, 2001.
16. Rudzītis K. Noziedzīgu nodarījumu reālās kopības un atkārtotības krimināltiesiskās problēmas.// Likums un tiesības, 2004, nr.9
17. Valsts probācijas dienesta nepublicētie materiāli.
18. Haft F. Strafrecht. Allgemeiner Teil. - München: C.H.Beck'sche Verlagsbushhandlung, 1998.
19. Strafrecht. Allgemeiner Teil von Dr.H.Blei. - München: C.H.Beck'sche Verlagsbushhandlung, 1996.

20. Wessels J., Beulke W. Strafrecht Allgemeiner Teil. - Heidelberg: C.F.Müller Verlag.

21. Агаев И.Б. Проблема повторности в уголовном праве. - Москва: Юристъ, 2004.

22. Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях. – Москва: Фирма Стелс БИМПЛ, 1995.

23. Бражник Ф. Множественность преступлений – отражение их совокупной общественной опасности// Уголовное право. 2000, №3.

24. Гаврилов Б. Об ограничении судейского усмотрения при назначении уголовного наказания// Конституционные основы уголовного права. - Москва: Проспект, 2006, с.123

25. Джинджолия Р.С. Унификация оценочных признаков при квалификации преступлений против личности. - Москва: Закон и право. 2004.

26. Жалинский А. Современное немецкое уголовное право. - Москва: Проспект, 2006.

27. Иногамова – Хегай Л.В. Конкуренция уголовно-правовых норм при квалификации преступлений – Москва: Инфра-М, 2002.

28. Караев Т. Э. Повторность преступлений. – Москва: Юридическая литература, 1983.

29. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Москва: Проспект, 2006.

30. Кудрявцев В.Н. Общая теория квалификации преступлений. – Москва: Юристъ, 2006.

31. Кузнецова Н. Ф. Проблемы квалификации преступлений. - Москва: Городец, 2007.

32. Лихолая В.А. Насилие как признак преступного деяния и проблемы квалификации // Материалы международной научно-практической конференции «Пять лет действия УК РФ: итоги и перспективы». – Москва: ЛексЭст, 2003

33. Малков В.П. Повторность преступлений. – Издательство Казанского университета, 1970.

34. Малков В.П. Совокупность преступлений. – Издательство Казанского университета, 1974.

35. Множественность преступлений по действующему уголовному законодательству России: необоснованность исключения института неоднократности из УК РФ – <http://www.alldocs.ru/zakons/index.php?from=7181> (aplūkots 19.12.2006)

36. Навроцкий В. Принцип *non bis in idem* и проблемы его реализации в уголовном праве Украины // Конституционные основы уголовного права. - Москва: Проспект, 2006.

37. Наумов А.В. Практика применения Уголовного Кодекса Российской Федерации – комментарий судебной практики и доктринальное толкование. - Москва, Волтерс Клувер, 2005.
38. Прецедентные дела Комитета по правам человека. - Рига: Латвияс Вестнесис, 2004.
39. Уголовное право зарубежных государств. Общая часть: Учебное пособие / Под ред. и с предисл. И.Д. Козочкина. — Москва: Омега-Л, Институт международного права и экономики им. А.С. Грибоедова, 2003.
40. Уголовное право зарубежных стран. Особенная часть. Под редакцией И.Д.Козочкина. - Москва: Камерон, 2004.
41. Уголовные суды будущего будут изучать гены преступников – <http://palm.newsru.com/world/03oct2002/sudi.html> (aplūkots 2007. 02.martā)
42. Ферри Э. Уголовная социология.- Москва: Инфра-М, 2005.
43. Хрестоматия по истории государства и права зарубежных стран. Том 1. - Москва: Норма, 2004.
44. Шнайдер Г. Криминология. - Москва: Прогресс, 1994.
45. Яковлев А.М. Совокупность преступлений по советскому уголовному праву. – Москва: Госюриздат, 1960.

Normatīvie akti

1. Bundesrepublik Deutschland Strafgesetzbuch - <http://dejure.org/gesetze/StGB> (aplūkots 2007. 15.oktobrī)
2. Krimināllikums. Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanās kārtību. 5.izdevums. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006. (Ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 01.04.2006.)
3. Kriminālprocesa likums. 3.izdevums. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006. (Ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 31.01.2006.)
4. Latvijas PSR Kriminālkodeksa komentāri. Rīga: Avots, 1982.
5. Likumprojekts „Grozījumi Krimināllikuma” - www.tm.gov.lv/lv/projects/?tm_projects_id=68958 (aplūkots 07.11.2007)
6. New York Penal Law – <http://wings.buffalo.edu/law/bclc/web/nycriminallaw.htm> (aplūkots 02.12.2006)
7. Sodū likums ar komentāriem. - Rīga: Valsts tipogrāfijas izdevums, 1938.
8. Уголовный кодекс Аргентины. – С-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003.

9. Уголовный кодекс Китайской народной Республики. – С-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001.
10. Уголовный кодекс Республики Польша. – Минск: Тесей, 1998.
11. Уголовный кодекс Российской Федерации - <http://www.consultant.ru/popular/ukrf/> (aplūkots 10.11.2007)
12. Уголовный кодекс Таиланда. - Москва: Юридический центр Пресс, 2005.
13. Уголовный кодекс Швеции. - Москва: Московский государственный университет, 2000.
14. Федеральный закон "О внесении изменений и дополнений в Уголовный кодекс Российской Федерации" от 8 декабря 2003 года - <http://www.edu-zone.net/show/67919.html> (aplūkots 10.11.2007).

Tiesu prakse

1. Atsevišķu rajona tiesu prakse sodu politikas veidošanā saistībā ar likuma piemērošanu un interpretāciju pēc KL 175.p. 3. un 4.d. - www.at.gov.lv (aplūkots 28.10.2007)
2. Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.01-12/06 – www.at.gov.lv (aplūkots 17.10.2007)
3. Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-01-119/06 – www.at.gov.lv (aplūkots 17.10.2007)
4. Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-149/2007 – www.at.gov.lv (18.10.2007)
5. Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 06.06.2000 lēmums lietā nr.SKK -174//LR Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmumi, 2000 – Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2001, 219.lpp.
6. Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 22.11.2005 lēmums lietā nr.SKK -617//LR Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmumi, 2005 – Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2006, 147.lpp.
7. Ja krimināllietas izskata pēc Krimināllikuma pēc KL 260.panta 3.daļas// Latvijas Vēstnesis, pielikums „Jurista vārds”, 29.04.2003, nr.16.; 06.05.2003, nr.17.
8. Jelgavas rajona prokuratūras npublicētie materiāli
9. Jelgavas tiesas 27.03.2006 spriedums krimināllietā Nr.K15-125/06.
10. Kurzemes apgabaltiesas 22.12.2003 spriedums lietā Nr.K02-115/03.

11. Likuma piemērošana krimināllietās par svešas mantas nolaupīšanu: Latvijas Republikas Augstākās tiesas 14.12.2001 lēmums Nr.3// Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma lēmumu krājums. 1991-2002. – Rīga, [b.i.], 2002

12. Par likuma atsevišķu normu piemērošanu krimināllietās sakarā ar Krimināllikuma spēkā stāšanos: Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 23.07.1999 lēmums nr.7// Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma lēmumu krājums. 1991-2002. – Rīga, [b.i.], 2002.

13. Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem: Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 19.10.1992 lēmums Nr.6// Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma lēmumu krājums. 1991-2002. – Rīga, [b.i.], 2002.

14. Pārskats par notiesāto personu skaitu 2002gadā. - www.tm.gov.lv (aplūkots 2007. 03.martā)

15. Pārskats par notiesāto personu skaitu 2003gadā. - www.tm.gov.lv (aplūkots 2007. 03.martā)

16. Rīgas apgabaltiesas 18.02.2005 lēmums lietā Nr.K04-546-03/18.

17. Rīgas apgabaltiesas 05.01.2006 spriedums lietā Nr.K04-45-06/23.

18. Tiesu prakse krimināllietās. Tiesu nolēmumi un Dr. iur. V.Lholajas komentāri. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002., 416 lpp.

19. Tiesu prakse krimināllietās pēc KL 160. un 162.panta – www.at.gov.lv (aplūkots 11.11.2007)

20. Tiesu prakse soda noteikšanā par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem un pēc vairākiem spriedumiem - www.at.gov.lv (aplūkots 28.10.2007)

21. Tukuma rajona tiesas 29.09.2004 spriedums krimināllietā Nr.K37-144/04.

22. Zemgales apgabaltiesas 12.09.2007 lēmums lietā Nr.1139004106.

23. Zemgales apgabaltiesas 22.03.2005 spriedums krimināllietā nr.K06-16/05-2.

24. Zemgales apgabaltiesas 14.02.2007 spriedums lietā Nr.K06-27/07-3.

25. Особое мнение судьи Конституционного Суда РФ А.Кононова – www.ksrf.ru (aplūkots 25.09.2007)

26. Постановление Конституционного Суда РФ от 19 марта 2003г. – www.ksrf.ru (aplūkots 25.09.2007)

Autors _____ Pāvels Sondors

Maģistra darbs aizstāvēts:

Valsts pārbaudījumu komisijas sēdē

2008.gada ____ . _____

Un novērtēts ar atzīmi _____

Komisijas priekšsēdētājs _____